

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 29^e jaargang 2013 nr.1

Inhoud

Even bijpraten	blz. 2
Verslag Afdelingsledenvergadering 10-12-2012	blz. 3
Concept jaarverslag 2012 NGV afd. Twente	blz. 5
Uitnodiging Afdelingsledenvergadering 2013 / 1	blz. 9
Bijeenkomsten april en mei 2013	blz. 11
De familie Ter Heine of Ter Heijne	blz. 13
Het verhaal van een paspoort	blz. 15
Opmerkelijk	blz. 23
Jubilea	blz. 25
Afgevaardigden	blz. 25
Leden stellen zich voor	blz. 29
Trouwen vanaf het ziekbed?	blz. 34
Harry Spanenburg	blz. 34
Almelo, haven met ABTB gebouw	blz. 35
Vooraankondiging	blz. 37
Oproep voor transcriptie volkstelling 1795	blz. 38
Abonnementen TG 2013	blz. 39

**Oostwal 6
Oldenzaal
Tel: 0541-537011**

Erkend schoenconsulent

- ⊕ **ruim assortiment in comfort schoenen.**
- ⊕ **diverse breedtematen: E t/m ML.**
- ⊕ **eerlijk advies.**
- ⊕ **uitstekende service: oa. huisbezoek.**
- ⊕ **bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen.**
- ⊕ **Carintpas 10% korting op niet afgeprijsde schoenen.**

www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

Op 1 januari kon ik het niet nalaten om te controleren of Genlias inderdaad niet meer te raadplegen was. Helaas uit de lucht en je kon alleen nog verder met WieWasWie. Voor mij is het onbegrijpelijk hoe een instantie als het CBG de moed heeft genomen om een informatiebron als WieWasWie met zoveel beperkingen als vervanger van Genlias te presenteren. Sinds 1 januari en het schrijven van dit verhaaltje (3 februari) is er nog niets verbeterd: nog steeds worden bijvoorbeeld aktenummers niet vermeld, is het zoeken op twee namen voorbehouden aan betalende leden en kun je niet zien of er voor bruid of bruidegom sprake is van een tweede relatie. Het was m.i. verstandiger geweest om Genlias overeind te houden tot WieWasWie een volwaardige plaats had kunnen innemen. Het overgaan van Genlias naar WieWasWie moet ook voor vele vrijwilligers tot nu toe tot een lichte frustratie geleid hebben.

Daarbij komt dat je voor het inzien van scans niet hoeft te betalen bij Genver. Dat vraagt wel even wat vaardigheid, maar na een aantal pogingen heeft u dat snel onder de knie. Daarbij komt nog dat je bij Genver ook huwelijksbijlagen, geboorteaktes, overlijdensakte, militaire stamboeken etc. aantreft.

Hopelijk komt het op korte termijn toch nog goed met WieWasWie en wordt het voor iedereen zonder kosten mogelijk om net als bij Genlias op twee namen te kunnen zoeken. Maar tot nu toe biedt Genver aanzienlijk meer materiaal voor genealogen en bovendien gratis.

Het GIT heeft zoals al eerder aangekondigd een wijziging ondergaan: de zittingen op vrijdagochtend zijn stopgezet. Voor de aanwezige vrijwilligers in het Stadsarchief was het bestuursbesluit om deze activiteit stop te zetten geen verrassing. De al lang ingezette terugloop van bezoekers was dan ook de reden om met onmiddellijke ingang te stoppen. Veel activiteiten blijven echter overeind zoals het indexerend van bidprentjes en het samenwerken van een aantal GIT medewerkers met het Stadsarchief.

Een nieuwe activiteit is om een begin te maken met de transcriptie van de Volkstelling 1795 Twente in samenwerking met de GWT. U treft hiervoor een oproep in dit blad aan. Op een eerste mail hebben zich al een behoorlijk aantal vrijwilligers gemeld, maar voor heel Twente kunnen we nog best een aantal medewerkers gebruiken. De te verrichten werkzaamheden kunnen vanuit huis worden gedaan. Dus u zelf bepalen wanneer u er mee aan het werk gaat.

Samengevat: met deze en de andere activiteiten blijft het GIT op de kaart.

Er blijken afdelingen van de NGV te zijn die hun blad naar andere afdelingen alleen nog digitaal willen verzenden. Ze geven als argument op dat de drukkosten en de portokosten te hoog worden. Het bestuur van de afdeling Twente ondersteunt die argumentatie niet onder meer om de volgende redenen: het hoofdbestuur heeft uit een legaat de afdelingen gecompenseerd voor de kosten voor hun afdelingsblad, én de aangevoerde meerdere drukkosten zijn bovendien te verwaarlozen. (Of er nu 500 of 520 exemplaren gedrukt worden is uit kostenopzicht nauwelijks van invloed.) U begrijpt dus dat de NGV-Twente uw blad gewoon blijft drukken en niet digitaal gaat verspreiden.

Verslag van de Afdelingsledenvergadering van de NGV afdeling Twente gehouden op zaterdag 10 november 2012 in de Stefans-hof te Borne

1. Opening vergadering

Om 13.30 uur opent de voorzitter, de heer Oude Munnink, de afdelingsledenvergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom. Er zijn geen aanvullingen op de agenda.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Er is bericht van verhindering van Johan Leushuis.

Ingekomen zijn de stukken van het hoofdbestuur betreffende de AV op 24 november a.s. Ton Boswerger zal ons daar vertegenwoordigen.

3. Bestuurszaken

Het project scannen van bidprentjes is gestart en is mogelijk gemaakt door de inzet van leden die dit vrijwillig doen.

4. Verslag van de Afdelingsledenvergadering d.d. 14 april 2012

Het verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd.

De webmaster Ben Nijkamp wordt bij acclamatie gekozen als lid van het afdelingsbestuur.

5. Begroting 2013

De penningmeester presenteert m.b.v. een powerpoint presentatie de verschillende onderdelen van de begroting. Opmerking: hebben we niet te voorzichtig begroot. Vorig jaar stonden we met € 500,- meer uitgaven op de landelijke jaarrekening. Antwoord: dit was een verkeerde voorstelling van zaken, die dit jaar hopelijk niet wordt herhaald. Er is bovendien een absoluut plafond voor de afdracht aan de afdelingen.

6. Agendapunten AV NGV op 24 november 2012

Jan Oude Munnink licht enige punten toe.

Het beleidsplan 2012-2015 is teruggebracht naar 24 pagina's en is veel concreter dan het voorgaande. Nu moet het nog uitgevoerd worden.

Er is een nieuwe penningmeester gekandideerd. Deze heeft een goede financiële achtergrond, vooral ook op het gebied van controle.

Het ledental van de vereniging daalt nog steeds. Onze afdeling is wat dat betreft stabiel. Circa 465 leden. Landelijk net iets meer dan 9.000 leden.

Voorlopig is er een behoorlijk financieel overschot over 2012. Wat daarmee gaat gebeuren is nog niet bekend.

De functionele afdeling Heraldiek, heeft uit zichzelf de contributie verhoogd.

7. Rondvraag

Hiervan werd geen gebruik gemaakt.

8. Sluiting vergadering

Rond 13.55 uur sluit de voorzitter de vergadering. Aanwezig waren, inclusief bestuur, 24 personen.

Concept JAARVERSLAG 2012 NGV afdeling Twente

1. Ledenbestand NGV Twente

<i>datum</i>	<i>Leden</i>	<i>Bijkomende leden</i>	<i>Abonnees TG</i>	<i>Gastenwebsite</i>
01-01-2012	467	39	40	377
01-12-2012	468	38	39	367

In de loop van het jaar 2012 (t/m november) mochten we 18 nieuwe leden begroeten. Overleden zijn 3 leden, wijziging afdeling 3 leden, zelf beëindigd 6 leden en 1 lid is door het hoofdbestuur geroyeerd. Over het hele jaar genomen was het ledenaantal vrij stabiel: +/- 5.

NB per 31-12-12 hebben 27 leden het lidmaatschap opgezegd.

2. Samenstelling bestuur

Tijdens de voorjaarsvergadering van 14 april hebben we, vanwege gezondheidsproblemen, afscheid moeten nemen van Johan Leushuis. Jan Oude Munnink is herkozen als voorzitter. Tijdens de najaarsvergadering is Ben Nijkamp benoemd als lid, met als taak de website van afdeling.

Door deze wijzigingen bestaat het afdelingsbestuur nu uit vijf personen.

Jan Oude Munnink, voorzitter, aanspreekpunt van het bestuur t.a.v. de website en Twente Genealogisch. Afgevaardigde van de afdeling.

Marieken Scholten-Sijses: secretaris, PR en coördinator digitalisering.

Ben Schothuis, penningmeester en coördinator cursussen.

Jan Aaldenberg, lid en coördinator Twentse Voorouderdag (TVD).

Ben Nijkamp, lid en beheer afdelingswebsite

De Algemene Ledenvergadering van de NGV in Utrecht op 21 april en 24 november 2012 werden bijgewoond door Ton Boswerger.

3. Bestuurszaken

Het bestuur heeft in 2012 vijf keer vergaderd. Diverse onderwerpen zijn besproken o.a.: bestuursamenstelling en taakverdeling, financiën afdeling, toekomstvisie GIT, website, databank, scannen bidprentjes, indexeren convocatiekaarten, afdelingsbijeenkomsten, 30-jarig lustrum in 2014, ALV, werkzaamheden SGWT, schenkingen, deelname aan evenementen elders, evaluatie TVD 2011 en Twente Genealogisch.

Tussendoor werden zaken vaak via e-mail geregeld, wat de snelheid van besluitvorming bevorderde.

4. Afdelingsledenvergaderingen

Op 14 april 2010 is de voorjaarsvergadering gehouden. Vaste punten zijn: bestuursverkiezing, jaarverslag, financiën, verslag en benoeming leden kascontrolecommissie, benoeming afgevaardigde en plaatsvervangend afgevaardigde, het activiteitenplan 2012-2013 en stand van zaken rond het GIT

Jan Oude Munnink werd gekozen als afgevaardigde naar de Algemene Vergadering, de heer A.H. (Ton) Boswerger weer als plaatsvervangend afgevaardigde. Er werd een toelichting op de belangrijkste punten van de AV van 21 april gegeven.

De najaarsvergadering is gehouden op 10 november. Daarin zijn besproken: bestuurszaken, de begroting voor 2013, benoeming Ben Nijkamp als lid en verslag van de belangrijkste punten van de Algemene Vergadering van 24 november

5. Bijeenkomsten 2012

Datum	Spreker	Onderwerp lezing
8-dec	Otto Huizinga	Valse martelaren
10-nov	Helmuth Rijnhart	De geschiedenis van Avereest
13-okt	Robert Philippo	DNA in de genealogie
15-sep	Hennie Scholten	De strijd om de Westhoek
12-mei	Bert Woudstra	Wat betekent oorlog en onderdrukking voor kinderen?
14-apr	Froukje Demant	Sociale verhoudingen tussen joden en niet-joden in Twente en de Duitse grensstreek tussen 1930
10-mrt	Eric Brinckmann	Stromend landschap en vloeiveiden bij het Lankheet
11-feb	Jan Haverkate	Tussen twee tijden, Twickel in de 19e eeuw
17-jan	Riet Snijder	Kleding: Wat kostte dat wel of niet

Dit jaar vonden bijna alle bijeenkomsten in de Stefans-Hof te Borne plaats. Eenmaal zijn we uitgeweken naar Café Boom in Oldenzaal, wat goed uitpakte.

Tijdens de lezingen zijn Hans Souverijn en Frederik de Jong met computer en internetverbinding aanwezig om op alle genealogische vragen antwoord te geven. Maria Vörding verzorgt een tafel met boeken van de OBD die aansluiten op het onderwerp van de lezing.

6. Informatiecentrum GIT

Helaas heeft de verhuizing naar het Stadsarchief Enschede niet gezorgd voor meer aanloop bij het GIT. Het aantal bezoekers is minimaal; nog niet één per keer.

De begeleiders verzorgen, als ze niets te doen hebben, o.a. het intypen van de genealogische gegevens van het Boerderij onderzoek Enschede.

7. Contactblad Twente Genealogisch (TG)

Ook dit jaar zijn er vier edities van TG uitgekomen met in totaal 156 pagina's.

Aan TG werken mee Gerda Schepers (hoofdredacteur), Georges Schafraad (lay-out), Otto Huizinga en Hennie Kok. Titia Tjeerdsma verzorgt de verzending.

8. Website afdeling

Ben Nijkamp verzorgt onze afdelingswebsite. Er worden steeds meer publicaties geplaatst die alleen voor leden toegankelijk zijn. Onder andere de index op onze bidprentjes en convocatiebrieven. De indexen op de DTB-boeken van de parochie Albergen.

Een groep van negen personen is begonnen onze bidprentjes te scannen, die daarna via de website zijn in te zien.

9. Contacten derden / promotie

De NGV Twente is aanwezig geweest op de volgende bijeenkomsten van andere verenigingen:

- 24 maart 'Monn oaver vrogger' van de HK Hellendoorn Nijverdal in Nijverdal.
- 22 september Voorouderdag van de afdeling Achterhoek en Liemers in Doetinchem.
- 13 oktober Voorouderdag van de afdeling Drente in Hoogeveen.

Er waren steeds twee (bestuurs)leden aanwezig bij deze bijeenkomsten.

Daarnaast hadden we nog een veelvoud aan aanvragen waaraan we niet konden voldoen wegens gebrek aan menskracht.

10. Cursussen

Er zijn dit jaar twee cursussen georganiseerd. Beiden in de bibliotheek te Hengelo (O).

De eerste in het voorjaar voor beginners. Er waren meer inschrijvers dan er geplaatst, 15 deelnemers, konden worden. Deze cursus werd gegeven door Hans Souverijn.

De tweede in het najaar, voor oud-schrift. Deze werd gegeven door Adrie Roding met 16 cursisten.

Marieken Scholten-Sijeses, Secretaris

Uitnodiging Afdelingsledenvergadering 2013/1

Hierbij nodigen wij u uit voor de jaarlijkse afdelingsledenvergadering. Deze zal gehouden worden op zaterdag 13 april 2013 om **13.15** uur in de Stefans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Agenda Afdelingsledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda
2. Mededelingen
3. Notulen van de Afdelingsledenvergadering van 10 november 2012 (in TG-1)
4. Jaarverslag van de afdeling over 2012 (concept in TG-1)
5. Financieel verslag 2012 (ligt ter inzage)
6. Verslag van de kascontrolecommissie 2012
7. Benoeming kascontrolecommissie
8. Budget 2013 (ligt ter inzage)
9. Bestuursverkiezing
Volgens rooster is aftredend de secretaris Marieken Scholten-Sijses. Zij stelt zich herkiesbaar
10. Benoeming afgevaardigde en plv. afgevaardigde naar de Algemene Vergadering van de NGV.
Het bestuur stelt Ton Boswenger voor als afgevaardigde te benoemen.
11. Toelichting op belangrijke punten door afgevaardigde(n) naar de AV op 20 april 2013
12. Rondvraag en Sluiting.

T.a.v. punt 9. Bestuursverkiezing.

De leden kunnen schriftelijk tegenkandidaten stellen tot uiterlijk één week voor de vergadering. Deze kandidaatstelling moet door vijf leden ondertekend zijn en bij de secretaris ingebracht worden.

T.a.v. punt 10. Benoeming (plaatsvervangend) afgevaardigde. Jan Oude Munnink heeft te kennen gegeven niet meer deze functie te willen bekleden. Wij zijn daarom op zoek naar een

plaatsvervanger, die evt. Ton Boswerger kan vervangen, als deze verhinderd is.

Mocht u voor een van beide functies belangstelling hebben dan kunt u voor informatie bij de secretaris terecht.

Aansluitend aan de afdelingsledenvergadering is om 14.00 uur een lezing.

Marieken Scholten-Sijses, secretaris

TG nummer 2 – 2013

De volgende TG verschijnt eind juni. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 8 mei a.s. Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com .

Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

<p>Oude ansichten munten - poststukken</p> <p>INKOOP GOUD - ZILVER SIERADEN</p>	<p>Firma den Riet Heutinkstrat 20 7512 Gm Enschede Tel: 053 4312567 Email: denriet@home.nl WWW.VERZAMELSTEK.NL WWW.COLLECTABLE4ALL.COM WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHUDE.NL</p>
--	---

Bijeenkomsten april en mei 2013

Voor de maanden april en mei hebben wij de volgende lezingen gepland.

13 april 2013 Tijdrekening en kalenders. Spreker: Willy Ahlers. Het is voor ons volkomen logisch als we een datum zien, dat we deze in onze huidige kalender, de Gregoriaanse kalender, zien. Maar zo logisch is dat niet. Er zijn op dit moment nog meer dan 40 verschillende kalenders in de wereld in gebruik. Er is veel meer dan een Joodse en Mohammedaanse kalender. Over de oorsprong en gebruik van onze tijdrekening en kalenders zal Willy Ahlers een lezing houden in een powerpoint presentatie. Uitgangspunt bij deze presentatie is zijn posthistorische verzameling

Voorafgaand aan de lezing van 13 april is de Algemene Ledenvergadering. Aanvang: 13.15 uur

11 mei 2013 In het spoor van de Rusluie. Spreker: Gerrit Haakmeester.

In de 18e en 19e eeuw gingen een groep Vriezenveense kooplui hun waar in Rusland verkopen en er werd zelfs een Vriezenveense handelskolonie in Sint-Petersburg opgericht. Men dreef handel in textiel maar ook in drank, tabak, cacao en bloemen. De eerste Vriezenveners vertrokken rond 1710 naar Rusland. Gerrit Haakmeester vertelt over een reis die hij heeft gemaakt met paard en koets van Vriezenveen naar Sint-Petersburg in het spoor van de Rusluie uit Vriezenveen.

Alle bijeenkomsten vinden plaats in de Stefans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13.00 uur, met uitzondering van 13 april. De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur

Tijdens de bijeenkomsten zijn, in principe, aanwezig: het bestuur; documentatie in de vorm van de leestafel; algemene afdelings- en NGV-informatie; onderzoeksgegevens van de NGV Contactdienst en de Genealogische Databank Twente (GDT). Meestal zijn boeken van de Overijsselse Bibliotheekdienst, die betrekking hebben op het onderwerp van de lezing, aanwezig.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website:
twente.ngv.nl en dan klikken op Afd. agenda.

De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemangers.nl
www.definancielemangers.nl

COPY- & PRINTSERVICE
R-DESIGN

ZW PRINTS
FULL COLOR PRINTS
INBINDEN
GROOTFORMAAT FULL COLOR PRINTS TOT A0
BOUWTEKENINGEN ZW/W TOT A0
SPANDOEKEN
SNIJLETTERS
TEXTIELBEDRUKKING
DRUKWERK
GEBORTEKAARTEN
VERENIGINGSBOEKJES
SCRIPTIES
JAARVERSLAGEN
STEMPELSERVICE
FAXSERVICE
SELFSERVICE

*printen
digitaal
copieren*

Schuttersveld 44 - 7514 AL Enschede
(op woonboulevard Enschede)
Tel. 053-4308622 / Fax 053-4308624
e-mail: info@rdsign.nl
www.RDsign.nl

De familie Ter Heine of Ter Heijne

Een gewone Twentse familie

Door: G. ter Heijne

De familie Ter Heine stamt uit de gemeente Tubbergen. Het is een relatief kleine, maar verder gewone familie, zoals er in Twente vele waren en zijn. Over dit soort families verschijnt niet vaak een boek. Oud-Tubbergenaar Gerard ter Heijne schreef er een: 'Het Erve Heineman en de familie Ter Heine of Ter Heijne'. Het erf ligt in de oude marke Albergen. De familie is naar dit erf genoemd. In 1765 gaat het over in andere handen. De familie woont dan in Tubbergen en Geesteren, later ook in Vasse. Pas rond 1900 begint ze uit te zwermen naar elders. Maar waar ze inmiddels ook woont, ieder die in 2012 Ter Heine of Ter Heijne heet, behoort aantoonbaar tot de zeshonderd jaar oude familie die begint op het Erve Heineman. De oudst bekende is *Johan ter Heyne*, geboren rond 1412.

Behalve voor de familie Ter Heine, hoe dan ook geschreven, zelf is het boek ook interessant voor wie met de familie verwant zijn. Een register achter in het boek wijst hen vanaf ca. 1680 de weg. Menigeen met wortels in Harbrinkhoek, Albergen, Geesteren, Tubbergen of Vasse zal in het boek banden met de familie Ter Heine ontdekken, soms ook historie over de eigen woonplaats. Tot 1900 bestaat de familie uit boeren, schoenmakers, tappers en een enkele smid. Gewone mensen, vaak *niet kunnende schrijven*, vaders en moeders die te vaak jong sterven, kinderen die soms maar kort leven. Generaties die hard moeten werken om te overleven en generaties die – vanaf 1900 – vertrekken om elders een bestaan op te bouwen.

Wat het boek 'Het Erve Heineman en de familie Ter Heine of Ter Heijne' voor een nog ruimere kring interessant maakt, is het deel over de geschiedenis van de boerderij waar de familie naar is genoemd: het Erve Heineman. Het boek opent ermee. Het erve Heineman, aanvankelijk *De Heyne*, is een samengaan van de leengoederen *Heynemolen* en *Huis ter Heyne*, gelegen aan een beek in het huidige Harbrinkhoek die

vanouds de *Heinemans-* of *Heiningsbeek* heet. Beide leengoederen staan vermeld in het befaamde leenregister van de bisschop van Utrecht uit 1392. In 1446 koopt *Johan ter Heyne* van de *Heynemolen* het *Huis ter Heyne* erbij. Wat heet 'koopt'. Jan wordt niet de bezitter, net zo min als later zijn opvolgers. Zij zijn pachters. Wie is dan de bezitter? Daar begint het bijzondere van het boek. Het geeft niet alleen antwoord op de vraag naar de bezitter, het beschrijft ook hoe in het algemeen de positie is van pachters en bezitters. Het boek gaat dus verder dan enkel de geschiedenis van het Erve Heineman en de familie Ter Heine. Het plaatst beiden in het historische kader van de boer in Twente, ja zelfs Europa. Het schetst in grote lijn hoe de middeleeuwse maatschappij is geordend. De eenheid van kerk en staat, de wijze van erfwinning, de positie van de pachtboer binnen het feodale stelsel, rechten en plichten, het belastingstelsel, de manier waarop de overheid in elkaar steekt, het komt allemaal aan de orde. Een erfbrief, die van *Henrick ter Heyne* uit 1508, geeft een aardig zicht op de omvang van een Albergse boerderij en van de 'lijftucht' als sociale voorziening. De lotgevallen van dezelfde *Henrick* laten ook zien hoe onrustig het is in Twente tijdens de 16^e eeuw. Trouwens ook ervoor en erna. Er is nauwelijks een tijd zonder oorlog. Maar hoe vervelend oorlogen ook zijn, de geschiedschrijver doet er zijn voordeel mee. Want een oorlog kost geld, en de belastingbetaler draait daarvoor op. Menige lijst van betalers bleef bewaard. De belastingdienst als informatiebron, misschien niet leuk, maar voor de geschiedschrijver wel gemakkelijk.

In 'Het Erve Heineman en de familie Ter Heine of Ter Heijne' komt een stuk geschiedenis tot leven dat verder reikt dan erf en familie. Het boek kan dienen als uitnodiging aan (ex)Twentenaren met een vergelijkbare historische achtergrond om de eigen familiegeschiedenis uit te zoeken en vast te leggen. Hun nageslacht, vaak elders wonend en op zoek naar zijn wortels, zal er blij mee zijn.

Gegevens:

Verschenen: december 2012, Uitgave: in eigen beheer

Afmetingen: 17,6 x 24 cm, gebonden, harde koft met omslag

Aantal pagina's: 250 met illustraties in full colour. Met personenregister

Het boek is verkrijgbaar voor € 22,50 bij boekhandel Heinink in Tubbergen of via g.terheijne@tiscali.nl (dan plus € 5.- verzendkosten).

Het verhaal van een paspoort: met een merkwaardig eind

Door: Jan Oude Munnink

Paspoorten hebben een lange geschiedenis. Oorspronkelijk dienden ze er voor om mensen een vrijgeleide te geven om te kunnen reizen. Maar in de laatste eeuwen veranderde dat. Het paspoort werd een identiteitsbewijs en je moest het hebben om je te kunnen legitimeren. Daar is heel wat heisa om geweest. Steeds opnieuw kwam in de laatste decennia de nadruk niet op identiteit van de persoon te liggen maar op de onvervalsbaarheid. Alsof we niet weten dat boeven net zo slim zijn als ontwikkelaars van de documenten. De vervalser heeft wel het origineel van een paspoort nodig hebt om te kunnen vervalsen. In Nederland viel er al eens een kabinet over. Maar misschien was dat alleen maar een aanleiding, omdat er al diepere meningsverschillen over het gevoerde beleid waren.

Tegenwoordig is zelfs een identiteitsbewijs nodig om te kunnen stemmen. Ook daar was en is de nodige heisa over geweest: moet je betalen om te kunnen stemmen? Voor het krijgen van een identiteitsbewijs wordt door de gemeente immers een vergoeding gevraagd. Ook daarbij ben je trouwens afhankelijk van de prijs die de gemeente vraagt voor het document. Kunnen stemmen is dus in de ene gemeente duurder dan in de andere.

De Romeinen maakten al gebruik van vrijgeleidingsbrieven. In Nederland bepaalden tot 1795 de provincies zelf de vorm en de inhoud; Nederland was een federale staat. In Nederland werd het paspoort ingevoerd in 1813. In het begin was het paspoort een aanbevelingsbrief. De vorm van het paspoort is wel steeds aan wijzigingen onderhevig geweest. Van een geschreven document na de Franse revolutie tot een plastic kaart met biometrische kenmerken. In de Tweede Wereldoorlog dwong de bezetter de inwoners van ons land om een persoonsbewijs te hebben met o.a. een vingerafdruk. Dit persoonsbewijs werd ontworpen door de Nederlander J.L. Lenz en er wordt beweerd dat het moeilijk te vervalsen was.

Maar dat was wel toen, zonder de technische hoofdstandjes van nu.

Natuurlijk is er nog veel meer over paspoorten / identiteitsbewijzen te schrijven. Maar het lijkt me dat de bovenstaande inleiding voldoende is. Maar wat is nu de aanleiding?

Op één van mijn zoektochten kwam ik het paspoort tegen van Lambertus Everlo uit Weerselo. Het zit tussen zijn huwelijks bijlagen. Het is een kopie van het oorspronkelijke document en tot mijn verbazing geheel in het Nederlands. Dus waarschijnlijk bestemd voor gebruik binnen Nederland. Het lijkt een vervanger te zijn voor brieven die je bij huwelijks bijlagen aantreft, die aangeven of iemand voldaan heeft aan de Nationale Militie. Bij het bewuste document dacht ik meteen aan de havezate Everlo. Maar al snel kwam ik er bij het opzoeken van zijn huwelijk achter dat er in elk geval geen directe relatie met die versterkte boerderij ligt.

De tekst van het paspoort volgt hieronder integraal.

Kopij

Paspoort

Koninkrijk der Nederlanden

Departement L.S van Oorlog

Krachtens autorisatie van Zijne Excellentie de Commissaris Generaal van Oorlog, in dato 3 Maart 1822. No 74. verleend de Ondergetekende J.J. Westenberg, Kolonel, Kommandeerende de 70 Afdeeling Infanterie mits deze Paspoort aan den Fuselier Everlo Lambertus. Zoon van Gerrit en Geertruij Essink. Geboren te Weerselo den 21. Maart 1798. lang 1 Ellen, 6 Palm 4 duimen 8 Streepen; aangezicht ovaal, voorhoofd rond, ogen blaauw, neus Spits, haar blond, wenkbrauwen blond, hebbende de volgende merkbare teekenen, geene: op het Stamboek No 3523, en zulks uit hoofde van expiratie van dienst

De gemelde Persoon heeft, bijgenoemde afdeeling laatstelijk gediend als Milicien van de ligting 1817. provincie Overijssel, gemeente Weerselo. No 30. Zijnde deszelfs vorige diensten, bekomen wonden, gedane veldtochten, en bijzondere daden hieronder breeder vermeld:

Staat van vorigen dienst _____ Bekomen wonden, gedane veldtochten

In dienst getreden als

Fuselier den 18 Aug.

1817

Ingevolge de deswegen bestaande verordeningen op de administratie van de Armee is met bovengemelden Persoon afgerekend en nadat de waarde der gedeponeerde goederen in zijn te goed is gebragt geworden aan hem tot Saldo van Rekening uitbetaald de Som van Nihil welke hij verklaard te hebben ontvangen.

Alle Civile en Militaire Autoriteiten worden verzocht den gemelden Everlo. L vrij en ongehinderd te laten passeren, en, des nodig hulp en bijstand te verleenen.

Te Zwolle den 15 Maart achttien honderd twee en twintig

Get. J.J. Westenberg

Handtekening van den

*gepasporteerde**

get. L. Everlo

Voor eensluidend Afschrift

De Secretaris van Weerselo

W. Stolte

*gepasporteerde = voldaan aan de militaire dienst.

Wat heb ik nog meer uitgezocht over Lambertus Everlo? Dankzij onder meer de transcripties van de SGWT het volgende:

- Lambertus werd r.k. gedoopt op 21 maart 1798 in Weerselo als zoon van Gerradi Everlo en Getrudis Essing. Deze datum komt dus overeen met die uit het paspoort. Doop is niet altijd hetzelfde als geboren. Maar meestal werd er in Twente bij katholieken als het enigszins mogelijk was op de geboortedag ook gedoopt.
- Het huwelijk van zijn ouders:
25 7 br in matrimonium sunt Gerrijd Everloe ex Weerselo en Getrudt Essinck (trouwboek r.k. Rossum-De Lutte 1775)

- Het huwelijk van zijn schoonouders:
Majus 1796 die 6 Maji matriomonio sunt Martinus Bartelink et Gesina Toumakers vidua R. ten Oever ex Nistad.(trouwboek r.k. Weerselo)
- Lambertus trouwde op 3 september 1825 (akte 16 Weerselo) met Hendrika ten Over. Zijn vader heet Gerrit Everlo en zijn moeder Geertruij Essink. De ouders heten Merten Berteling ten Over en Geziena Toumakers. Lambertus is van beroep timmerman. Van Hendrika wordt geen beroep vermeld.
- De doop van zijn vrouw Hendrika. Zij werd r.k. gedoopt op 18 februari 1797 in Weerselo als dochter van Martinus Betteling op ten Overshuis in de Nistad en Sinae Toumakers. Getuigen: Hermannus Toumakers en Gertrudis Betteling.
- Lambertus overleed op 16-12-1871 te Weerselo (akte 146)
- Bij de huwelijken van drie kinderen van Lambertus en Hendrika is de achternaam van Hendrika niet Betteling maar Bartelink!
- De naam Everlo wordt ook geschreven als Evelo.

Tenslotte: mijn associatieve denken van een directe relatie tussen Lambertus en de havezate ging echt in lucht op. Maar soms heb je geluk en soms heb je pech. Of beter gezegd: ook bij onderzoek zit er van alles in het koekje, maar nu dus niet wat ik gehoopt had!

Een aantal documenten uit de huwelijks bijlagen van Lambertus met Hendrika kunt u in pdf vinden op de website van de afdeling.

Hiermee leek dit artikeltje op zijn eind. Maar ik nam contact op met Hennie Kok en die wist me nog verder te brengen: Lambertus zou helemaal niet ingeloot zijn, maar door desertie van een van zijn plaatsgenoten Gerrit Jan Nijkrake gedwongen zijn om zijn plaats in te nemen.

(Beide volgende afbeeldingen vindt u in pdf ook de website)

Zowel Lambertus als Gerrit Jan waren dienstplichtig in het 7e Regiment Infanterie. Nijkrake was een van de velen die op 27 juni 1815 deserteerde uit het nachtkwartier van Ommen (Citaat: Hennie Kok)

Misschien vindt u het ook opvallend hoeveel Twentenaren gedeserteerd zijn. Wat hadden die veelal katholieke Twentenaren tegen militaire dienst ten tijde van Napoleon en zeker tot en met de Belgische Afscheidingsoorlog? Was het in belangrijke mate gebaseerd op een geloofsovertuiging? Waren er daarnaast ook nog andere redenen? Deed dit verschijnsel zich ook voor in andere katholieke gebieden? Kwam het ook voor in delen van het land die in meerderheid hervormd of gereformeerd waren?

Even terug naar Gerrit Jan Nijkrake. De naam kwam me voor als een minder bekende naam in Weerselo. In Genlias vond ik ook nauwelijks Nijkrakes in relatie tot Weerselo. Zoeken op de naam van zijn moeder Mina Morsink leverde ook al niets op.

Dan verder gezocht op basis van zijn geboortedatum: 3 januari 1793. In het doopboek Deurningen-Saasveld 1769-1795 vond ik het volgende:

3 tia januari bapuzatus est Gerardus Joanes filius Lucas Goosselinck et Herminae Jenneboer alias Kraak, suc. Joannes Kraak et Joanna Jenneboer. Deurninge.

Het verdere onderzoek naar het huwelijk van zijn ouders was makkelijker. In het Trouwboek Oldenzaal N.G. Huwelijken 1770-1791 (Transcriptie door Frank Steggink) vond ik :

Man: Lucas Gosling, uit Wiene
Woonachtig te Deurningen

Vrouw: Hermina Kraake uit Deurningen

Ondertrouw: Oldenzaal 01-07-1781

Huwelijk: Oldenzaal 22-07-1781

Maar volgens het trouwboek r.k. Deurningen-Saasveld trouwden in 1781:

25 Julii conjuncti sunt in facie Ecclesiae Lucas Gooslink et Hermina Jenneboer ex Deurninge

Maar waarom nam Gerrit Jan de naam Nijkraake aan? Woonde het gezin Goslink op het Nije Krake? Wel is het volgende bekend uit drie dopen van kinderen van Lucas en Hermina:

- 14 Junii 1782 baptizata Gesina fila Lucae et Herminae ter Kraak susc. Bernardus Goosselinck et Gesina ter Kraak. Deurninge
- 27 Octobris 1784 bapuzatus Gerardus Joannes filius Lucae et Hermina ter Kraak susc. Gerardus ter Kraak et Maria. Deurninge
- 2 Junii 1788 bapuzatus Joannes filius Lucae et Herminae Goosselinck alias Kraak susc. Hermannus ter Kraak et Willemina Jenneboer. Deurninge.

Of was het misschien makkelijker om onder de naam Nijkraake te deserteren én de achternaam van zijn moeder te veranderen om een eventuele arrestatie te voorkomen?

Van Gerrit Jan heb ik helaas geen huwelijk- en ook geen overlijdensdatum kunnen vinden. Ook zijn beide zussen heb ik niet in beeld kunnen brengen. Maar misschien is er iemand die verder kan helpen.

Bronnen:

Genver, Genlias, Hennie (H.G.M.) Kok MA, SWGT, Transcripties Frank Steggink

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Over de eerste nacht en wat daarna komt.... de morgengave.

Er bestaat zoiets als een morganatisch huwelijk.

Dit woord morganatisch is *niet* verbonden met het woord 'fata morgana', wat ook een interessant woord is, het betekent letterlijk de fee Morgana. En Morgana is tovernares en zuster van koning Arthur. De Noormannen, toen ze door de straat van Messina bij Sicilië voeren in de 11e eeuw, meenden haar gezien te hebben toen ze daar alle kanten opgestuurd werden behalve de richting waar ze naar toe wilden. Twee millenia eerder had Odysseus dit slimmer aangepakt, die had zich aan de ingang van de straat van Messina aan de mast laten vastbinden om niet door de Sirenen afgeleid te worden. Het woord fata uit fata morgana is verbonden met het franse woord fata dat godin van het lot betekent en van het latijnse woord fatum, (nood-)lot, afkomstig is.

Maar goed, het morganatisch huwelijk heeft hier qua woord niets mee te doen. Zoals het eerste avontuurlijk en tot waanzin drijvend is, is het tweede romantisch en leidt tot verplichtingen. Het woord morganatisch betekent 'met ongelijke huwelijksrechten'.

Het is, misschien via het franse 'morganatique', het huwelijk tussen een vorst en een vrouw van een veel lagere stand (1609), ontleend aan het Neolatijn morganaticus 'betreffende de morgen', ontstaan in de middeleeuws-Latijnse verbinding matrimonium ad morganaticam 'morganatisch huwelijk'. De letterlijke betekenis is dus 'huwelijk van de morgengave'.

Het woord morganaticam is waarschijnlijk ontstaan uit een woordverandering uit een der Germaanse talen, waarschijnlijk het Langobardisch, dit woord luidt in het Middelnederlands morghinegave = morgengave.

Morgengave is de gift van de man aan de vrouw op de morgen na de bruidsnacht. Als een man huwde met een vrouw van een veel lagere stand, was dit vaak het enige aandeel van zijn adellijke rechten en bezittingen waar zij en haar kinderen recht op hadden. Het was behalve een gift ook een beperking in wat de vrouw en haar kinderen konden erven.

In betekenis is het verwant met de gebruiken 'Wittum' en 'Munt' of 'Mund'.

Wittum komt van het oudhoogduits *widimo* en betekent bruidsgave; sinds de 15e eeuw bestaat het woord Wittum als ontwikkeling uit het middelhoogduitse '*wideme*' en betekent bruidsgift en is in de volksetymologie verbonden met het woord Witwe (weduwe) en wordt als 'Witwengut' begrepen. Een gave van de man aan de vrouw opdat zij verzorgd achterblijft als hij sterft.

Het duitse woord 'Mund' betekent rechtsveiligheid, rechtszekerheid. In het germaanse recht de macht van de huisheer over de in zijn huishouden levende en door hem te beschermen personen. Daar hoorde ook het bedienend personeel bij, de 'Gesinde'. Hierbij werd onderscheid gemaakt tussen gehuwde en niet gehuwde bedienden. De ongehuwde woonde in het huis, de Hausgesinde, de gehuwde, de Deputatgesinde, kreeg niet alleen eten en loon maar kreeg ook de beschikking over een woning, het Gesindehaus. Ook werd er onderscheid gemaakt in bedienden in het huis en bedienden die buiten het huis werken: de 'Hausgesinde' en de 'Hofgesinde'.

Het woord gesinde komt uit het oudhoogduits '*gisinde*' en betekent Gefolgsman, 'degene die de gelijke weg heeft'.

Ook het nederlands kende het woord 'mont' in de betekenis van voogdij (1347) en voogd (1464). Het woord mont heeft van oorsprong de betekenis 'hand' en 'bescherming'.

Het huidige woord mondig heeft dus weinig te doen met de mond in je gezicht, het komt van 'volgens de wet handelingsbekwaam zijn'. Het woord mondig zijn in de betekenis van zich makkelijk uiten en assertief zijn is pas van de 20e eeuw.

Bronnen:

Etymologisch Woordenboek van het Nederlands
 Duden – das Große Wörterbuch der deutschen Sprache

<http://en.wikipedia.org/wiki/Wittum>

[http://en.wikipedia.org/wiki/Mund_\(in_law\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Mund_(in_law))

<http://de.wikipedia.org/wiki/Munt>

Jubileea

Een aantal leden heeft in 2012 een jubileum gevierd. Allen zijn ze sinds lange tijd lid van de NGV. Aan de volgende mensen werd door het hoofdbestuur een oorkonde uitgereikt:

De heer B.Bolsius uit Bathmen, 50 jaar lid

De heer A.Bruinsel uit Markelo, 60 jaar

De heer H.C. Zorn uit Enschede, 50 jaar – oprichter van de afdeling Twente

De heer H.J. Marius uit Raalte, 50 jaar

Mevrouw J. Lankhorst-van Wijngaarden uit Enschede, 40 jaar

Mevrouw J.T. Reudink-Tizema uit Almelo, 40 jaar

De heer H. Oosterhof uit Almelo, 40 jaar

De heer U.J.M. Overmars uit Heemstede, 40 jaar

De heer J.G.M. Oude Nijhuis uit Losser, 40 jaar

De heer H.E.G.E. Krabbenbos uit Doesburg, 40 jaar

Op basis van de contributie van nu hebben ze ca € 18.000 betaald voor hun lidmaatschap.

Het bestuur van de afdeling Twente hoopt dat alle jubilarissen nog lang en hopelijk in goede gezondheid blijven genieten van hun fantastische hobby.

Afgevaardigden

Door: Ton Boswerger

Op 13 oktober van het vorig jaar hadden we Robert Philippo op bezoek. Hij bracht ons wat duidelijkheid over het toepassen van DNA-onderzoek bij het mogelijk bewijzen van een twijfelachtige afstamming. Mogelijk geeft zo'n onderzoek ons het bewijs van een gezamenlijke voorvader wanneer, zoals in

onze familie, deze voorvader niet alleen Boswerfers heeft voortgebracht maar ook Leussinks en Wergers.

Eigenlijk heb ik geen idee of er binnen de afdeling Twente medegenealogen zijn die deze DNA-mogelijkheid al eens hebben uitgeprobeerd. Als dat zo is, laat ons dit dan s.v.p. eens weten! Hij liet trouwens onlangs weten dat de ontwikkelingen binnen het DNA-gebeuren elkaar zo snel opvolgen dat zijn volgende lezing alweer veel meer mogelijkheden gaat bieden dan de vorige.

Genoemde Robert Philippo, beste lezer, kom ik als plaatsvervangend afgevaardigde van de afdeling Twente meestal twee maal per jaar tegen in Utrecht. Neen, niet als ik daar met Lotti in haar geboorteplaats aan het shoppen ben. Neen, Robert zit daar dan evenals vele andere afgevaardigden van een afdeling te luisteren naar en mee te denken met de beleidsplannen van onze vereniging voor de komende jaren, de NGV. Wij zijn, in tegenstelling tot het CBG, inderdaad een vereniging en dat betekent meedenken en meepraten over alles wat wij voor de beoefening van onze genealogie hobby zo belangrijk vinden. Het meest belangrijke vinden wij natuurlijk onze afdelingen. Daar hebben we er op het ogenblik 32 van en deze afdelingen vormen de ruggengraat van de NGV. Hier ontmoet je mensen uit de streek waar ook jouw voorouders vandaan komen, hier lees je in het contactblad wat anderen mogelijk voor jou kunnen betekenen en worden verdere mogelijkheden geboden om jouw onderzoek meer diepte te geven. Oftewel: binnen de afdelingen wordt het duidelijk wat de NGV als afdeling voor jou kan betekenen bij het zoeken naar "meer vlees op de genealogische botten". De NGV zelf noemt de afdelingen "de sociale spil van de NGV". Maar dat is nog lang niet alles. De NGV bezit een schat aan collecties die voornamelijk in het Verenigingscentrum (VC) in Weesp liggen opgeslagen. Op papier, ja inderdaad, op papier. Vele meters lang op moderne stellingen in een oud kerkgebouw in het mooie Weesp dat eigendom van ons allemaal is en werd omgebouwd tot archief- en vergaderruimte. En daar proberen de medewerkers te verhinderen dat al dit moois door zilvervisjes wordt aangetast of door veroudering voor onze

nakomelingen onbruikbaar dreigt te worden. Digitaliseren, waardoor een betere toegankelijkheid van al deze archieven wordt bereikt, is hier het toverwoord. Maar hoe, in welke volgorde, wat wel en wat niet? Om dat goed te kunnen beoordelen heeft de NGV ervaren genealogen nodig die hun mening daarover kunnen en willen delen met anderen. Op het moment dat u deze Twente Genealogisch onder ogen krijgt hebt u ongetwijfeld de nieuwe lay-out van Gens Nostra al een beoordeling gegeven. Ook het resultaat van de verdere werkzaamheden van werk- en stuurgroepen wordt zichtbaar: een aantal vrijwilligers dat zich behalve met het Verenigingscentrum ook bezighoudt met het verbeteren van de website als portaal voor genealogisch onderzoek heeft belangrijk werk verricht. En zo is de NGV met een aantal belangrijke veranderingen bezig, keihard nodig om in deze snel veranderende digitale wereld het hoofd boven water te kunnen houden!

Beste lezer, zo makkelijk als het hier staat zo moeilijk is het soms op landelijk niveau om die zaken goed en overzichtelijk te blijven regelen en coördineren. Communicatie is en blijft hierbij een niet te verwaarlozen toverwoord en ik vertel niets nieuws als we met elkaar vaststellen dat daar wel eens iets mis gaat. Net zo mis gaat het soms met de leden van de werk- en stuurgroepen: vaak zijn zij nog gewoon aan het werk en doen zij het vele vrijwilligerswerk naast hun normale dagtaak. En zij laten het dan soms noodgedwongen afweten wanneer door het ontbreken van voldoende communicatie en waardering de motivatie voor dit pure verenigingswerk bij hen weer (helaas) verloren gaat. Daarom bij deze een oproep: heb jij specifieke kwaliteiten en voel jij je als lid van de NGV geroepen om als werk- en stuurgroep lid op landelijk niveau een bijdrage te leveren aan één van genoemde activiteiten, schroom dan niet en meld je aan! Natuurlijk zit het hoofdbestuur van de NGV ook om uitbreiding met bestuursleden te springen. En is er behoefte aan een 2e penningmeester. Een 2e penningmeester die zich naast de 1e specifiek zal gaan bezighouden met de budgetten van de afdelingen.

Eventjes terug naar de structuur van de NGV. De leden, per definitie lid van één van de 32 regionale afdelingen of van één van de twee functionele afdelingen, communiceren met het bestuur van deze afdelingen. Het bestuur van deze afdelingen heeft uiteraard regelmatig bestuurlijk overleg met het landelijk bestuur. De mening van de leden over zaken als contributie, Gens Nostra, Verenigingscentrum e.a. wordt naar het landelijke bestuur via de twee afdelingsafgevaardigden verwoord. Dat kunnen bestuursleden zijn; is vanwege de aanwezige kennis wel fijn maar niet per definitie nodig. Soms gingen we allebei, soms één van ons maar we zorgen er altijd wel voor dat de afdeling Twente tweemaal per jaar in Utrecht vertegenwoordigd is.

Jan Oude Munnink heeft aangegeven dat hij als voorzitter niet langer als afgevaardigde de vergaderingen van het hoofdbestuur in Utrecht zal bijwonen. En deze vergaderingen worden al een aantal jaren door mij als plaatsvervangend afgevaardigde bijgewoond zonder lid van het afdelingsbestuur van de afdeling Twente te zijn. Daarom hierbij een tweede oproep: wie gaat er in het voorjaar op een zaterdag als afgevaardigde met mij mee naar Utrecht om daar de belangen van de afdeling Twente te verdedigen? Samen met de trein, best gezellig, soms vermoeiend, goed om contacten te leggen en te onderhouden en de kosten worden vergoed. Aanmelding dient wel door de afdeling te worden geaccordeerd.

Weer eventjes terug naar hetgeen ik over communicatie heb geschreven: dat gaat (en waar niet?) ook bij de NGV niet altijd zoals het zou moeten gaan. En dat niet altijd vlotjes verlopen van de communicatie binnen de NGV heeft er nu in geresulteerd dat we net vóór de feestdagen een e-mailtje kregen: de landelijk voorzitter Roelof Vennik stopt statutair niet tijdens de najaarsvergadering van dit jaar, zoals aanvankelijk bedoeld, maar al tijdens de komende voorjaarsvergadering met zijn activiteiten als voorzitter van de NGV. Daarbij heeft hij aangegeven dat er tijdwinst te boeken is door reeds nu de implementatie van het beleidsplan (dat dus gaat over alle bovengenoemde onderwerpen) door een ander te laten aansturen. Dat betekent per april a.s. ook een nieuwe voorzitter voor een vereniging van zo'n kleine 10.000 genealogen.

En die ander, beste lezer, is de al eerder genoemde Robert Philipppo, in het dagelijks leven verander- en organisatiedeskundige, die de verdere uitvoering van het beleidsplan onder zijn hoede zal nemen. En dat betekent dan weer dat ook het bestuur van de afdeling Twente met Robert te maken zal krijgen. De afscheid nemende voorzitter adviseert om “Robert met open armen te ontvangen en met hem de dialoog voor nu en de toekomst in te gaan”. Daar wil ik graag aan toevoegen dat wij als lid van de NGV onze betrokkenheid op vele manieren kunnen laten merken door te zeggen wat ons beweegt, door te laten weten wat wij missen en door te laten horen wat wij graag verbeterd zouden willen zien. Want “wies kiek’n en niks zeggen da’s mangs ’t beste wa’j doon könt” is in dit soort gevallen niet altijd datgene waar jouw vereniging op zit te wachten. Kunnen we met elkaar proberen om het Twentegehalte in b.v. Gens Nostra wat op te krikken; ik zit daar al vele jaren op te wachten. Jij ook?!

Leden stellen zich voor: Albert de Leeuw

Interviewer: Otto Huizinga

De oudste voorouder de Leeuw is uit Wilsum, Albert is geboren in Genemuiden

Het woord leeuw komt in een aantal naamcombinaties voor: Leeuw, de Leeuw, van Leeuw, van der Leeuw, Leeuwenhart. Ook al is het steeds ‘t zelfde woord, de betekenis en oorsprong van het woord leeuw kan sterk uiteenlopen. Als eerste kun je aan een huisnaam denken in het geval van ‘van der Leeuw’, mensen die bijvoorbeeld in het huis ‘de Gouden Leeuw’ wonen. Je kunt denken aan de metafoor ‘zo sterk als een leeuw’ en je kunt denken aan de afleiding van de joodse naam Levi. Nog weer een andere mogelijkheid is de afleiding van het patroniem Lieuwe hetgeen bij ‘de Leeuw’ het geval schijnt te zijn. Het Meertens instituut geeft hier interessante informatie over.

De familienaam de Leeuw komt al vroeg voor in Kampen, want in 1496 wordt 'ene Reinder de Leeuw de tweede pachter van erf' genoemd. In 1541 wordt Geert Lewe uit Wilsum genoemd in de Oud Rechterlijke Archieven van de stad Kampen. Het is zeer wel mogelijk dat pachter Reinder de Leeuw een voorvader is van de familie de Leeuw uit Wilsum.

Je bent in Genemuiden geboren?

Mijn moeder was op Kolderveen geboren, een lintdorp ten noorden van Meppel. Maar haar ouders kwamen wel uit Genemuiden, haar familie had al twee eeuwen in Genemuiden gewoond, waar ze daarvoor vandaan kwamen, daar ben ik nog niet achter.

Mijn vader kwam wel uit Genemuiden maar helemaal aan de kant van Kampen, ze kerkten in Kampen. Mijn ouders hadden eerst een boerderij en later ook een kokosmatten fabriek, we hadden het niet over onze plek in de gemeenschap we waren deel van de gemeenschap al bestond er natuurlijk wel de arbeidersklasse. Voor de oorlog waren er ongeveer zestig tapijtfabriekjes in Genemuiden, nu zijn er nog zo'n vijf, maar die maken wel ongeveer 80% van de tapijten in Nederland. Heel Twente hebben ze weggevaagd. Tapijt werd overal in Nederland gemaakt, maar het minst in Twente. Deze industrie begon te Genemuiden eerst met het verwerken van biezen, vervolgens werden dat kokosmatten en van de kokos zijn ze in de wol en nylon terechtgekomen. Genemuiden is nu het tapijtcentrum van Nederland.

Hoe werd er in de familie over de familie gepraat?

Op verjaardagen, verder was er niet veel contact. Mijn vader had in Genemuiden zijn vrienden. Zelf ging je met je vrienden om en niet met je familie. Soms ging je naar je oma toe. Mijn opa is in 1943 overleden, ik ben zelf van 1938. Ik kan me hem niet herinneren, mijn oma wel. Mijn moeders moeder woonde bij ons thuis en het enige wat ik weet is dat ze begraven is. Ik was vijf toen ze stierf.

Geheugens werken heel verschillend. Mijn dochter onthoudt alles uit haar jeugd, ik kan me weinig herinneren. Door het werk aan de film voor het tapijtmuseum in Genemuiden zie ik mezelf terug, maar kan het niet herinneren. Ik heb meer een associatief geheugen, als ik ergens ben herinner ik het weer.

Geheugen

Dat met geheugen is eigenaardig. Voor het vinden van materiaal voor het Tapijtmuseum en verzamelen van verhalen om de voorwerpen in een context te plaatsen kwamen we dat veel tegen.

Als je eerst met mensen praat weten ze weinig te herinneren, dan praten ze met hun buurvrouw en bezoeken nog eens een nicht, vinden weer een paar foto's... dan komt het geheugen en de verhalen weer terug. Het lijkt wel alsof de tijd het geheugen als een tapijt achter je oprolt en door vragen, foto's en contacten het tapijt weer uitgerold wordt. Kom je dan nog eens voor een derde keer dan zijn er weer nieuwe verhalen. Je moet mensen dus op zijn minst drie keer iemand bezoeken om het verhaal een beetje rond te krijgen.

Wanneer ontdekte je dat er zoiets als genealogie bestaat?

Mijn familie was al direct ingewikkeld. Mijn oma en opa van moeders kant, de familie Bakker, waren volle neef en nicht. De een was de oudste de andere de jongste. Ik heb dat nooit begrepen die familieverhoudingen.

Ik was naar de Verenigde Staten vertrokken. Ik was daar in opleiding voor microbioloog-geneticus, in een lab met mensen die in de Tweede Wereldoorlog aan de ontwikkeling van penicilline werkten. In die tijd was naast de atoombom penicilline het grootste project waar aan gewerkt werd in de Verenigde Staten. Ik kwam een keer terug in 1961 en we gingen toen naar Kolderveen om de graven te verzorgen. In de auto hoorde je al die verhalen over gestorven familieleden waar ik de samenhang niet van snapte en heb toen voor mezelf maar een schemaatje gemaakt om het te verhelderen. Van toen af aan ben ik daar feitelijk in betrokken in de familie van mijn moeders kant.

Mijn vaders kant... volgens mij interesseerde hem dat helemaal niet, de verbondenheid met de gemeenschap waarin hij leefde telde zwaarder dan die met de familie.

In de oorlog kwam er nog familie, men kende elkaar dus wel, langs om eten te halen, één van hen was verpleegster, de wijkverpleegster in Genemuiden was ziek of iets van dien aard, ze is toen bij ons gebleven en werkte als wijkverpleegster en later is ze met een oom van me getrouwd.

Wat merkte je in Genemuiden van de oorlog?

Op een gegeven moment in 1944 wilden de Duitsers de Matenbroekpolder onder water zetten, het land tussen Zwolle, Hasselt en Kampen, en mannen uit de gemeenschap hebben geprobeerd dit te saboteren door de sluiskolk dicht te gooien. De Duitsers hebben toen een groep mannen opgepakt. Ik heb nog een beeld van allemaal mensen op de kade van de haven bewaakt door mensen met geweren... en je kende al die mensen natuurlijk. Deze mensen zijn toen afgevoerd en je weet ook niet wat er met hen gebeurd is. Doodsangst was daar. Toen de Mastenbroekpolder onder water stond herinner ik me nog wel dat de boerderij van mijn oom alleen met een bootje te bereiken was.

Ook de vliegtuigen herinner ik me, die kwamen dagelijks laag over het IJsselmeer en het Zwarte Water naar Duitsland... de borden stonden dan op de tafel te rammelen.

En ons huis was een doorgangshuis voor onderduikers, dat gaf natuurlijk wel spanning. Aan de andere kant, wat voor een kind in die tijd natuurlijk bijzonder was... we hebben op de hooizolder ooit eens chocola gevonden. Daar had daar natuurlijk iemand gezeten.

Toch als kind heb ik weinig van die spanning meegekregen. Als kind had je toch eigenlijk geen idee waar het over ging. Achteraf geven de herinnering aan deze gebeurtenissen natuurlijk wel gewicht aan deze plek.

Hoe ben je met de genealogie begonnen?

Ik ben er niet mee begonnen, dat is een heel ander verhaal. Mijn oudste broer was albino en die kwam in de WAO terecht. Hij was geïnteresseerd in de Oudheidskamer in Genemuiden en hij ging al die genealogieën uitzoeken. Dit was in dezelfde tijd dat het PC-Privé project opgestart werd in de Nederlandse bedrijven. Dan moest je een privegebruik opgeven voor een computer en dan kon je die computer via het bedrijf verkrijgen. Dat was natuurlijk om het leren omgaan met computers in de vrije tijd te laten gebeuren en niet in de werktijd. Ik was de enige die als reden genealogie opgaf. Mijn eerste programma was HAZA-data. Daar moest je een cursus voor volgen en toen ben ik begonnen. Dat wil zeggen, toen begon ik de gegevens die mijn broer uitzocht in te voeren. Misschien wel 15 jaar lang heb ik alleen maar alles wat van mijn broer kwam

verwerkt en die corrigeerde dat dan weer. Dus toen ik met de VUT ging had ik al heel grote bestanden.

Mijn broer kon echter niet zo goed lezen, wat vooral met materiaal van voor 1800 een probleem kon zijn, en dan ging ik mee naar het archief. Als onderzoeker was een archief me natuurlijk niet vreemd en zo ontstonden contacten met mensen uit het archief en kon ik het materiaal verder uitbouwen.

Een grappig detail wat je soms ontdekt is bijvoorbeeld een voorouder van Berend van Dooren van Gens Nostra claimde nog altijd geld van een voorouder van mij te moeten ontvangen, toen hij me daar op aansprak zei ik tegen hem... dan moet je ook maar niet met een Leeuw in een café onderhandelen.

Water

Al deze families leven in en rond Genemuiden, het Kampereiland etc. Dat is een gebied, dat voor 1932 toen de Afsluitdijk gesloten werd, door hoog water en stormen toch zeker ook waterproblemen kende, ben je daar zaken van tegen gekomen?

Ja, een voorouder van me die in het Kampereiland woonde is tijdens een stormvloed, ik meen in 1825 zijn boerderij uitgespoeld en op zijn hooiberg drijvend, kwam hij met zijn gezin bij de dijk aan. Die boerderijen stonden allemaal op een eigen terpje, dus bij extreem hoog water waren dat allemaal kleine eilandjes en soms ging dat mis.

Op je website, <http://www.stamboomdeleeuw.nl/> staan ook de genealogieën van de familie van je vrouw?

Ja dat is wel grappig dat daar begin 1900 een verschrijving heeft plaatsgevonden, van Gerridzen met dz naar Gerridsen met ds.

Naast de familie Gerridsen zijn er aanverwante families uit Twente erop uitgewerkt zoals Bolk, Roelvink en Robers.

Andere families uit de kop van Overijssel die er opstaan zijn: van der Weerd, Bakker, Greve, van 't Oever, van Regteren, Roeland en Post.

Websites:

<http://www.stamboomdeleeuw.nl/>

<http://www.tapijtmuseum.nl/index.php/page>

<http://www.meertens.knaw.nl/cms/>

TROUWEN VANAF HET ZIEKBED?

Door: Harry Zanting

Bij de huwelijksregistratie van Gerrit Janzen en Jennigjen Berendz op 20 april 1703 in het trouwboek van Nieuwleusen staat het volgende: *'na voorafgaande onverhinderde kerkelijke proclamatie en bij toeval van de ongesteldheid des bruids voor desselfs ziekbedde in den H. Staat des huwelijks bevestigd zijnde uit de E. kerkenraad aldaar tegenwoordig geweest Berent Geertz als ouderling en Gascho Janzen als diaken'*.

Vraag: wat moet ik me hierbij voorstellen? Een jawoord vanaf het ziekbed? Kunnen een ouderling en een diaken de door ziekte verhinderde bruid vertegenwoordigen?

Wellicht is er een lezer van Twente Genealogisch die hier meer over kan vertellen! Een reactie is welkom bij Harry Zanting, Pr. Beatrixlaan 12, 3738 VH Maartensdijk, tel. 0346-211671; e-mail: h.g.zanting@casema.nl

Harry Spannenburg

Door: Riet Strijker, Stedsmuseum Almelo.

Geboren in Almelo 2 februari 1920 – overleden in Heemstede 12 oktober 1987

Harry Spannenburg hield als kind al van tekenen. Hij wilde naar de kunstacademie maar door de dreigende Tweede Wereldoorlog en zijn nuchtere ouders werd het de Enschedese Hogere Textielschool, waar hij werd opgeleid als dessinateur.

Na zijn opleiding werkte hij enige tijd bij gemeentewerken en daarna bij Hedeman. Toen de firma Hedeman werd opgenomen in het concern van Nijverdal-ten Cate, viel ook daar de artistieke gave van Spannenburg op. Zijn werkzaamheden werden steeds meer uitgebreid. Zo mocht hij voor de verschillende beurzen waar Nijverdal-ten Cate vertegenwoordigd was, de stands ontwerpen en decoreren. Hij maakte het Witte Wievendecor voor de firma's Spanjaard en de Twentse Damast op de Interdecor te Amsterdam, de stand van Conet in Moskou en die voor de Interstoff in Frankfurt. Hij

maakte ook de grote expositie van de Twentse textielindustrie in de Javahallen achter het hoofdkantoor. Hij realiseerde modeshows, richtte etalages in en illustreerde zowat alles waarvoor binnen een textielbedrijf illustraties nodig waren. Kortom, hij mocht goochelen met papier, met stoffen en kleuren.

Zijn stijl is moeilijk te omschrijven. Hij was emotioneel en direct betrokken bij zijn werk. Hij tekende en schilderde Twentse boerderijen, Almelose stadsgezichten en personen. Daarnaast hield hij zich bezig met glas en metaal en uiteindelijk ging hij ook restaureren. Niet alleen schilderijen maar ook beelden van steen. In 1959 had hij in Almelo een klein pand gehuurd waar hij een kleine winkel annex galerie van maakte: De Groene Fles. Bij zijn afscheid van Nijverdal-ten Cate op 65 jarige leeftijd zei Mr. J.J.C. Alberdingk Thijm o.a.: "Harry bleek een duizendkunstenaar te zijn. Jarenlang bepaalde hij het gezicht van Nijverdal ten Cate".

Bron: Jaarboek Twente 1990 "Harry Spannenburg, als kunstenaar een bijzonder mens", van Everhard Jans.

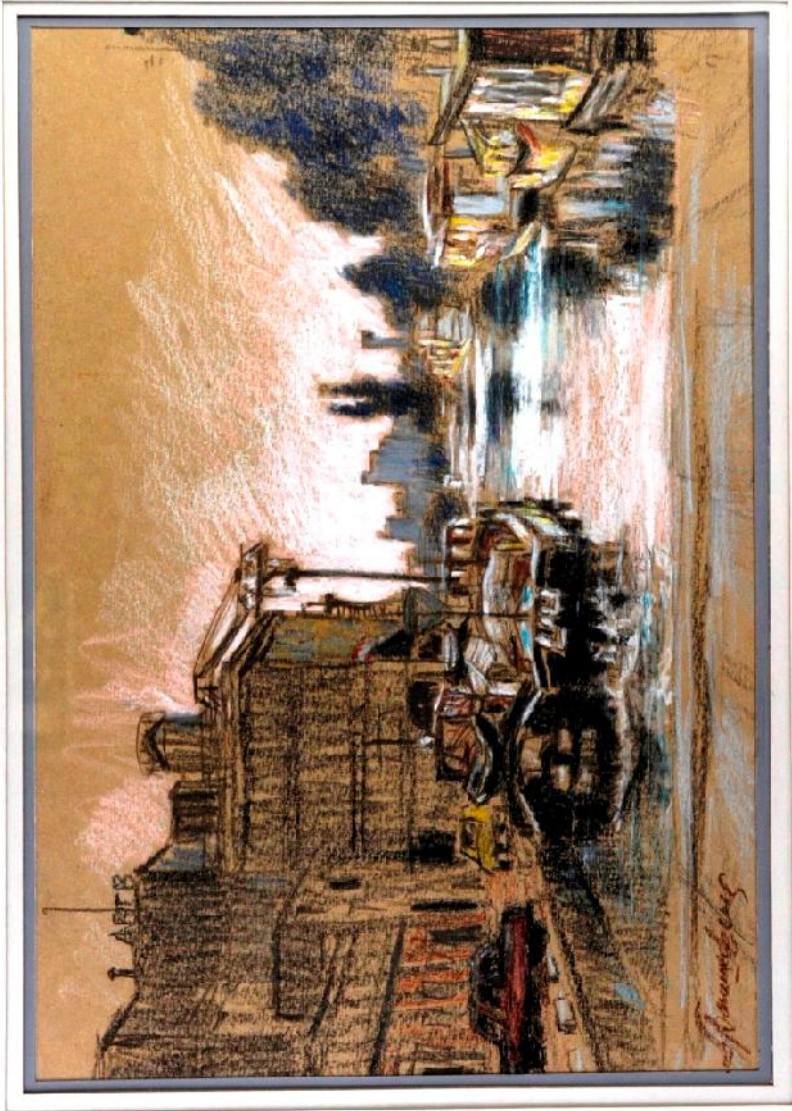
Op onze website vind u een kwartierstaat van Harry Spannenburg, gemaakt door Jan Harzevoort.

Almelo, haven met ABTB gebouw

Inv.nr. saet 0207, pastel, Harry Spannenburg
binnenmaat: 29 x 42 cm, buitenmaat: 49 x 65 cm.

Deze afbeelding van een stukje haven ter hoogte van het gebouw van de ABTB, is een sfeervolle pastel. Links liggen twee binnenschepen afgemeerd, rechts enkele woonboten. Van dichtbij gezien is het werk vrij ruw en schetsmatig opgezet in gedekte tinten: grijs, bruin en crème. Het ABTB gebouw is uitgevoerd in grijs met hier en daar grijsblauwe tonen. Hetzelfde grijsblauw is ook gebruikt om de gebouwen in de achtergrond aan te geven. Op de kade voor het ABTB gebouw staan een roestbruine en een gele personenauto. Ze vormen, samen met een stukje turquoise van een dekzeil op een van de afgemeerde binnenschepen, zo op het oog de enige kleuraccenten. Bij nadere beschouwing zien we het turquoise terug in de weerspiegeling van het water; het roestbruin in een deel van het gebouw; en het geel op de woonboten.

Deze pastel verdient het om na de herinrichting van het Stedsmuseum een plek krijgen in de vaste expositie

Voor aankondiging

Zondag 10 november de Twentse Voorouderdag 2013

in samenwerking met de Hengelose Bibliotheek en vele anderen

Een markt voor stamboomonderzoek. Dit maal in het teken van "Ons verleden".

Noteer deze datum vast in uw agenda.

De organisatie zoekt naar **privé deelnemers** (*maximaal 5 deelnemers*) die hun eigen onderzoekswerk naar hun verwanten willen tonen en informatie willen verstrekken aan belangstellenden op deze dag.

Uiteraard blijft het onderzoek naar onze afstamming centraal staan en daarom zullen wij weer organisaties benaderen om deel te nemen.

De werkgroep Twentse Voorouderdag zoekt vrijwilligers om te helpen met de organisatie en begeleiden van deze dag. Hebt u interesse? Neem dan contact op met mij, ik geef dan uw naam door aan de vrijwilligers coördinator.

Namens de werkgroep Twentse Voorouderdag,

Jan Aaldenberg.
Coördinator Twentse Voorouderdag.

T: 05 46 81 59 50 (op werkdagen bereikbaar tussen 17.30 – 19.30 uur)

E: rails@hetnet.nl

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.kvbm.nl

Oproep voor transcriptie Volkstelling 1795

De Volkstelling van 1795 is de laatste die vooraf is gegaan aan de invoering van de burgerlijke stand. Hierdoor is er in veel gevallen na 1811 een directe link te maken met gegevens die in DTB's voorkomen. Daarnaast worden er soms aanvullende gegevens vermeld die genealogisch onderzoek kunnen verrijken. Denk er bij voorbeeld eens aan dat de looproute van de volkstellers veelal ook de burens aangeeft.

Daarnaast is er vaak een relatie te vinden met personen die we in de telling van 1748 aantreffen.

We zijn op zoek naar vrijwilligers die ieder een deel, groot of klein, voor hun rekening willen nemen om 1795 te transcriberen. Als werkterrein denken we daarbij aan het gebied van de afdeling Twente.

Er is al het een en ander gebeurd: De Lutte, Berghuizen, Beuningen, Lemselo, Volthe, Losser Buurschap en Dorp, Weerselo, Dulder, Rossum, Gammelke en Hasselo zijn al klaar.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Jan Oude Munnink, het liefst per email: koppelboer@hetnet.nl onder vermelding van de voorkeur voor een stad of marke. Elke bijdrage, groot of klein is welkom: vele handen maken licht werk!

Abonnementen Twente Genealogisch 2013

Abonnementhouders op Twente Genealogisch die geen lid zijn van de NGV en hun abonnementsgeld voor 2013 nog niet hebben betaald, worden vriendelijk gevraagd voor 1 april € 12,50 over te maken. Dit kan op girorekening 5582643 ten name van de NGV afdeling Twente te Almelo.

Ben Schothuis,
Penningmeester

Ambachtelijke lijstenmakerij meer dan 2000 voorbeeldlijsten

Let op! Wij zijn verhuisd naar Hengelo
Drienerbeekweg 30
7557 AN Hengelo
074-242 37 37 / 06 54 66 13 87

Laat uw oude documenten door ons reproduceren en inlijsten:

- * Een uniek kunstwerk aan de muur
- * Het origineel kan veilig in de kluis
- * Meerdere exemplaren mogelijk: de rest van de familie kan er ook een krijgen
- * Niet van echt te onderscheiden, vaak mooier dan het origineel

e-mail: info@fotogaleriekistemaker.nl
www lijstenmakerijkistemaker.nl
www.fotogaleriekistemaker.nl

HOFLAND OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE

Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen o.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774. e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256. e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : B.J.M. Nijkamp, webmaster.
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag.
Rembrandtlaan 84, 7606 GN Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Plaatsvervangend Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswenger, Kamille 7, 7621 AV Borne, 074-3490969, tonboswenger@kpnmail.nl

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershöftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Gerda Schepers eindredacteur, Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede,
Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 29^e jaargang 2013 nr.2

Inhoud

Even bijpraten	blz. 42
Duitse voorouders (2)	blz. 44
Een huwelijksakte uit 1850 met zeven gewettigde kinderen	blz. 53
Opmerkelijk	blz. 57
Een schandaal bij de keuring 1816 in Ootmarsum en Coevorden (2)	blz. 58
Geesken Goijkink (1780-1859) een gruttersche te Enschede	blz. 65
Bijeenkomsten 2 ^e helft 2013	blz. 71
Verklaring van de naam Nusmeier	blz. 72
Het raadsel Bernardus Vlake of Flacke	blz. 73
Verklaring woordgebruik "De Gouden Leeuw"	blz. 77
Sien en Dieks het koningspaar van Vasse	blz. 78
Witwerkersknecht	blz. 81

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

In de aprilvergadering is door de afgevaardigden van de afdelingen een nieuwe voorzitter gekozen, de heer R. Phillipo. Dat was nodig omdat de heer R. Vennik zich niet meer herkiesbaar stelde. Er waren twee kandidaten te weten de heer Duitgenius en de heer Philippo. In de voorjaarsvergadering van de afdeling is de kandidatuur van beide personen besproken en daarbij had de heer Philippo de voorkeur. Met dat mandaat is de afgevaardigde van de afdeling, de heer Ton Boswerger, naar Utrecht vertrokken. In de voorjaarsledenvergadering is o.a. ook vastgesteld dat de heer Ton Boswerger in de toekomst de afgevaardigde is van de afdeling en dat de heer Jan Aaldenberg tot plaatsvervangend afgevaardigde is gekozen.

Voor wie niet alleen aangewezen wil op WieWasWie en nog data zoekt voordat er gebruikt gemaakt kan worden van Genver zijn er een aantal opties:

Website van Historisch Centrum Overijssel. U gaat daar van zoeken in Archieven naar het zoeken in Personen. Daar kunt u vervolgens een naam intikken en vindt daar alle gegevens van de burgerlijke stand. Daar kunt u ook uitgebreid zoeken, bijvoorbeeld op twee namen. Het is fijn om te kunnen constateren dat het HCO deze service biedt.

Andere opties zijn: Stadsarchief Enschede, daar kunt u zoeken in Akten en Registers. Enschede en Lonneker zijn daar digitaal in te zien.

Het Archief Almelo en het Archief Hengelo bieden ook mogelijkheden. Deze twee zijn net als Enschede digitaal te raadplegen. Al met al: u kunt voor wat betreft Overijssel ook zonder WieWasWie. Dank aan de mensen die ons hier op attent hebben gemaakt.

Het aantal bezoekers van de afdelingsbijeenkomsten, dat de laatste jaren altijd ruim veertig bedroeg, was de twee laatste bijeenkomsten in maart en april wel uitzonderlijk hoog: ruim tachtig personen. Toevalstreffers? Misschien? Maar ook dan blijven het nog wel treffers. De vervelende factor dat de Grotestraat al geruime tijd afgesloten is en ook nog zal blijven, ontmoedigt de bezoekers in elk geval niet. In elk geval spreken

de presentaties op de bijeenkomsten aan. Dus is een compliment naar mevrouw Ine Vink, die contact legt met de sprekers, zeker op zijn plaats.

Het bestuur heeft besloten om in de toekomst meer tijd in te ruimen voor de voor- en najaarsleden vergadering. Advies: raadpleeg de website of bekijk de vooraankondiging in de krant.

De SGWT komt ook weer opnieuw tot leven. Er komt binnen afzienbare tijd een cd uit met de Doop- en Trouwboeken van Borne. De transcriptie van de Volkstelling van 1795 komt goed op gang. Maar er zijn nog een aantal liefhebbers nodig die mee willen helpen met de transcripties: Twente is een groot gebied..... In de volgende TG zal ik daarover nader informeren en een oproep aan u doen. Het meest positieve is wel dat sommigen hun klus al voor de zomer geklaard hebben en bereid zijn om meer te doen.

HONDERDEN REPRODUCTIES VAN OUDE LANDKAARTEN EN STADSPLATTEGRONDEN

www.oudelandkaarten.eu

LIJSTENMAKERIJ KISTEMAKER, DRIENERBEEKWEG 30, 7557 AN HENGELO,
074-242 37 57, www.lijstenmakerijkistemaker.nl, email: info@lijstenmakerijkistemaker.nl

Duitse voorouders

Deel twee, vervolg van TG 2012-4

Door: Gerda Schepers

Zoon Willem Korte: tweede huwelijk

Willem Korte geboren in Borger, Duitsland 27-09-1834, vertrekt na het overlijden van zijn eerste vrouw Anna Margaretha Finke in 1869 naar Slagharen. Hij hertrouwt in 1874 in de gemeente Hardenberg met Maria Anna Gerlach, geboren 10-07-1848 te Borger in Drenthe. Maria Anna Gerlach is, evenals haar moeder, een koopvrouw zonder vaste woonplaats.

Het duurt een jaar voor ze de benodigde papieren voor elkaar hebben. In de huwelijksbijlagen, vonden we naast de aktes van onvermogen een akte uit het geboorteregister van Börger, Duitsland. Hier staat vermeld dat Wilhelm Korte geboren is op 27-09-1834 als onwettige zoon van Anna Maria Hugo en dat, volgens de moeder, Wilke Korte uit Esterwegen de vader is. Daarbij was een begeleidende akte, hierop kan men zien dat de akte van Börger naar Sögel ging, daarna naar Osnabrück. Toen naar Berlijn om het te waarmerken en daarna nog naar het Nederlandse gezantschap om het te legaliseren. Het geheel duurde 20 dagen, dat valt eigenlijk nog mee voor die tijd. Ook moest er een uittreksel komen uit Borger van het geboorteregister van Maria Anna en nog een bewijs dat hij gediend had voor de nationale militie. In de huwelijksakte staat vermeld dat zowel Willem als Maria Anna niet in staat zijn om de akte te ondertekenen omdat ze het schrijven niet geleerd hebben.

Er is nog wel een onduidelijkheid: bij hun huwelijk in 1874 erkennen ze twee kinderen Lambertha Margaretha geboren 26-02-1868 en Willem geboren 15-06-1872. Maar volgens mij kan Lambertha geen dochter van Willem zijn, want in 1868 was hij nog getrouwd met Margaretha Finkers en woonde in Vossebelt.

Het gebeurde wel vaker dat kinderen erkend werden zodat ze dezelfde naam kregen als hun broertjes en zusjes. Omdat ze deze kinderen willen erkennen hebben ze een uittreksel nodig uit het geboorteregister van de gemeente van geboorte.

Willem en Maria Anna wonen eerst in de gemeente Ambt Hardenberg. Tot 1877 in Slagharen en daarna in Radewijk in dezelfde gemeente. Het vijfde kind wordt in 1881 geboren in Coevorden. Voor de handel hebben ze blijkbaar een reiswagen, want in de geboorteakte staat dat het kind geboren is in "de reiswagen staande te Coevorden" maar dat ze woonachtig zijn in Radewijk.

De jongste zoon is in 1889 geboren en van hem wordt verteld dat hij geboren is in een plaggenhut. In het jaar dat zijn jongste zoon geboren is, was Willem ook al drie keer opa.

In 1896 vertrekken ze naar de stad Almelo maar in 1899 gaan ze vanuit Almelo weer naar Hardenberg. In 1901 vertrekken ze samen met vier van hun negen nog levende kinderen, weer naar Almelo. Daarna leven ze nog een poosje in Lonneker en Enschede. Of deze data uit de bevolkingsregisters allemaal kloppen valt te betwijfelen, want het kwam vaak voor dat men zich niet op de juiste datum liet in- of uitschrijven. Maar waarschijnlijk hebben ze hun geluk in de textiel willen beproeven.

Op 17-09-1907 vertrekken ze naar Borghorst in Duitsland. Dit is een textielstad bij Steinfurt, 40 km vanaf Enschede. De jongste zoon Joseph Willem trouwt in 1910 in Borghorst met een Duits meisje, maar dit echtpaar gaat ongeveer in 1913 net als de rest van de familie toch weer naar Nederland. Waarschijnlijk is Willem tussen augustus 1911 en 1913 in Borghorst overleden. Want bij het huwelijk van zijn dochter in augustus 1911 in Enschede was hij nog aanwezig, waarbij vermeld werd dat ze in Borghorst woonden en in 1913 wordt Maria Anna Gerlach in Almelo ingeschreven als weduwe. In Nederland heb ik het overlijden van Willem niet kunnen vinden. Maria Anna Gerlach is op 02-05-1932 in Almelo overleden. Toen ze overleed woonde ze in bij haar jongste zoon Joseph Willem.

Dochter Maria Korte

Maria Korte is geboren in Esterwegen op 01-03-1837. Zij is het tweede kind van Willem Korte en Anna Maria Hugo. Van de nakomelingen van Maria hebben er veel in Drenthe gewoond, maar ook hier zijn er een aantal naar Twente getrokken.

Over het leven van Maria is weinig bekend. Ze kwam op ongeveer 16-jarige leeftijd rond 1853 met haar ouders naar Slagharen. Maria is, voor zover bekend, niet getrouwd en krijgt in 1866 een zoon Paulus Korte. Ze woonde in eerste instantie bij haar ouders tot beide in 1868 overlijden. In het bevolkingsregister van Slagharen van 1870-1879 staan Maria en haar zuster Gesina samen ingeschreven. Maria overlijdt op 34-jarige leeftijd op 17-06-1871, in de gemeente Ambt Hardenberg. Haar zoontje Paulus is vijf jaar als ze overlijdt. Waarschijnlijk werd hij opgenomen in het gezin van Geert Gerrits in Coevorden. Als jonge jongen heeft hij als schaapherder gewerkt. In 1880-1889 is hij ingeschreven in het bevolkingsregister van gemeente Ambt Hardenberg.

Hij trouwt in 1895 in Coevorden met Femia Maria Zwijs. Toen Paulus getrouwd was heeft hij als turfmaker gewerkt in Stieltjeskanaal. Het echtpaar heeft op verschillende plaatsen gewoond. Ze zijn in Coevorden getrouwd waar ze bij haar ouders inwoonden, hier zijn de eerste twee kinderen geboren. Op 17-05-1897 vertrekken ze naar Schoonebeek en hier wordt hun derde kind geboren en in Osternburg, Duitsland, nog vijf

kinderen. Op 28-09-1909 worden ze in Enschede ingeschreven, waar ze tijdens een volkstelling aan de Kottendijk 156 woonden, maar zes weken later op 13-11-1909 worden ze al weer ingeschreven in Coevorden waar de laatste drie kinderen ter wereld komen. Dan zijn er in totaal dus elf kinderen waaronder drie zoons.

Hun kinderen woonden niet altijd binnen het eigen gezin. Al op jonge leeftijd vertrokken ze vaak om te werken naar andere plaatsen. Opvallend is dat ze vaak voor zeer korte tijd weggingen en weer terugkwamen. Vaak waren ze slechts enkele maanden weg. Soms naar Nordhorn, maar ook naar Zwolle. Maar ook zagen we dat enkele dochters “aan boord gingen” in bijvoorbeeld Kampen of Emmen.

Van de drie zoons hebben twee, voor zover bekend, de naam Korte doorgegeven.

Albertus geboren in 1898 in Schoonebeek, gaat in 1925 vanuit Coevorden naar Oldenzaal en in 1928 naar Enschede. In 1929 trouwt hij in Lonneker waar hij werkt als opperman. Hij krijgt vier kinderen, waarbij de twee kinderen, die voor het huwelijk geboren zijn, ook geëcht worden. Zodoende krijgen ze alle vier de naam Korte.

Zoon Gerrit, geboren 1912 in Coevorden, krijgt ook vier kinderen met de naam Korte. Enkele kinderen en kleinkinderen zijn weer in Almelo terecht gekomen.

Femia Maria overleed in 1944 en Paulus op 85-jarige leeftijd in 1951 in Zwollekerspel, gemeente Zwolle. Ik heb nog het geluk gehad dat ik gesproken heb met een dochter van Paulus, Margaretha, geboren in 1906. Zij was toen al meer dan 90 jaar, maar kon nog levendig vertellen over vroeger.

Zoon Joan Bernard Corte

Hij is geboren in Esterwegen op 21-02-1840. Dit is de enige tak die rond Slagharen is gebleven. In 1859 moest Joan Bernard meedoen met de loting van de nationale militie, maar hij wordt wegens broederdienst vrijgesteld omdat zijn broer Willem van 1855 tot 1860 in dienst geweest.

Hij trouwt wettelijk in 1866 in Hardenberg met Janna Funken. Bij het huwelijk erkennen ze hun dochter die eerder dat jaar geboren is. Om te kunnen trouwen had men allerlei papieren

nodig, o.a. een doopbewijs uit de geboorteplaats, een bewijs dat men geloot had voor de nationale militie, maar ook een uittreksel uit het bevolkingsregister als één van de ouders al overleden was. Tevens werd ook hier een certificaat van onvermogen afgegeven. Alhoewel Joan Bernard vanaf 1853 met zijn ouders, broer en zussen in het bevolkingsregister ingeschreven stond met de naam Korte, trouwt hij onder de naam Corte. Dit komt omdat op het doopbewijs, dat uit Lorup kwam, de naam als Corte geschreven is. In het bevolkingsregister werd de naam nog wel soms met een K geschreven maar bij de officiële stukken werd Corte aangehouden. Zodoende blijft hij deze naam houden, en geeft hij de naam Corte door aan zijn acht kinderen.

Als zijn vrouw Janna in 1890 overlijdt, zijn al vier van de acht kinderen overleden.

De enige zoon die de volwassen leeftijd bereikt, Johannes Bernardus Corte, geboren 1885 geeft de naam Corte door. Hij was de jongste uit het gezin en was vijf jaar toen zijn moeder overleed. Johannes Bernardus had vanaf de jaren dertig een winkel in Schuinesloot. Hij verkocht galanterieën, kruidenierswaren, snoep e.d. De winkel heeft tot de oorlog bestaan.

Johannes hertrouwt nog twee keer en overlijdt in 1954 in Schuinesloot. Twee zoons hebben de naam Corte weer aan kinderen en kleinkinderen doorgegeven. De jongste zoon heeft in eerste instantie de handel nog overgenomen van zijn vader. Hij ventte samen met zijn vrouw in de omgeving van Slagharen. Toen hij hier met stopte heeft hij nog even in de landbouw gewerkt en bij de NAM in De Krim. Maar uiteindelijk is hij in Almelo in de textiel gaan werken. Hij werkte bij Ten Cate en ging elke dag met de bus van Slagharen naar Almelo.

Jongste dochter Gesina

Gesina Korte geboren op 02-08-1842 in Esterwegen-Muhlenberg, is het jongste kind van Willem Korte en Anna Maria Hugo. Gesina komt op 11-jarige leeftijd met haar ouders vanuit Esterwegen naar Slagharen.

De nakomelingen van Gesina zijn het meest te vinden in Overijssel en Gelderland en Utrecht, ik denk dat in deze tak de meeste verscheidenheid aan beroepen te vinden is.

Ze woont eerst bij haar ouders tot beide in 1868 overlijden. Haar geboortedatum werd altijd verschillend opgeschreven, maar ook haar namen, zowel de voor- als de achternaam werden steeds anders geschreven.

In het bevolkingsregister van Ambt Hardenberg 1870-1879 staan Gesina en haar zuster Maria samen ingeschreven. Haar zuster Maria is net als Gesina ongetrouwd.

Als in 1871 haar zuster Maria overlijdt, blijft Gesina hier wonen en krijgt datzelfde jaar haar eerste kind, een dochter die ook Maria Korte genoemd wordt. In 1876 krijgt ze een tweeling; Lambertus en Wilhelmus. Lambertus overlijdt datzelfde jaar in Ambt Hardenberg. Opvallend is dat er geen geboorteaangifte is van deze zoons terwijl ze wel in Ambt Hardenberg zijn geboren. In 1879 krijgt ze nog een dochter, Johanna Korte die later als 16-jarige fabrieksarbeidster in 1896 in Enschede overlijdt. Haar dochters gaan door het leven als Korte. De zoon die in leven blijft, Wilhelmus, zal door het leven gaan als Corte en deze naam doorgeven.

In 1883 trouwt Gesina Korte met de koopman Johannes Hermannus (Harm) Hohenkamp, geboren in Ommen in 1849. Hij is weduwnaar en heeft al een dochter uit dat huwelijk.

In de huwelijks bijlagen kunnen we zien dat Harm in 1868 ingeschreven is voor de nationale militia maar is vrijgesteld omdat hij de enige zoon was. Tevens kunnen we zien dat: "beiden behoeftig zijn en buiten staat tot betaling van de kosten der acten benodigd tot de voltrekking van hun huwelijk". Gesina en Harm vertrekken op 09-08-1883 naar Zwolle maar komen datzelfde jaar al weer terug in Ambt-Hardenberg. In 1884 wordt hun zoontje Bernardus Hohenkamp geboren. Het echtpaar blijft niet bij elkaar wonen. Hij was een reizend venter, waarschijnlijk met galanterieën. De laatste keer dat ze gezamenlijk ingeschreven staan in het bevolkingsregister is in Ambt Hardenberg, zo rond de geboorte van hun zoontje Bernardus in 1884. Bernardus blijft bij Gesina, en Harm's dochter uit zijn eerste huwelijk gaat met hem mee. Rond 1906 vestigt Harm zich in de gemeente Tubbergen met een woonwagen en daarna blijft hij steeds in deze omgeving. Waar Gesina steeds gewoond heeft is niet erg duidelijk, zij was niet lang in een gemeente ingeschreven. En waarschijnlijk zijn ook niet alle gegevens juist. De eerste keer dat we Gesina vinden is 1891 in Enschede, ze komt hier vanuit de gemeente Denekamp. Zij woont dan bij het gezin van haar oudste dochter Maria. Haar eigen kinderen wonen bij haar, ook haar jongste zoon Bernardus Hohenkamp. Datzelfde jaar vertrekken ze naar Borne. Maar vanaf 1892 woont Bernardus niet meer bij Gesina.

Vanaf 1899 woont ze verschillende keren in Almelo in de wijk Schalderoi, waar ze inwoont bij haar zoon Wilhelmus en zijn gezin. In Almelo woont ze steeds op wisselende adressen, vaak bij familieleden. Ze is dan in het bevolkingsregister ingeschreven als koopvrouw in linnen en band. Daarna woont ze afwisselend in Hengelo en Almelo.

Het is mogelijk dat ze de laatste levensjaren weer bij elkaar gewoond hebben, want uit de overlijdensakten blijkt dat beiden woonachtig waren in Oldenzaal maar ik heb Gesina niet in het bevolkingsregister van Oldenzaal kunnen vinden. Harm is van 1921 tot zijn overlijden in 1925 ingeschreven als woonachtig in het ziekenhuis in Oldenzaal aan de Watertorenstraat.

Gesina sterft op 81-jarige leeftijd op 18-04-1924 in Enschede, in de akte staat vermeld dat ze woonachtig was in Oldenzaal en dat ze gehuwd was. In Oldenzaal wordt ook een akte opgemaakt. Harm overlijdt een jaar later op 23-03-1925 in Oldenzaal op 75-jarige leeftijd als weduwnaar van Gesina Korte.

De naam Corte wordt doorgegeven door haar zoon Wilhelmus geboren in 1876. Doordat hij drie keer trouwt en 17 kinderen verwekt geeft hij dan ook 17 keer de naam Corte door! In 1899 trouwt hij in Almelo met Elisabeth de Voer. Het was voor hen blijkbaar moeilijk om de benodigde stukken voor het huwelijk bij elkaar te krijgen. Vlak voor hun huwelijk moest zijn moeder, Gesina Korte, hem nog eerst erkennen als haar kind. Hiervoor moest een nieuwe geboorteakte gemaakt worden op 14 februari! Dus in het jaar 1899 komt hij bij de gemeente Almelo zowel in het geboorteregister als in het huwelijksregister voor. Twee dagen na hun huwelijk wordt hun eerste kind geboren. Het huwelijk wordt door scheiding ontbonden. Willem Corte trouwt voor de tweede keer in 1916 te Arnhem met Johanna Elisabeth Rosbeek. Zij is geboren te Emmerich in Duitsland. Dit huwelijk wordt in 1928 te Arnhem door een scheiding ontbonden. In 1931 trouwt Willem Corte voor de derde keer, dit keer met Maaïke Stobbe, geboren 1907 te Obsterland. Maaïke heeft al twee kinderen waarvan Willem Korte niet de vader is.

Welk beroep Willem eigenlijk had is moeilijk te omschrijven. Maar hij heeft in ieder geval gevaren en daarbij gehandeld. Zijn jongste zoon kan zich nog herinneren dat hij rond 1940 met een schip turf ging halen en dat dan weer doorverkocht. Op de gezinskaart staat vermeld dat hij koopman in galanterieën is geweest. Hij is ook nog een periode werkzaam geweest bij koetsierbedrijf Zonneberg in Deventer. In deze periode reed hij met prins Hendrik, waar hij het goed mee kon vinden, naar Amsterdam. Willem was een man die er altijd keurig verzorgd uitzag, het was een echte heer, zo poetste hij o.a. elke dag zijn schoenen.

Doordat hij drie keer getrouwd is geweest zit er een groot leeftijdsverschil tussen zijn kinderen (halfbroers en -zussen).

De oudste is geboren in 1899 en de jongste in 1932. Hij is overleden te Deventer op 09-06-1960. Het mooie van mijn onderzoek is dat ik enkele familieleden in contact heb kunnen brengen met elkaar. Door de verschillende huwelijken waren de familiebanden nogal eens vervaagd.

Ik heb in het verhaal niet alle data opgenomen. Deze kunt u vinden in de parenteel op onze website.

Eerder schreef ik in TG 2008-4 al eens een stukje over Gesina.

Een huwelijksakte uit 1850 met zeven gewettigde kinderen.....

door: Jan Oude Munnink

Eigenlijk was ik bij Genlias op zoek naar de naam Bult. Die naam kwam ik namelijk tegen bij één van de ouders van een Losserse soldaat die in de periode 1830-1839 overleden was. (Een artikel voor een van de volgende uitgaven van Twente Genealogisch.) Bij die speurtocht kwam ik terecht bij het huwelijk van Johann Gerhard Schöppers met Fenna Maria Nijhuis.

Dit huwelijk werd gesloten te Lonneker op 21-12-1850 (akte 54 Lonneker). In de huwelijksakte wordt aangegeven dat er maar liefst zeven kinderen door beide partners gewettigd worden.

Dat zet je dan aan het denken en je wordt nieuwsgierig. In de Genver bestanden was de huwelijksakte slecht te lezen en dus ging ik naar het Stadsarchief van de gemeente Enschede. Daar werd ik prima geholpen en kon aan het werk met een akte die minuscuul geschreven was. Het was dus een hele toer om de tekst die ook nog eens buiten de kantlijn geschreven was te ontrafelen. Daarom laat ik die tekst hieronder volgen. Je mist dan weliswaar wat van de sfeer, maar iets is beter dan niets.

Johann Gerhard Schöppers, oud zeven en veertig jaren, geboren te Epe in Pruissen, wonende sedert vele jaren te Lonneker, lansbouwer, meerderjarige zoon van Gerhard Johann Schöppers en Christina Adelheid Stienker, beide overleden, en Fenna Maria Nijhuis oud (?) 37 jaren, geboren en wonende te Lonneker in de buurschap Eschmarke, landbouwster, meerderjarige dochter van Jannes Nijhuis en Janna Bult, beide overleden, - Er zijn door de contractanten, bij deze voor de hunne erkende gewettigd de vermelden zeven kinderen, waarvan de contractante op de hierbij vermelde data is te Lonneker bevallen, en welke aldaar, op na de hierna te melden datums, in de registers van den burgerlijken stand, zo daarna volgende, zijn ingeschreven.

Een kind van het mannelijk geslacht genaamd Willem Johannes, geboren den vierden October achttienhonderd twee en dertig ingeschreven in de registers van de burgerlijken stand den twintigsten daaraan volgende, zijnde voornaam der moeder, daarbij opgegeven zijn: Jenneken - Een kind van het mannelijk geslacht genaamd Jannes, geboren den achttienden Januarij achttienhonderd vijf en dertig ingeschreven in de registers van den burgerlijken stand den twintigsten daar aan volgende. - Een kind van het mannelijk geslacht genaamd Johan Herman, geboren den vijftienden December achttienhonderd zeven en dertig, den zestienden daaraan volgende in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven, hebbende de comparant beide laatste kinderen, bij de geboorte erkend in welke acte hij voorkomt onder de naam van naam van Gradus Schopper en Schöpffer, zoals hij gewoonlijk wordt genoemd. - Een kind van het vrouwelijk geslacht genaamd Christina, geboren den vijftwintigsten October achttien honderd veertig, den volgenden dag in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven. - Een kind van het vrouwelijk geslacht, genaamd Hermina, geboren den acht en twintigsten November achttienhonderd drie en veertig, op dien zelfden dag in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven. - Een kind van het mannelijk geslacht genaamd Jan Hendrik geboren den vijftienden November achttienhonderd zevenenveertig, den volgenden dag ingeschreven in de registers van den burgerlijken stand een kind van het mannelijk geslacht genaamd Gerhard, geboren den vijftien Januarij achttienhonderd vijftig en den zevenden daaraan volgende in de registers van den burgerlijken stand ingeschreven, zijnde de namen der moeder in de geboorte acten der beide laatste kinderen geschreven Euphemia Maria Nijhuis in de geboorte acte, der beide genoemde kinderen van het vrouwelijk geslacht Euphemia Maria Niehues

Maar mijn nieuwsgierigheid ging toch nog even verder. Eén of twee kinderen erkennen bij een huwelijk komt vaker voor. Maar hier ging het maar liefst om zeven kinderen. Dat zou betekenen dat er even zoveel buitenechtelijke kinderen verwekt zouden zijn en dat in een tijd waar iedereen op iedereen in een buurtschap als de Esmarke in de gemeente Lonneker op elkaar lette, én, elkaar er waarschijnlijk elkaar

ook op aansprak. Als buren dat niet deden dan werd dat zeker door pastoors c.q. dominees gedaan.

Mijn speurtocht leidde verder naar Epe (D) en ik consulteerde daar Hubert Gleis, één van de mensen die zich al jaren bezig houdt het digitaliseren van het archief van de Agathakirche in Epe (D). Daar heeft men gelukkig kopieën gemaakt van het omvangrijke archief voordat alle DTB's naar Münster werden gestuurd.

Hubert gaf me al snel aan dat Johann en Fenne in de Agathakirche getrouwd zijn, namelijk op 15 mei 1832. Getuigen waren Hermannus Huesmann en Joannes Hermannus Agten.

Agathakirche in Epe (DId)

Hij wist me nog meer gegevens te verstrekken, namelijk dat Johann (Gerardus Bernardus) geboren was uit het huwelijk van een Nederlandse vader, te weten Johannes Gerardus Schöpping (gedoopt op 28 juli 1767) in Oldenzaal en dat Johann gedoopt was op 25 september 1803 in Epe. Zijn moeder was Christina Adelheid Stineker, geboren en gedoopt op 21 juni 1744 in Epe (D). Zij stierf op de leeftijd van 60 jaar

op 18 januari 1836 in Epe als de weduwe van de wönner Schöpping om vijf uur 's avonds en liet drie meerderjarige en twee minderjarige kinderen achter. Haar overlijdensplek was in Epe Am Berge. Haar echtgenoot is overleden op 24 oktober 1824 in Epe.

De boerderij waar Johann Schöpping geboren werd lag vroeger in de buurtschap Kloster in Epe. Tegenwoordig staat er op de plek een sauna. De weg, tegenwoordig bijna vanzelfsprekend een straat heet nu Klosterstrasse.

Fenna Nijhuis was de dochter van Jannes Nijhuis (Nijenhuis) die op 11-8-1832 (akte 100 Lonneker) in de Esmarke overleed en van Janna Bult die op 18-4-1842 (akte 65 Lonneker) eveneens in de Esmarke overleed. Bij de overlijdensaktes wordt aangegeven dat deze respectievelijk uit Gildehaus en Lonneker stammen. Zij zijn getrouwd in de Jacobusparochie te Enschede op 14 juni 1810.

Het bovenstaande toont aan dat in Nederland een buitenlands kerkelijk huwelijk blijkbaar niet erkend werd. De burgerlijke stand werd in Duitsland veel later ingevoerd dan in Nederland, namelijk pas op 1 oktober 1874 en op 1 januari in het gebied van het Duitse Rijk. Vraag van mijn kant blijft dan nog: erkende men in Duitsland een kerkelijk huwelijk uit Nederland of moest je daar een huwelijksakte afgegeven door de burgerlijke stand overleggen? Er is vast een lid die daar in een volgende TG iets over weet te schrijven.

Bij onderzoek is het dus oppassen geblazen met gewettigde kinderen en maar snel aan te nemen dat het om buitenechtelijke kinderen gaat. Maar dat is op basis van de Nederlandse regelgeving en ik vraag me af waarom bijvoorbeeld de huwelijken die in Duitsland gesloten werden niet als zodanig erkend werden: een burgerlijk huwelijk kon daar immers pas na 1871 gesloten worden.

Voor de huwelijksakte en de huwelijkse bijlagen van Johann Schöpping en Fenna Nijhuis kunt u de website raadplegen. Om een indruk te krijgen van de omvang van de parochie van de Agathakirche verwijs ik u naar het jubileumboek Sinds Jaar en Dag. Daar treft u ook de openingstijden van het Archief in Epe aan.

Met dank aan medewerkers van het Stadsarchief Enschede en Hugo Gleis.

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Van Haver tot Gort

In de lezing in januari over het waterschap in Twente leerde ik dat Tussen Regge en Dinkel eigenlijk betekent Tussen Rogge en Spelt... is Twente toch een aardig landbouwlandje. Dit brengt me dan op de uitdrukkingen 'van Haver tot Gort'. Als riviertjes plotseling graangewassen blijken te zijn, zijn haver en gort misschien geen graanproducten.

Haver is een oud graangewas die zijn oorsprong in de Levant in West-Asia heeft. Het kwam als onkruid in de graantransporten naar Europa en de Romeinen gebruikten het als voedsel voor hun paarden. De Engelsen denken daar ook zo over, dat het voedsel is voor paarden. Maar de Schotten denken dat als je haver, water en zout tot 'porridge' verwerkt dat het de enige echte vorm van ontbijt is. Dit maak je klaar de avond ervoor, je laat het de hele nacht staan om het dan 's morgens op te eten. Uit persoonlijke ervaring uit 1970 kan ik vermelden dat als je er van houdt 't lekker is.

Het woord haver zelf komt waarschijnlijk van het latijnse 'caper' dat geit of ram betekent en duidt op het gebruik van haver als voedsel voor dieren. Historisch is het woord haver vanaf 1240 bekend. Gort heeft twee betekenissen, het zowel gerst als ook alles wat klein gemaakt is aan graanachtige producten, net als grut en gruis.

Terug naar van Haver tot Gort.

Als je tegenwoordig iets van haver tot gort kent dan ken het helemaal tot in het kleinste detail. In 1736 werd Haver tot Gort geschreven in zin; "wy bennen van aver tot gord allemaal geriffimeerde menschen". En dat betekende dat deze groep mensen van generatie op generatie van deze geloofsovertuiging waren. Daarvoor verschijnt het echter in een andere vorm: uit de 1595 komt de zinsnede: "d'erfghenamen van Aver tot Aver". Hetgeen betekent van geslacht op geslacht. En hier zien we de oorspronkelijke

uitdrukking die niets met graan te doen heeft. Van Aver tot Aver komt van het woord 'aver' dat voorouder betekent.

In het middelnederlands kreeg het woord 'aver' er een 'h' bij en de oorspronkelijke betekenis ging verloren. Van haver tot haver maakt geen zin, dus werd het van haver tot gort. Een uitdrukking die alleen volks-etymologisch met graan te doen heeft.

Oh, bijna vergeten, sinds het werkpaard niet meer bestaat is de productie van haver sterk achteruit gegaan en bedraagt nu slechts 1% van de graanproductie op de wereld.

Bronnen:

Bjørnstad, Åsmund; Our Daily Bread; Etymologisch Woordenboek van het Nederlands.

Een schandaal bij de keuring 1816 in Ootmarsum en Coevorden (2)

Door: Hennie Kok

Inleiding

In de vorige aflevering (TG 2012-4) is behandeld welke de 'Dode Zielen' waren die door de overheden in het kanton Ootmarsum tot leven werden gewekt om te dienen als plaatsvervangers voor een aantal dienstplichtigen die zich moesten melden in Coevorden. Voor de duidelijkheid: onder het kanton Ootmarsum vallen de gemeenten Ootmarsum, Tubbergen en Denekamp. Van de elf dienstplichtigen, die uiteindelijk de overeenkomst met de remplaçanten hadden afgesloten, kwamen er zes uit Ootmarsum en vijf uit Tubbergen.

Allereerst wordt gezien in hoeverre er in beide gemeenten al een basis was voor corruptie en valsheid in geschrifte. Daarna wordt gezien wat er met de jongelui gebeurd is die zich lieten vervangen.

Corruptiegevoeligheid

De dode ziel Bernard Jan Poelard

Al in de Franse tijd (1810 – 1813) was er sprake van malversatie. Het begon al bij de eerste lichting van jongelieden die in 1788 geboren waren. Het echtpaar Ferdinand Rummel en Euphemia Schulten waren woonachtig in Ootmarsum. Hij was apothecar' en vroedmeester en was ambtshalve op de hoogte van het overlijden van de inwoners. Het echtpaar had een zoon geheten Fredericus Henricus geboren op 6 mei 1788. Tijdens de keuring begin 1811 probeerde de vader de keuringscommissie te overtuigen dat zijn zoon vrijgesteld moest worden vanwege een theologische studie. Het verzoek was als volgt geformuleerd:

Ferdinand Rummel oud den vierden May aanstaande drieentwintig jaar geleden geboren te ootmarsum, den vierden may duizend sevenhonderd agt en tagtig welke te Münster en hier te ootmarsum agt jaar gestudeerd en zijn studien geeindigd hebbende thans theologie frequenteert en daar van zig reeds heeft aangegeven verzoekende uit dien hoofde van de conscriptie geëximeerd te worden deszelfs ouders – Ferdinand Rummel en Euphemia Schulten woonagtig te ootmarsum

Maar het was tevergeefs de aanvraag werd geweigerd. Als vroedmeester kende hij overlijdensdata. Met een doopextract van de overleden Johannes Bernardus Poelard¹, geboren in Beuningen toen gemeente Oldenzaal en met geld ging hij naar Zwolle en wist hij een wachtende zich aanbiedende remplaçant te strikken.² Wie het was zal nooit meer bekend worden. Deze 'pseudo' Poelard deserteerde op 12 april 1813 in Erfurt, een opsporingsbevel ging naar Oldenzaal. De reactie van het stadsbestuur einde oktober was veelzeggend: *Bernard Jan Poelard is een vreemdeling en remplaçant van een dienstplichtige van Ootmarsum en heeft die naam en voornamen aangenomen is onbekend bij ons.*

¹ Alle gegevens waren correct alleen de datum van de geboorte 25 februari 1780 kwam niet overeen met de datum in het kerkboek van 25 februari 1781

² Remplaçanten hadden belang bij een valse identiteit, het maakte het deserteren gemakkelijker

Dat de overheid in Oldenzaal het wist is evident op basis van het 'wie kent wie' sociaal netwerk. Een half jaar later tijdens de keuring van degenen die in 1789 geboren was er sprake van een succesvolle manipulatie van paspoortgegevens.

Jean Bremmero (1789 - 1851)

Johannes Bremmero (1789 -1851) werd voorzien van foutieve gegevens voordat hij zich als dienstplichtige meldde bij het depot in Deventer. Het belangrijkste veranderde gegeven was dat hij afkomstig was uit Oldenzaal en niet uit Geesteren. Zodra hij de kans kreeg deserteerde hij.

Jean Bremmero wellicht uit Weerselo was het antwoord van de burgemeester van Oldenzaal op basis van een opsporingsbevel. Het zou gaan om Johannes Bremmero alias Bremmers geboren op 25 maart 1789 in Oldenzaal en zoon van Gerard en Sientje Alberink. De burgemeester van Oldenzaal had gelijk; er was in de geboorteboeken van Oldenzaal niets vastgelegd betreffende deze deserteur. Johannes Bremmers behoorde niet tot het kanton Oldenzaal maar tot de gemeente Tubbergen onderdeel van het kanton Ootmarsum. In het Rooms-katholieke doopboek te Geesteren, een dorp binnen de gemeente Tubbergen staat te lezen:

13-01-1788 baptizavi Joannem filium legitimum Gerardi Breembroek condicti Alberink et Gesinae Alberink conjugum rogatis Patris Henricu Elerink et Maria Voorpool

Gerardus Breembroek werd daarin dus ook genoemd Alberink. Gerard en Gesina waren bij de Personele Quotatie ingedeeld in klasse 34 dat betekende dat ze kapitaalkrchtig waren en mogelijkheden hadden om iets te bewerkstelligen. Bij de keuring kreeg Jannes Breembroek alias Alberink het zeer ongunstige nummer 2 en werd hij ingedeeld bij het 124ste Regiment Infanterie van Linie, een regiment waar het depot begin 1811 nog gealloceerd was te Deventer. Zijn stamboeknummer was 3140 en de specificatie kwam op drie wezenlijke punten niet meer overeen met het doopboek.³ Allereerst was de woonplaats veranderd in Oldenzaal, de datum van de geboorte was nu 25 maart 1789 en zijn naam

³ Chateau de Vincennes, Inv.Nr. 21 YC 872, 124ème Régiment d'infanterie de ligne, Matricule Nr. 3140.

was nu Bremmero. Opmerkelijk was dat het lotnummer gelijk was gebleven en ook de naam van zijn moeder. Waarschijnlijk zijn de gegevens op het kanton Ootmarsum veranderd.⁴ Vrij snel op 14 april 1811 deserteerde Jannes Breembroek uit het depot samen met Bernard Leushuis.⁵ De opsporingsbevelen waren echter georiënteerd op het kanton Oldenzaal die hiermede geen raad wisten. Jannes Bremmero alias Breembroek alias Alberink en ook Leushuis hadden anders 80% kans gehad om met het regiment in de tweede helft van 1812 in Rusland te belanden. Veruit de meeste militairen van dat regiment zijn daar terechtgekomen. Johannes leefde echter in Geesteren rustig verder. Op 16 februari 1823 trouwde hij er met Joanna Maria Evers. Ook de rekrutering in de Nationale Militie ontliep hij door nu wel een gunstig lot nummer 1130 te trekken.

Zijn vriend Leushuis had het moeilijker, hij had de papieren niet vervalst. Hij hield zich van 1811 tot 1815 op als boerenknecht in het boerschap Listrup kerspel Emsbühen. Hij trouwde in 1818 in Lattrop met Engelina Kaptein. Na de Franse tijd is er buiten het 'Dode Zielen' verhaal sprake van andere malversaties.

Gerardus Johannes Damhuis

In februari 1816 meldt de luitenant-kolonel O. Wanck van het Depot der 8ste Afdeling Infanterie aan de burgemeester van Denekamp dat hij een doopextract heeft van ene Johannes Richardus Damhuis maar dat de gemelde persoon niet eens Nederlands spreekt. Deze Johannes zou zoon zijn van Frederik Damhuis geboren op 26 augustus 1790. Hij vraagt zich af of de desbetreffende persoon wel overeenkomt met de persoon van het extract. In het Doopboek staat echter dat op 25 juli 1791 is gedoopt Johannes Gerardus zoon van Henricus Damhuis in Oude Heuvel en Martha Horstkamp. Het meest

⁴ Deze waarschijnlijkheid wordt onderbouwd door nog drie andere vergelijkbare gevallen.

⁵ HCO Toegangsnummer: 21

Archief titel: A.F.M. Reichgelt, Inventaris van de archieven van de Kwartierdorst van Almelo (1807-1810) en de Onderprefect van Almelo (1811-1813). Inv.Nr 73.

Chateau de Vincennes, Inv.Nr. 21 YC 872, 124ème Régiment d'infanterie de ligne, Matricule Nr. 3089.

overtuigend was wellicht het gedrag van de burgemeester van Tubbergen zelf.

Mr. Louis Johannes Barendtszen

Barendtszen was burgemeester te Tubbergen van 1811-1831, dus zowel in de Franse tijd als tijdens het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Franz Egon von Bönninghausen (1789-1849) jonkheer op huis Herinckhave betichtte Barendtszen van corruptie en frauduleuze handelingen bij de loting.⁶ Hij meldde dit in 1831 aan de Gouverneur van Overijssel, J.H. graaf van Rechteren. De herbenoeming van Barendtszen ging daardoor niet door. Bovengenoemde voorbeelden illustreren duidelijk dat het 'Dode Zielen' een niet op zich staand gebeuren was. De vraag is nu hoe het is vergaan met de elf dienstplichtigen die zich hebben laten vervangen door de 'Dode Zielen'.

De acties van de elf 'Dode Zielen'

De jongelingen, geboren in de periode 1793 tot 1796, werden in januari 1816 in Ootmarsum en Tubbergen gekeurd. Enkele weken later op 21 februari moesten de goedgekeurden van Ootmarsum naar Oldenzaal om in de kerk te loten. Ook de kandidaten uit Losser en Oldenzaal waren opgeroepen. De loting van de mogelijke dienstplichtigen uit Tubbergen en Weerselo vond plaats op donderdag 22 februari in de kerk van Tubbergen. Het oostelijk deel van Twente behoorde tot het militaire depot Coevorden. Daar werd op 12 maart beraadslaagd wie wel of niet in aanmerking kwam voor vrijstelling. Een week later werd er goedgekeurd of de aanvraag voor vervangers of nummerwisselingen terecht was. Daarna op dinsdag 26 maart werden in Coevorden de nieuwe rekruten geïnspecteerd en ingeschreven in het stamboek. Die inschrijving werd nu dus verricht door de elf 'Dode Zielen' terwijl de dienstplichtigen in hun haardsteden achterbleven. De elf remplaçanten waren geen team, sommigen wilden alleen het wervingsgeld innen dat natuurlijk hoger lag dan de dertig gulden die een militair kreeg als hij vrijwillig in dienst ging. Anderen hoopten op kost en inwoning omdat zij veelal in zeer armoedige omstandigheden leefden. Hoe het ook zij als 'Dode zielen' hadden ze vele keuzemogelijkheden. Zes onder

⁶ <http://www.wieiswieinoverijssel.nl/details2.asp?id=50>

hen kozen de optie van het innen van de beginpremie. Op 28 maart 1816, twee dagen nadat ze waren ingeschreven waren, verdwenen ze als sneeuw voor de zon. De vervanger van Joannes Oortmans werd op 16 april weggestuurd als zijnde onbekwaam. Twee anderen die een overeenkomst hadden afgesloten met Joannes Groeneveld en Hendrikus Silverhuis werden op 6 juli 1816 ontslagen als zijnde ongeschikt. Op 13 september werd de remplaçant van Gerrit ten Bokum ontslagen vanwege lichaamsgebreken. Alleen de vervanger van Hendrikus Harms diende de tijd uit. Het duurde natuurlijk niet lang of de overheid kwam in actie.

De acties van de overheid

De overheid reageerde snel, op 8 april liet de Gouverneur Bentinck aan beide gemeentes weten dat ze snel in actie moesten komen. Hij verwoordde het als volgt⁷:

Zwolle den 8 april 1816

1 Divisie 018

Volgens bij mij ontvangen bericht van de luitenant kolonel commanderende het depot der 7de afdeling Infanterie zijn van het Battaillon Infanterie Nationale Militie No 4 gedeserteerd de personen op inliggende Lijst genoteerd en tot uwe Gemeente behorende in de ligting van 1816 na welker oponthoud ik U dus uitnodig onverwijld alle mogelijke recherche te doen en dezelve gearresteerd wordend aan het Depot te Deventer op te zenden en degene Uwer Ingezetenen welker remplaçanten daarop vermeld zijn te waarschuwen dat dezelve een Maand na deze kennisgeving niet terug zijnde gekomen zij zelve op het corps moeten worden gedirigeerd of een andere plaatsvervanger stellen.

*De Gouverneur van de Provincie Overijssel
Bentinck*

*Aan den Heer Burgemeester
Van Ootmarsum*

⁷ Gemeentearchief Ootmarsum

De overheid in het kanton vaardigde in april 1816 direct opsporingsbevelen uit. Dit natuurlijk tegen beter weten in. Dat Lucas Vreehuis op 9 september 1813 in Silezië was overleden was wellicht niet bekend maar dat hij al bijna drie jaar vermist was natuurlijk wel. De vraag was wat gaan de zes dienstplichtigen doen. Wilhelmus Geerdink, Gerrit Jan Heesink, Gerhardus Grimberg, Hendrikus Kuiphuis en Albertus Olde Mensink besloten zelf in dienst te gaan. Jan Seize uit Brekkelenkamp besloot nog een andere vervanger te strikken. Dat lukte deels, ene Klaas Oosting nam zijn plaats in. Op 20 december 1817 verwittigde de commandant van het depot dat de vogel was gevlogen en dat de gemeente Ootmarsum begin 1818 een extra militair moest leveren. Op 28 mei 1816 meldden de vijf zich in Coevorden. Buiten dat gebeuren was er nog een financieel probleem. Enkelen waren arm, de gemeenschap had zelfs voor hen gecollecteerd. Aan de overheid diende fl. 32,40 overgemaakt te worden. De gemeente van Ootmarsum probeerde als volgt het bedrag gerestitueerd te krijgen⁸:

Ootmarsum 26 mei 1816

No 102

Ingevolge uw geeerde missive van den 16 deser No 21 hebben wij de nodige orders gegeven en behoorlijke aanvragen laten doen aan de personen van Jan Seize No 13 Johannes Wilhelmus Geerdink No 16 en Gerrit Jan Heesink No 22 behorende tot het door deze Gemeente geleverde contingent in de Landmilitie voor 1816: wier plaatsvervangers op den 28 maart gedeserteerd zijn, om zich op den 27 dezer desmorgen ten 9 uur voor de Militie Raad te Coevorden te presenteren; Daar door ieder der gemelde personen ingevolge Art. 48 van de wet op de Nationale Militie voor de gestelde plaatsvervangers betaald is geworden eene som van f 32,40 zoo nemen wij bij dezen de vrijheid UwEdGetrouwe te verzoeken dat UwEdGetrouwe gelieve te bewerken dat aan ieder der

⁸ Ibidem

opgemelde personen gerestitueerd worde een som van f 32,40 alsoo de contracten van remplaçanten alhier door ons zijn opgemaakt en de kosten daarvan aan ons zijn betaald geworden; welke personen zijn zelfs in dienst willen treden

*Aan de Heer
burgemeester van Ootmarsum
Militie Commissaris
Van het 4de District*

De fungerende

Dat gelukte. Zoals al aangegeven werden de volgende vier remplaçanten weggestuurd vanwege lichaamsklachten of ongeschiktheid. De dienstplichtigen hoefden nu zichzelf niet te melden. Het gemeentebestuur kreeg de vrijheid anderen te sturen. Dat gebeurde dan ook.

Samenvatting

De poging om op basis van een 'Dode Zielen' politiek een redelijk aantal eigen, soms armoedige inwoners van dienstplicht te vrijwaren was duidelijk mislukt. De oorzaak is dat door het verstrekken van een absolute anonimiteit van de remplaçanten dezen een te grote handelingsvrijheid kregen. Wellicht leefde in Ootmarsum nog de gedachte dat de apotheker Rummel het vier jaar daarvoor wel gelukt was maar om het dan voor elf personen te proberen. Dat was teveel van het goede.

Geesken Goijkink (1780-1859), gruttersche te Enschede

Door: Marieken Scholten-Sijses

Vaak wordt aan me gevraagd wat zoal aanwezig is in het Oud-Archief van de Oudheidkamer Twente.

In dit archief ben ik enige tijd geleden bezig geweest met een aantal documenten waarin Geesken Goijkink zelfstandig optreedt. Meestal was dat bij vrouwen niet het geval en werden ze vertegenwoordigd door hun man of een zaakwaarnemer. Geesken treedt pas zelfstandig op na het overlijden van haar man Laurens Lasonder Gerritsz in de zomer van 1834.

In 1816 huwt Geesken in Enschede op 35-jarige leeftijd de weduwnaar Laurens Lasonder Gerritsz. De huwelijksakte ondertekent ze met G. Goijnk. Deze ondertekening blijft ze haar hele leven gebruiken. Anderhalf jaar na het huwelijk wordt hun enige zoon geboren. Hij krijgt de namen Gerrit Albertus, naar de grootvader van vaderszijde en de grootmoeder van moederszijde. Een extract uit het geboorteregister is het eerste document in het Oud-Archief waarin haar naam voorkomt.

Dit extract is nodig bij de aanvraag van emancipatie van hun enige zoon op 15-jarige leeftijd in 1833. Eén jaar voor het overlijden van zijn vader. Deze is ondertussen 66 jaar en zijn zoon moet handelingsbevoegd zijn om de zaak eventueel te kunnen voort zetten.

Deze emancipatie is kennelijk niet voldoende. In 1836 vindt een familieberaad plaats om voor Gerrit Albertus een curator te benoemen, "daar hij, zonder deze, in vele voorkomende omstandigheden geen gebruik van alle zijne regten zoude kunnen maken". Het beraad vindt plaats op verzoek van Geesken zelf. Aanwezig zijn van vaderszijde: Jurriaan Lasonder, volle oom; Laurens Lasonder Laurenszn, tapper, neef en Laurens Roedink, molenaar, neef.

Van moederszijde zijn aanwezig: Everwijn Goijnk, timmerman, volle oom; Herman Meijlink, logementhouder, aangehuwde oom (gehuwd met Maria, zuster van Geesken) en Gerrit Pascher Gerritszn, zaakwaarnemer, "bij het ontbreken van verdere [mannelijke] bloedverwanten".

Als curator wordt benoemd Engbert ter Kuile Pieterszn, fabrikant te Enschede, de toekomstige schoonvader van Gerrit Albertus. Geesken en haar zoon treden in de daarop volgende documenten gezamenlijk op.

Na het overlijden van haar man, moet Geesken dringend een, zich waarschijnlijk al lang, slepende zaak regelen. Het betreft de leningen die zijn verstrekt aan Albert Mors, eigenaar van het erve Mors te Usselo. De rente van de hypotheek die op dit erf rust, kan hij niet betalen. De schuld is ondertussen opgelopen tot f 396,-. In december 1834 doet de rechter uitspraak in deze zaak en veroordeelt Albert Mors om dadelijk de openstaande interesten en daar bovenop de rechtbankkosten te betalen. Indien hij hieraan niet voldoet, zal beslag op zijn goederen gelegd worden. De deurwaarder doet

op 11 februari 1835 exploot. Al acht dagen later ondertekenen Albert Mors en Geesken een overeenkomst, waarbij alle schuldvorderingen door Geesken worden overgenomen. Albert Mors staat hier tegenover het eigendom van het gehele Erve Mors en de zgn. Rekerswoninge aan Geesken af. De overdracht zal pas definitief in 1837 plaats vinden. Hierbij zal Geesken, buiten de uitstaande schulden, nogmaals *f* 1000,- aan Albert Mors betalen voor het Erve Mors. Ondertekend is deze akte door Geesken, Albert Mors en zijn vrouw Aaltje Wissink. Het 5/6 deel van de Rekerswoning wordt door de erfgenamen van Willem ter Mors in maart 1835 aan Geesken verkocht voor de somma van *f* 1500,-. Het overige zesde deel was in het bezit van Albert Mors. De Rekerswoning wordt direct op Geeskens naam overgeschreven en de indirecte belasting over de overdracht, "ter vermeerdering der waarde", wordt in september 1835 betaald. De Rekerswoning wordt verkocht met "al de daartoe behorende behuizinge, ge, houtgewassen, hoge en lage landerijen, graan- en wilde gronden.

Ook in maart van dat jaar wordt door de erven van Willem ter Mors de thins op het Erve Mors aan Geesken overgedragen. De thins in natura bedroeg: "zeven Nederlandsche mudden rogge, 3 mudden 5 schepel garste, idem boekweit, 1 pachtvarken en vijf guldens en een hoed suiker van twee gulden vijftig cents". Het geheel van de thins werd gewaardeerd op jaarlijks *f* 56,- en verkocht voor *f* 1.120,-. Wie de eerste tijd de boerderij de Mors voortzet is onbekend.

Bij moeder en zoon staat Albert Mors voor *f* 6.200,- in het krijt. Aan overige schuldenaren nog eens ruim *f* 1.600,-. Het water stond Albert Mors tot aan de lippen. Naast het erve Mors, koopt Geesken nog enige stukjes (heide)grond, gelegen aan de Haaksbergerstraatweg, door de gemeente Lonneker.

Geld speelt voor Geesken kennelijk geen rol. In een van de akten, opgemaakt bij het huwelijk van haar zoon, worden beiden rentenier(sche) genoemd. Ze leent in 1840 *f* 2.000,- uit aan Laurens Reudink Jurriaanszn. Hij was eerder genoemd als neef in de akte van emancipatie van Gerrit Albertus als derde familielid van vaderszijde. De rente bedroeg de, voor die tijd normale, 4% van de geldsom per jaar.

Geldzaken moeten wel goed geregeld worden. Kennelijk hebben moeder en zoon ieder de helft van de nalatenschap

van Laurens Lasonder geërfd. Drie weken na zijn dood, maakt zijn zoon een testament op waarbij hij "legateert de halfscheid van zijn gehele nalatenschap " aan zijn moeder.

Als Gerrit Albertus in 1842 trouwt met Eva Catharina ter Kuile, dochter van zijn curator, worden huwelijksvoorwaarden opgemaakt. Ten eersten: "zal tusschen de aanstaande echtgenooten een algemeene gemeenschap van goederen plaats hebben". Ten tweede: "de eerststervende [...] verklaart aan de langstlevende hunner te maken [...] den vollen eigendom alle goederen [...] die de eerst stervende door den dood zal ontruimen en nalaten", niets uitgezonderd. Geesken is een van de ondertekenaars. Pas in 1894 zal deze overeenkomst effect hebben. Lang na het overlijden van Geesken in 1859.

Zo geven deze aktes een inkijkje in de handel en wandel van een welgestelde weduwe en haar zoon. Waarbij de weduwe door het overlijden van haar man, handelingsbevoegd is geworden en de eerste jaren ook voor haar zoon optreedt.

Kwartierstaat Geesken

Het is moeilijk om Geeskens voorouders te vervolgen. De naam Goijkink wordt op vele manieren geschreven. Dankzij de bijlagen bij haar huwelijk met Laurens Lasonder, was het toch mogelijk haar vader en daardoor haar moeder te achterhalen. Beiden zijn overleden in het dorp Hengelo, nr. 166. In de overlijdensakten worden de namen van beide (groot)ouders genoemd. Van moederszijde is het grootste deel van de voorouders afkomstig uit Hengelo. Pas in de vierde generatie is de vrouwelijke helft afkomstig uit Gelselaar.

Van vaderszijde is het moeilijker. De trouwakte vermeldt: "Everwijn Geuken j.m. van Öink, met Geertjen Koops, j.d. beide alhier wonende". Waar Öink ook liggen mag! Het lidmatenboek van Hengelo geeft uitkomst. De bruidegom is op Pasen van het huwelijksjaar ingeschreven, komende van "Gehmen". De bruid kwam in 1724 van Winterswijk. En zowaar, het paar is in Winterswijk in ondertrouw gegaan: "30.10.1729, Everwijn Goickink jm sv wijlen Derk Goijckink woonachtig - Hengelo in het Twente en Geertjen Koops jd v Berent Koops - Woolt". Doopinschrijvingen van beiden heb ik daar echter niet gevonden.

1 may 1837

Ik ondergeteekende G. Geijkink, voornamelijk Larwens Lasonder
 Geijkink zoon, Zoon van Geijkink, woonende te Enschede, accepteerde te betalen
 op den eerste Mei achtien honderd tachtien, aan Albert Willem
 Landbouwer, te Hengele gemeente Loocherzijde de som van Wien hondert
gelder, in meniching van de som van Tweehondert gelder, die
 ik of gemeldes dathier aan hem betalen moet.

Waarom volgens de overeenkomst bepaling ons, ik de
 waarde hebbe geuoten.

Enschede den 21 December 1837.

G. Geijkink wed. Larwens Lasonder Gz

Generatie I

1. **Geesken Goijkink**, ged. Hengelo (O) 10 juni 1780, Gruttersche, ovl. Enschede 6 sept. 1859, tr. Enschede 3 febr. 1816 **Laurens Lasonder**, ged. Enschede 28 jan. 1767, Grutter, ovl. Gildehaus, Dld. 22 juli 1834.

Uit dit huwelijk:

1. **Gerrit Albertus Lasonder**, geb. Enschede 8 okt. 1817, Grutter, ovl. Enschede 12 nov. 1894, tr. Enschede 30 juni 1842 **Eva Catharina ter Kuile**, geb. Enschede 15 jan. 1823, ovl. ald. 30 jan. 1903.

Generatie II

2. **Jan Hendrik Geuken**, ged. Hengelo (O) 1 april 1742, ovl. ald. 15 dec. 1814, tr. Hengelo (O) 4 juli 1779
3. **Aaltjen Snuverink**, ged. Hengelo (O) 29 sept. 1748, ovl. ald. 19 aug. 1817.

Generatie III

4. **Everwijn Goickink**, tr. Hengelo (O) 20 nov. 1729
5. **Geertjen Koops**

6. **Gerrit Jansen Snuverink**, ged. Hengelo (O) 22 maart 1709, tr. Hengelo (O) 7 juni 1739
7. **Maria Lubberink**, ged. Hengelo (O) 16 febr. 1720.

Generatie IV

8. **Derk Goickink**
10. **Berent Koops**
12. **Jan Snuiverink**, tr. Hengelo (O) 17 mei 1705
13. **Joanna Berentz Anninck**
14. **Everd Lubberinck**, ged. Hengelo (O) 26 jan. 1671, tr. Hengelo (O) 4 sept. 1701
15. **Aaltien Schothorst**

Generatie V

28. **Jan Lubberinck**, tr. Hengelo (O) 19 nov. 1664
29. **Geesken Berflo**
30. **Harmen Schothorst**, tr.
31. **Marria NN**

Bronnen documenten:

Oud Archief Oudheidkamer Twente:

Gen (genealogie) 322, 324, 325, 326

GE E (Gericht Enschede marke Eschmarke) 205

GE U (Gericht Enschede marke Usselo) 67, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 86, 88

SE (Stad Enschede) 142

DTB-boeken van: Gelselaar, Hengelo (O) en Winterswijk

Lidmatenboek van Hengelo (O)

Twentebestand van Henk Zorn, waar ook in ruime mate de voorouders van Gerrit Lasonder Laurenszn. te vinden zijn.

Huwelijksbijlagen huwelijk Geesken Goijnk met Lauerens Lasonder Gerritszoon

BS Enschede en Hengelo (O)

Het Oud-Archief van de Oudheidkamer Twente maakt deel uit van het museum TwentseWelle.

Een uitgebreide kwartierstaat van Geesken is in te zien op de website van de NGV afdeling Twente.

Bijeenkomsten 2e helft 2013

Voor het komende winterseizoen kunt u voor onze bijeenkomsten de volgende data noteren:

Zaterdag 21 september:

Deze bijeenkomst vindt plaats in Café De Boom, Bentheimerstraat 43, 7573CW, in Oldenzaal. Er is voldoende parkeergelegenheid en de bus (lijn 62 richting Denekamp, halte Richter Bosstraat) stopt op plm. 150 meter afstand.

Zaterdag 12 oktober:

Spreker: nog niet bekend
Onderwerp: nog niet bekend.

Twentse Voorouder Dag

Zondag 10 november zal in samenwerking met de bibliotheek Hengelo en vele anderen wederom de Twentse Voorouderdag worden gehouden. Een markt voor stamboomonderzoek. Ditmaal in het teken van 'Ons verleden'.

Zaterdag 14 december:

Afdelingsledenvergadering.
Aanvang: 13.30 uur, einde: 14.15 uur. Alleen toegankelijk voor leden.

Lezing: **Aanvang: 14.30 uur**

Onderwerp: Ons Dagelijks Brood
Spreker: Otto Huizinga

Twente, tussen Rogge en Dinkel, heeft zijn landschappelijke beschrijving aan brood te danken. Ons Dagelijks Brood is het verhaal dat zich ontwikkelt over een periode van duizenden jaren: van brood als gift van de goden tot aan brood als God zelf, dit is mijn lichaam... naar het geïndividualiseerde multi-etnische massaproduct en wegwerpartikel dat het de afgelopen vijftig jaar is geworden. Tegelijkertijd wordt brood de afgelopen twintig jaar succesvol als gezondheidsproduct in de markt gezet.

Vrijwel alle bijeenkomsten vinden plaats in de Stefans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13.00 uur, met uitzondering van 14 december. De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur

Tijdens de bijeenkomsten zijn, in principe, aanwezig: het bestuur; periodieken van heemkunde verenigingen in onze regio; algemene afdelings- en NGV-informatie; onderzoeksgegevens van de NGV Contactdienst en de Genealogische Databank Twente (GDT). Meestal zijn boeken van de Overijsselse Bibliotheekdienst, die betrekking hebben op het onderwerp van de lezing, aanwezig.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website: twente.ngv.nl en dan klikken op Afd. agenda.

Verklaring van de naam Nusmeier

Door: H.N. Nusmeier

In het boek over het 1000 jarig bestaan van het plaatsje Ladbergen (Westfalen), waar de Nusmeiers oorspronkelijk vandaan komen, wordt op blz. 69 het ontstaan van de naam Nusmeier verklaard zoals die uit overlevering bekend is.

Wie der Volksmund alte Familien- und Flurnamen deutete.

In Wester und am Kanal, also westlich des „grauten“ und „lütken“ Esches lag ehemals das kolonat Nüssmeier. Nach alten Mündlichen Überlieferungen soll sich hier einstmals ein Heiligtumssitz des germanischen Gottes Wodan befunden haben. Daraus folgerte man, dass der Name Nüssmeier in späterer Zeit von den vielen Nusssträuchern, die man hier angeblich zu Eheren Wodans angepflanzt hatte, abgeleitet wurde.

Uit: 1000 Jahre Ladbergen door Fr. Saatkamp 1950.

Het raadsel Bernardus Vlake of Flacke (1789-1852)

Door: Hennie Kok

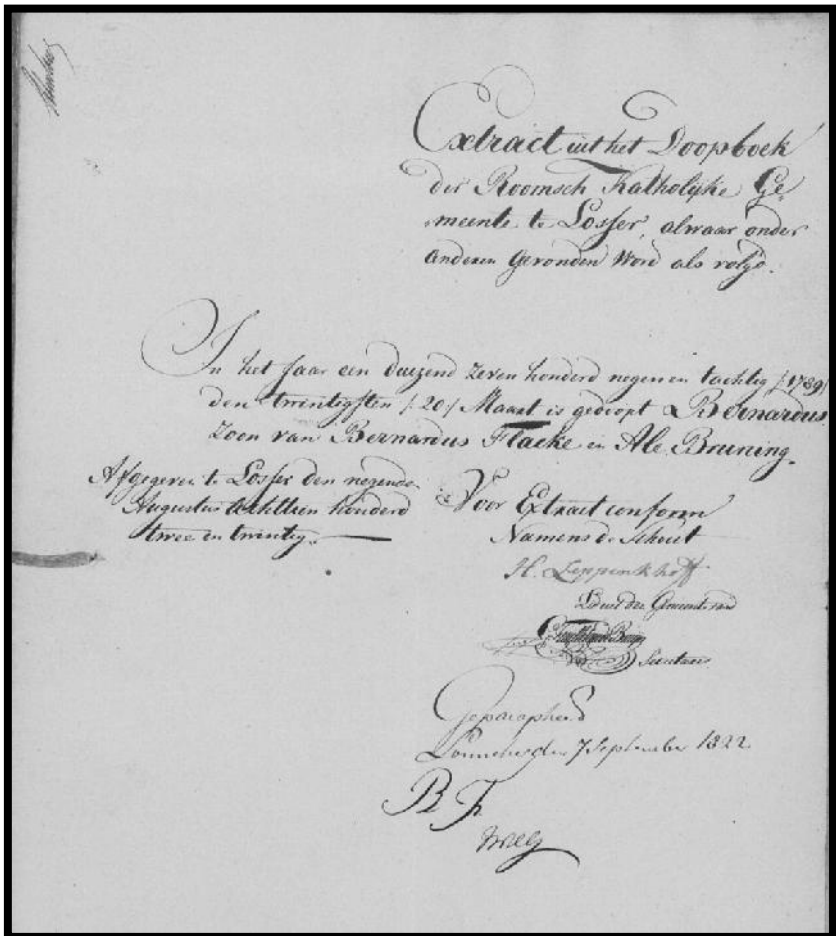
Inleiding

De dienstplichtigen in de Franse tijd werden individueel opgeroepen door de burgemeester. De selectie werd gecontroleerd door de militaire raad op basis van kerkboeken en documenten waarin gespecificeerd was welke personen verhuisd waren. Vele jongelingen waren inmiddels overleden en op basis van vier betrouwbare getuigen werd geverifieerd of de verklaring juist was. Deze aanzet was sluitend; aangenomen dat alle personen in de doopboeken geregistreerd waren. Dit was niet altijd het geval en wel in die situaties waar de vader afwezig was zoals dat bij militairen vaak het geval was of later bij de Burgerlijke Stand wanneer de afstand tot het gemeentehuis te ver was. Later wanneer de boreling ging trouwen moest er op basis van een groot aantal getuigen in een akte vastgesteld worden wanneer de persoon ongeveer geboren was. Bij een aantal gevallen is deze akte van bekendheid ook wel genoemd akte van notoriteit terug te vinden in de huwelijks bijlagen. Bij Bernardus Vlake was de situatie ietwat anders.

Bernardus Vlake

De ouders van Bernardus woonden in Losser in de buurtschap de Zoeke. Ze trouwden op 19 maart 1789 en de gebeurtenis werd vastgelegd in het Huwelijksboek van de Rooms Katholieke Kerk aldaar. Zeer vlug, een dag later zelfs, werd Bernardus geboren en deze gebeurtenis werd niet vastgelegd. Bernardus was in Losser gewoon bekend maar was administratief gezien niet bestaand. Het feit zelf kwam zelfs in 1822 niet aan het licht toen hij op 7 september 1822 in Lonneker huwde met Hendrina Wermer. Lippinkhof, de assessor van Losser, had namelijk een doopextract opgesteld waarin hij stelde dat hij de doopdatum van 20 maart 1789 had ontleend van het Rooms Katholieke kerkboek. Dat was onjuist, Bernardus was niet geregistreerd. Blijkbaar vond hij het niet nodig om een speciale commissie in het leven te roepen om

een akte van notoriteit op te stellen. Hij kende de feiten dan dus maar spelen met de werkelijkheid.

Het vervalste doopextract

Dat Bernardus niet was geregistreerd wordt onderbouwd door het feit dat op 20 augustus 1811 de personen, die in 1789 waren geboren, opgeroepen werden voor de keuring in Oldenzaal. Bernardus was daar niet bij, wel zijn plaatsgenoten Johannes Hendrikus Schildkamp en Gerardus Vlake.

Litt. L, L. GRATIS.
 Art. 100 der Wet.
 VAN DEN
 1822.

NATIONALE MILITIE.

PROVINCIE OVERRIJSSEL.

C E R T I F I C A A T.

De Gouverneur van de Provincie Overrijssel verklaart:
 dat *Bernardus Flaake*
 geboren te *Sopht.* den *20 Maart 1789.*
 van beroep *aren.* Zoon van *Bernardus*
 en van *Ala Bruning*
 van beroep *Landbouwer.*

binnen de Gemeente van *Sotbe.* voor de Nationale
 Militie is ingeschreven; dat aan hem vervolgens bij de Loting is
 ten dele gevallen het Nummer *1173.* het welk tot heden
 niet opgeroepen zijnde, hem tot geen dienst heeft verplicht

Gegeven te Zwolle den *13 Augustus* 1822.

De Gouverneur der Provincie
M. Mordehoed

SIGNALEMENT.

Langte 1 1/2 el op het gden 7. Houd.
 Aangezicht *Oran*
 Voorhoofd *and*
 Oogen *Oran*
 Neus *plat*
 Mond *and*
 Kin *and*
 Haar *Looft*
 Wenkbrauwen *and*
 Merkbare teekenen *Oran*
 Handteekening *B. Flaake*

Geparaaphoe
Zwolle den 7 September 1822
B. J. Mey

Geregistreerd N°. *1641.*

and *Looft*

Maar die stonden wel in het doopboek. In hoeverre Bernardus de dans ontsprongen is kan niet vastgesteld worden maar velen van zijn leeftijdsgenoten kwamen om in Rusland, zijn plaatsgenoot Schildkamp stierf in een hospitaal.

Nadat de Fransen einde 1813 uit Twente verdwenen waren werd er in 1814 een algemene keuring georganiseerd voor alle personen tussen de 18 en 45 jaar. De oproep werd niet individueel maar in zijn algemeenheid gepubliceerd.

Bernardus meldde zich en werd vrijgeloot. In de huwelijksvoorwaarden was een Certificaat van Voldoening toegevoegd waaruit bleek dat de 1 meter 70 lange Bernardus in 1814 deelgenomen had aan de keuring en dat het hoge getrokken lot van 1173 hem had gevrijwaard van dienstneming. Opmerkelijk was ook dat hij kon schrijven.

Samenvatting

Bernardus is dus de dans ontsprongen zonder dat hij zelf de ware oorzaak kende. Interessant is dat zulk een gebeurtenis pas 200 jaar later en louter door toeval werd ontdekt.

Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

Oude ansichten
muntten - poststukken

INKOOP
GOUD - ZILVER
SIERADEN

Firma den Riet
Heutinkstrat 20
7512 Gm Enschede
Tel: 053 4312567
Email: denriet@home.nl
WWW.VERZAMELSTEK.NL
WWW.COLLECTABLE4ALL.COM
WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDA.NL

Verklaring woordgebruik "De Gouden Leeuw"

Door: H.N. Nusmeier

Als reactie op "Leden stellen zich voor" in TG 2013-1, blz. 29. Het betreft het interview, dat de heer Otto Huizinga heeft gehad met het lid Albert de Leeuw uit Wilsum (gemeente Kampen). In het artikel is er sprake van de mogelijke verklaringen van de achternaam "de Leeuw". Waaronder: mogelijk afgeleid van het huis "de Gouden Leeuw".

Over het ontstaan en gebruik daarvan het volgende:

In de 18^e en 19^e eeuw werden mensen, goederen en post over grotere afstanden nog vervoerd met de zogenoemde postkoets en trekschuit. De koets en de schuit werden meestal getrokken door een span paarden, die werden aangestuurd (gemend) door een of twee koetsiers. Bij het zich verplaatsen over grotere afstanden werd men geconfronteerd met het probleem van het uithoudingsvermogen van de paarden en de passagiers. Daarom maakte men onderweg veel gebruik van herbergen die meestal aan de rand van wegen waren gelegen en waar de paarden konden worden gewisseld, gelaafd en gevoed. De herberg moest daarin voorzien door het houden van fitte paarden die de uitgeputten konden vervangen en tevens de mogelijkheid bieden om onderdak en verzorging te geven aan mens en dier tijdens de rit. Al naargelang het tijdstip op de dag konden passagiers eten, drinken en rusten. De herberg had meestal enkele kamers beschikbaar waar ook in overnacht kon worden. Je sliep dan op strozakken (grote juten zakken gevuld met stro).

In de loop van de tijd hebben de "Herbergen" zich ontwikkeld tot wat wij heden ten dage kennen als: hotel-café-restaurant, door voortdurend de kwaliteit van het aanbod te verbeteren. De belangrijkste verbetering werd verkregen door het op de markt komen van "de Matras", waarop men zo heerlijk kon slapen. De matras op een onderstel gelegd werd een ledikant genoemd. Eigenlijk de opwaardering van het woord veldbed (Lit de Camp in het Frans).

Aan de buitenzijde van de herberg kon men veel over het etablissement te weten komen via kastjes die met een deurtje met glas waren afgedekt en waardoor men de menukaarten en dranklijsten voorzien van prijzen kon bekijken. Na de algemene acceptatie van de matras in de slaapkamer gebruikte men die voorziening als argument om de herberg aan te prijzen. Dus werd er een groot bord geplaatst bij de herberg met de tekst: "dans le lit on dort" ofwel: "hier slaapt men in een bed". Spreek je die tekst uit dan hoor je "dans le Lion d'or", ofwel: "In de leeuw (dans le Lion) van Goud (d'or). En de naam "in de gouden Leeuw" werd daarna veel gebruikt als naamsaanduiding van een hotel-café-restaurant.

H.N. Nusmeier, Stevinstraat 14, 8265 BL Kampen, 038-3315548

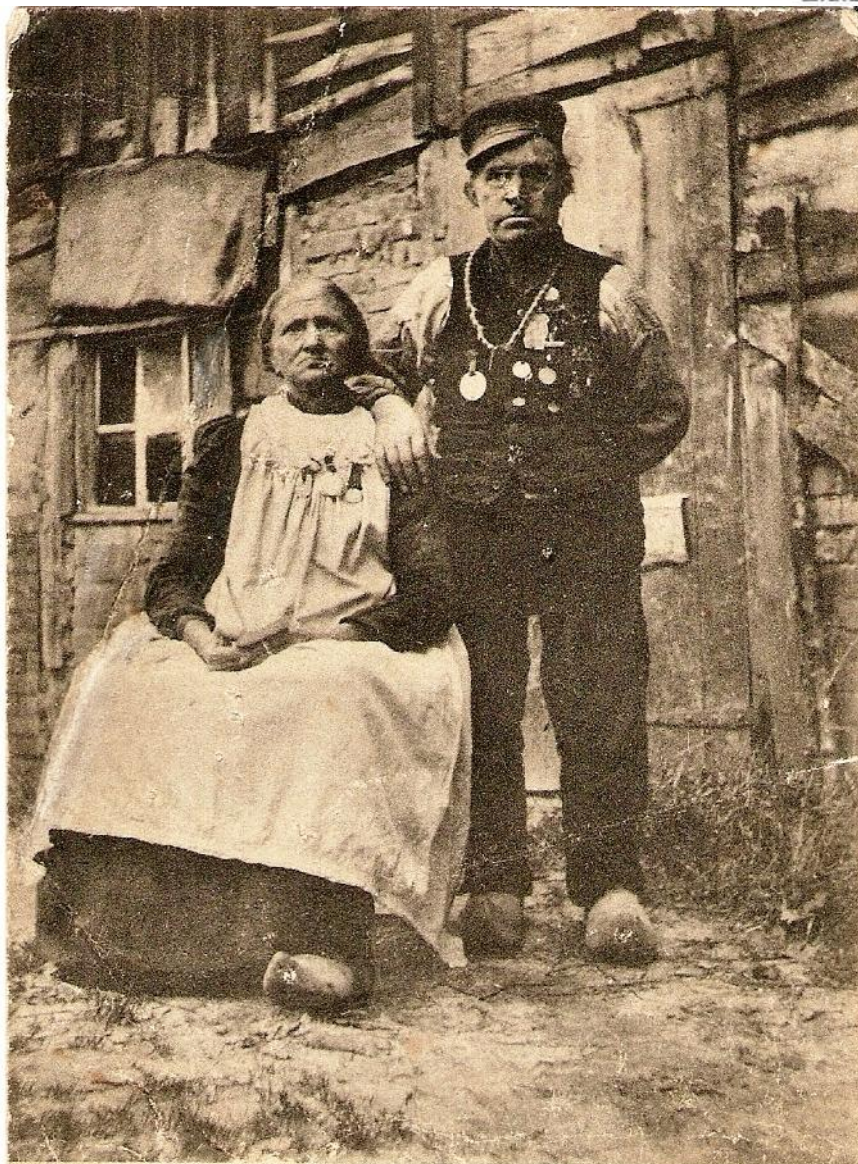
Sien en Dieks het koningspaar van Vasse

Door: Gerda Schepers

Een ansichtkaart met Hendrikus (Dieks) Eidhof, geboren 21 maart 1849 in Vriezenveen en Gezina Oude Alink, geboren 30 maart 1848 in Tubbergen. Hij was een zoon van Frans Eidhof en Geertruid Hazenkamp. Gezina was een dochter van Johannes Oude Alink en Geertruid Hazenkamp.

Ze trouwden 29 mei 1895 in Tubbergen en woonden in een armoedige woning bij de Tutenberg in Vasse. Dit eenvoudig echtpaar had geen kinderen en kon niet lezen of schrijven. Ze leefden hoofdzakelijk van het weinige dat ze zelf verbouwden en wat de mensen hun brachten. In de Eerste Wereldoorlog brachten de daar gelegen grenssoldaten het echtpaar het hoofd op hol. Dieks werd koning genoemd en hij werd onderscheiden door hem een fietsketting en allerlei medailles om te hangen. Toeristen brachten een bezoek aan Sien en Dieks en er werden ansichtkaarten van hen gemaakt. Eigenlijk is er misbruik van de eenvoudige mensen gemaakt. Hij overleed 25 september 1921 in Den Bosch en zij op 11 juli 1922 in Rosmalen.

Ansichtkaart: gemeentearchief Tubbergen. Tekst naar: 'Van hoes tot hoes', 1980, J.G. Oude Vrielink.

ZIËN EN DIEKS, KONING VAN VASSE

TG nummer 3 – 2013

De volgende TG verschijnt eind september. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 19 augustus.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Kock van Benthem
◀ Makelaars ▶

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.kvbm.nl

Witwerkersknecht

Door: Gerda Schepers

Toen ik de stamboom van mijn schoonzoon uitzocht kwam ik het beroep witwerkersknecht tegen in een huwelijksakte. Op 6 februari 1823 trouwt in Zwolle de in Almelo geboren Aaltjen Arendsen met Antonij Kok uit Zwolle, en hij was een witwerkersknecht. Daar had ik nog nooit van gehoord, ik had geen idee wat zo'n iemand voor werk had.

Op internet vond ik dat een witwerker een ambachtsman was die uit wit hout (naaldhout, zoals vuren en grenen) meubelen of andere voorwerpen vervaardigde. Dat was in de tijd van de gilden vanaf ongeveer 1600. Een gilde was een vereniging van personen van een bepaald beroep. Meubelen mochten alleen gemaakt worden door meubelmakers die lid waren van het gilde. Als je knecht was mocht je in je eigen tijd wel meubels maken maar dan wel met enige beperkingen. Zo mocht je alleen meubelen maken van wit hout. De naam witwerker dankt hij dus aan de kleur van onbehandeld naaldhout dat bijna wit is.

Ook was het verboden om lijm te gebruiken. Maar hij mocht bijvoorbeeld ook geen zwaluwstaart verbinding gebruiken. Vaak schilderde de witwerker zijn meubelen met een houtimitatie zodat het toch leek op een eiken of mahonie meubel. Aan het eind van de 18de eeuw verdween het gilde en werd meubelmaker een vrij beroep.

Op internet vond ik ook dat het een kuiper zou zijn die van wit hout, goedkope houtsoorten zoals beuk, den en wilg, verpakkingsvaten maakte voor het transport van goederen over land en zee. Omdat deze vaten meestal eenmalig gebruikt werden hoefden ze niet van grote kwaliteit te zijn.

En nu moet ik dus nog proberen uit te zoeken wat deze witwerkersknecht voor werk deed.

Ruim assortiment in comfort schoenen
Diverse breedtematen: E t/m M
Eerlijk advies
Uitstekende service o.a. huisbezoek
Bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

**ERKEND
SCHOEN
CONSULENT**

Oostwal 6, Oldenzaal, T 0541-537011
www.schoenmaker-voetcomfort.nl

HOFLAND
 OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE

Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen o.v.n.

www.hoflandoptiek.nl

COPY- & PRINTSERVICE
R-DESIGN

*printen
digitaal
copieren*

**ZW PRINTS
FULL COLOR PRINTS
INBINDEN
GROOTFORMAAT FULL COLOR PRINTS TOT A0
BOUWTEKENINGEN ZW/W TOT A0
SPANDEKEN
SNIJLETTERS
TEXTIELBEDRUKKING
DRUKWERK
GEBORTEKAARTEN
VERENIGINGSBOEKJES
SCRIPTIES
JAARVERSLAGEN
STEMPELSERVICE
FAXSERVICE
SELSERVICE**

Schuttersveld 44 - 7514 AL Enschede
(op woonboulevard Enschede)
Tel. 053-4308622 / Fax 053-4308624
e-mail: info@rdesign.nl
www.RDsign.nl

 De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemangers.nl
www.definancielemangers.nl

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774. e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256. e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : B.J.M. Nijkamp, webmaster.
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag en plaatsvervangend
afgevaardigde. Rembrandtlaan 84, 7606 GN Almelo. 0546-815950 email rails@hetnet.nl

Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswerger, Kamille 7, 7621 AV Borne, 074-3490969, tonboswerger@kpnmail.nl

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershöftheoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Gerda Schepers eindredacteur, Titia Tjeerdsma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede,
Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 29^e jaargang 2013 nr.3

Inhoud

Even bijpraten	blz. 86
Nieuwe eindredacteur	blz. 87
Leden stellen zich voor: Linda Moes – de Vos	blz. 88
Familie Elhorst, bakkers te Enschede	blz. 92
Een bijzonder remplaçeringscontract	blz. 100
Opmerkelijk	blz. 103
Rode bolus	blz. 110
Sanderman of Legtenberg?	blz. 112
Trouwen vanaf het ziekbed?	blz. 115
Uitnodiging Afdelingsvergadering 2013 / 2	blz. 117
Verslag van de Afdelingsvergadering 13 april 2013	blz. 118
Bijeenkomsten 4 ^e kwartaal 2013	blz. 122

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

Velen zullen verrast zijn geweest toen ze de oproep voor een nieuwe eindredacteur op de website lazen. Gerda Schepers heeft namelijk te kennen gegeven dat ze de redactie van Twente Genealogisch moeilijk met haar huidige volledige baan kan combineren. Ze gaf echter meteen aan dat ze de afdeling pas zou verlaten als er één of meer opvolgers zouden zijn. Mijn verwachtingsniveau van een oproep op de website was heel eerlijk gezegd niet hoog. Mijn verbazing was dan ook des te groter toen er al snel een aanmelding kwam van Paula Frieling-van der Peet uit Bathmen en kort daarna nog een van Leon van Schie uit Oldenzaal. De laatste gaf op voorhand aan alleen in combinatie met anderen mee te willen werken. Na gesprekken bleek dat beiden niet afhaakten. TG 3 is overigens nog grotendeels door Gerda geredigeerd.

Sommigen zullen verrast geweest zijn over de lange vakantieperiode van het Stadsarchief Enschede, met daarin o.a. de boeken van het GIT. Het gemeentehuis waarin beide hun plek hebben moet ontdaan worden van asbest.

Misschien is het voor u interessant om via de website van de afdeling te speuren naar bidprentjes. Door de inzet van Marieken Scholten en vele vrijwilligers is nu ongeveer 60% van het oorspronkelijke aantal van 25.000 in beeld gebracht.

Zoals u weet vindt de eerste lezing in het nieuwe seizoen plaats bij De Boom, Bentheimerstraat in Oldenzaal. Als we in oktober weer gebruik kunnen maken van de Stefanshof in Borne, hopen we dat de Grotestraat weer van alle kanten bereikbaar is. We adviseren om de website te (laten) raadplegen: daar vindt u steeds de meest actuele informatie.

De transcriptie van de Volkstelling 1795 ligt dankzij de inzet van vrijwilligers mooi op schema. Zo is onder andere ook Oldenzaal al klaar.

Nieuwe eindredacteur

Graag wil ik me voorstellen als de nieuwe eindredacteur van Twente Genealogisch.

Mijn naam is Paula Frieling. Ik heb Nederlands gestudeerd en ben al jarenlang werkzaam als vakredacteur bij Kluwer.

Ik heb vier kinderen, die inmiddels alle vier het huis uit zijn en twee kleinkinderen.

Behalve fietsen en wandelen (lange afstanden) mag ik erg graag lezen.

Als partner van een enthousiast genealoog zie ik regelmatig het kwartaalblad 'Twente Genealogisch' verschijnen. Ik blader het graag door en lees hier en daar een stukje. Toen ik de oproep voor een nieuwe eindredacteur in de digitale nieuwsbrief zag, was ik dan ook snel gewonnen voor deze functie.

Ik heb er reuze zin in en hoop samen met Leon van Schie het blad net zo zorgvuldig voort te zetten als dat tot nu toe gebeurde.

De Financiële Managers

**Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers**

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhoftehoek 68 Telefoon 053 4782053
 7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
 info@definancielemangers.nl
 www.definancielemangers.nl

Leden stellen zich voor: Linda Moes-de Vos

Interviewer: Otto Huizinga

Het Meertens instituut vermeldt dat in 1947 er 2125 mensen met de naam Moes in Nederland woonden en in 2007 waren dat er 3413.

De naam 'De Vos', met nadrukkelijk de 'De' erbij heeft de volgende statistieken: In 1947 waren er 8013 en in 2007 waren er 10.964 mensen met de naam De Vos.

De naam Vos zonder 'De' komt veel meer voor: In 1947 zijn er 19.554 mensen en in 2007 zijn er 30.279 mensen met de naam Vos.

Linda, de naam Moes is van je echtgenoot en De Vos is je eigen naam. Wie ben je nu aan het onderzoeken?

In principe allebei. En dan komt van mijn moeders kant de familie Wijnsma er nog bij.

Wanneer ben je er mee begonnen?

Toen ik 12 jaar oud was. De leraar geschiedenis op de Prof. Casimirschool in Enschede, meneer de Boer, had het idee dat het samenstellen van een kwartierstaat een aardige introductie is om kinderen voor geschiedenis te interesseren. We kregen zo'n kwartierstaat en dan moest je dat allemaal invullen. Zo leerde ik dat mijn grootvader, die als kleine jongen eind jaren twintig uit Steenwijk naar Enschede was gekomen, nog met de hondenkar heeft gelopen in Steenwijk. En dat hij later met paard en wagen in Enschede ventte met groente. Dit was nog tot eind jaren vijftig van de twintigste eeuw, toen er een gemotoriseerde wagen kwam. Later had hij een groentezaak aan de Rigtersbleekstraat. En mijn moeder vertelde mij over een voorouder die uit Frankrijk kwam.

Mijn moederskant, de familie Wijnsma, komt uit Friesland, Veenwouden. Ieder jaar gingen we naar Friesland, mijn overgrootmoeder leefde toen nog. Zij vertelde dat mijn overgrootvader, Hans de Groot, in 1918 aan de Spaanse griep is overleden. Mijn overgrootmoeder, Janna Babois, hertrouwde

met Watse Brems, een onderwijzer die de verhalen noteerde over de betovergrootvader van Janna, Etienne Babois, die met Napoleon mee geweest is naar Rusland.

In Murmerwoude hadden mijn grootouders een bakkerswinkel. In 1962 ging mijn grootouders en hun gezin naar Spakenburg, waar mijn grootvader in de broodfabriek ging werken. In 1963 zijn ze naar Enschede gekomen. Precies 50 jaar geleden. Mijn moeder en haar broers wonen nog steeds in Enschede. Haar broers zaten niet in het bakkersvak, die zijn allemaal vrachtwagenchauffeur geworden. Het waren wel overlevers de familie aan moederszijde, altijd wel mogelijkheden zien en grote gezinnen.

Overleven is daarbij een belangrijke term. Daar kom je wel achter als je een beetje achter de data gaat kijken. Een paar jaar geleden ben ik ermee begonnen om uit te pluizen wat er nou achter die data zit, hoe lééfdn die mensen. Het is natuurlijk nauwelijks voor te stellen dat voorouders van mijn man tot aan 1945 nog in plaggenhutten hebben geleefd, zijn (over-) grootouders hebben daar nog geleefd. Zijn familie komt uit Hoogeveen, uiteindelijk zijn ze via Avereest-Dedemsvaart in Hengelo terechtgekomen waar ze bij Stork werk vonden. Ze wonen nog steeds in Hengelo.

Als meisje vond ik die verbinding met Frankrijk heel interessant. Nu ligt mijn interesse veel meer bij... wat voor leven hebben deze mensen gevoerd. Dan zie je dat deze mensen heel veel meegemaakt hebben en toch gewoon doorgedaan zijn met wat ze hadden, van waar ze kwamen. Dat kan ik nu ook op mijn eigen situatie betrekken. Je zult wel door moeten ongeacht wat er gebeurt. Mijn moeders oma bijvoorbeeld; ze was drie maanden zwanger toen haar echtgenoot overleed. Ze bleef achter met twee kleine kindjes en is gewoon de winkel door blijven draaien.

Zo is er ook Etienne Babois, die heeft de veldtocht van Napoleon naar Rusland meegemaakt. Zijn vrouw, Johanna Bakker, trok met hem mee en heeft een dagboek bijgehouden. Dat dagboek bestaat nog. Een helft is in het bezit van Kees Rensing, hij woont in Frankrijk, met hem heb ik contact. De andere helft schijnt in bezit te zijn van de heer Bakker en daar heb ik nog geen contact mee.

Toen Etienne Babois gewond raakte in de veldslag bij Smolensk heeft Johanna hem verzorgd, hij heeft toen nog in een ziekenhuis in Polen gelegen en bij zijn terugkeer in Nederland bezocht hij nog het militair hospitaal in Harlingen.

Het duurde meer dan een half jaar voordat ze weer thuis waren in Anjum. Daar hebben ze een nieuw leven opgebouwd door een herberg te beginnen aan de sluis in Enzumazijl. In 1825 overleed hij en bleef Johanna Bakker alleen achter met haar gezin. In 1827 heeft ze noodgedwongen het spul moeten verkopen en is ze weer naar Harlingen gegaan, een winkel begonnen en is daar later ook hertrouwd. Dan denk je: “Die hebben veel meegemaakt en ze zijn toch doorgedaan”. In die zin is het bestuderen van de genealogie ook een bevestiging van wat er nu gebeurt. Je ziet dat tegenslag van alledag is en dat geeft je kracht.

In de huidige tijd is het natuurlijk veel beter dan bijvoorbeeld honderd jaar terug, maar toch zoals in mijn situatie ... mijn man is overleden, je krijgt een uitkering en daar kun je het dan mee doen, en dat valt vies tegen. Het brengt kosten met zich mee om de kinderen op school goed mee te kunnen laten doen, kosten die er voorheen niet waren. Zoals ik dat zelf opvat: de situatie is anders dan vroeger maar het gevoel is hetzelfde. Je moet gewoon verder met je gezin.

Voor mij is het voorouderonderzoek dan ook een houvast en de herkenning dat sommige zaken zich herhalen.

Wat voor plaats heeft het voorouderonderzoek in je leven?

Gereedschapskoffer... Ik noem het de gereedschapskoffer voor de toekomst. Ik put daar kracht uit, dat ik niet de enige ben die het overkomt en ik zal niet de laatste zijn. Overlevingsverhalen en herkenningspunten, er zijn wederkerende gebeurtenissen, daarom noem ik het 't gereedschapskoffertje.

Mijn man is 14 maart van dit jaar overleden. Hij was nog maar 37 jaar. Hij ging dinsdagmiddag naar het ziekenhuis en twee dagen later, op donderdag, was hij dood. Pulmonale hypertensie zei de dokter. Dat treft je hard... en dan komt dat met die gereedschapskoffer.

Zijn vader was 43, zijn grootvader was 46 en zijn overgrootvader was 38 toen ze overleden. Dat moet dus wat in die familie zijn, het is onwaarschijnlijk, ik kan er ook niet altijd bij. Dit realiseer je je niet als je met iemand trouwt. Daar sta je niet bij stil. Toch is nog nooit grondig onderzocht wat daar aan de hand is, en dat laat ik nu wel doen. Over twee maanden hoor ik daar meer over.

En wat de genealogie betreft, Etienne Babois en Johanna Bakker zullen me nog wel een tijdje bezighouden. Hoe kom ik in contact met de heer Bakker om ook toegang te kunnen verkrijgen tot de andere helft van het dagboek en een bezoek aan Anjum om te zien waar ze precies gewoond hebben. Dat is dan materiaal voor de website die ik aan het voorbereiden ben.

Ruim assortiment in comfort schoenen
 Diverse breedtematen: E t/m M
 Eerlijk advies
 Uitstekende service o.a. huisbezoek
 Bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen

SCHOENMAKER
VOETCOMFORT

**ERKEND
 SHOEN
 CONSULENT**

Oostwal 6, Oldenzaal, T 0541-537011
www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Familie Elhorst, bakkers te Enschede

Door: Marieken Scholten-Sijses

Inleiding

In 1935 werd te Enschede een notariële akte opgemaakt, waarbij de notaris verklaart dat “op den 20 April 1935 te Enschede overleed de heer Gerrit Elhorst, die gehuwd was met Mevrouw Berendina Bannink, zonder beroep, wonende te Enschede, beiden in eersten echt, dat erflater overleed zonder achterlating van ad- of descendenten [...] dat genoemde erflater mitsdien naliet, zoo krachtens gemeld testament als krachtens de wet, eenige erfgename zijne genoemde echtgenoot”. Zo kwam een einde aan een bakkersfamilie in Enschede. Zijn huwelijk was kinderloos gebleven.

Naast bakker, was Gerrit Elhorst voor de ARP actief in de politiek. Hij was o.a. lid van de gemeenteraad van Enschede, Provinciale/Gedeputeerde Staten van Overijssel, Tweede Kamer en wethouder in Enschede.

Voor al zijn activiteiten ontving hij de Ridderorde van Oranje-Nassau en van de Nederlandse Leeuw.

In het Oud-Archief van de Oudheidkamer Twente, zijn een 20-tal documenten die enig licht op de bezittingen van de familie Elhorst werpen.

Om de weg niet kwijt te raken in al die Elhorsten, heb ik aan het einde van dit artikel de voorouders van deze Gerrit Elhorst toegevoegd. Zonder ontgaat je de samenhang in de familieconnecties.

Testament Gerrit Elhorst (1803-1884)

Na het overlijden van zijn zoon Jannes in 1881, maakt Gerrit Elhorst (1803-1884) zijn testament op. Op dat moment is slechts zijn zoon Arend (1829-1902) ook bakker, in leven. Van zijn overleden zoon Jannes zijn de kinderen Gerrit (1865-1935) en Christina (1868-1964) nog in leven. Terwijl de grootouders van Gerrit als fabrieksarbeider door het leven gingen, beschikt hij over een behoorlijk aantal bezittingen. Zo vermaakt hij aan zoon Arend: een huis en drie woningen gelegen aan de Zuiderhagen te Enschede, enige bouwlanden groot 29 vierkante roeden, nog enige bouw- en weilanden groot 27 vierkante roeden, een zitplaats in de bank nummer 51 van de NH-kerk, een vordering van *f* 1000,- aan de zoon, twee obligaties in *f* 1000,- in de spoorweg Losorvo-Sebastopol, twee obligaties à £ 1000,- in de spoorweg Charkov-Asov.

Aan kleinzoon Gerrit laat hij na: een huis en erf gelegen aan de Haverstraat te Enschede, twee percelen bouwland groot 36 vierkante roede, een zitplaats in de bank nummer 9 in de NH-kerk, een obligatie groot £ 1000,- in de spoorweg Charkov-Asov, een hypothecaire schuldvordering groot *f* 1000,-, "mijn staande repetitieklok, mijne bakkergereedeschappen, winkelopstal, toonbank, maten, gewichten en trekker".

Aan kleindochter Christina tenslotte: twee percelen bouwland groot 31 vierkante roeden, een zitplaats in de bank nummer 19 in de NH-kerk, vijf obligaties ieder groot *f* 500,- ten laste van de Hervormde gemeente te Enschede, een hypothecaire schuldvordering groot *f* 1800,-, "mijn keukenklok en mijn bureau".

Nadat (groot)vader Gerrit in 1884 is overleden, doet zoon Arend als voogd over de minderjarige Gerrit en Christina een aankoop van een aantal percelen binnen de gemeente

Enschede ter waarde van *f* 900,-. Kennelijk is er geld uit de nalatenschap overgeschoten dat belegd moet worden.

Huis aan de Haverstraat

In 1825 was er enkel sprake van een huis gelegen aan de Haverstraat, waarvan vader Jannes (1761-1827), bakker, de helft en ieder der vijf nog in leven zijnde kinderen hun vijfde deel verkopen. De kinderen zijn: Johanna, Gerrit, Gerrit Jan (wever), Hendrik Jan (schoolonderwijzer) en Jakobus (kleermaker). Het huis wordt verkocht aan de zoons/broers Hendrik Jan en Gerrit voor de som van *f* 960,-. Huis en erf worden gedeeld "blijvende de putte tot gemeen gebruik". "Ook zal de zolder op de helft worden afgekleed, en zulks op gemene kosten van hun aankopers". Behalve Gerrit Jan, konden allen de akte ondertekenen.

Het is dit huis, waarvan "de ruïne van het door brand vernielde huis", door Hendrik Jan in 1862 aan zijn broer Gerrit wordt verkocht voor *f* 100,-, nadat het bij akte van scheiding in 1835 in zijn geheel in zijn bezit was gekomen.

In 1869 koopt Gerrit Elhorst "voor rekening en mondelinge last van zijnen zoon Jannes" twee woningen aan de Zuiderhagen voor *f* 1130,- in totaal.

Jannes doet nog meer aankopen. In 1872 gaat hij over tot de aankoop van drie stukken bouwland en een huis met erf en where (stuk land bij een huis, bedoeld voor verbouwing van producten voor eigen gebruik) gelegen in de gemeente Lonneker voor in totaal *f* 1040,-. De kooppenningen worden enige dagen later geheel voldaan. In 1875 koopt hij voor *f* 850,- twee percelen hooiland gelegen in de gemeente Enschede.

Woningen aan de Veenstraat

In 1893 zet zijn zoon Gerrit (1865-1935) de aankopen voort. Hij koopt een huis van twee woningen met erf gelegen aan de Veenstraat te Enschede. "Deze verkoop is geschied van de som van twee duizend gulden, die de verkoper erkende van den koper te hebben ontvangen. Hij zal moeten gestand doen de ten aanzien daarvan bestaande huurovereenkomst". Ook een tuin gelegen aan de Veenstraat wordt een jaar later voor *f* 1740,- aangekocht. Hij laat hier vier woningen bouwen, waarvan de aannemingsom *f* 4600,- bedraagt.

Deze som wordt, zoals kennelijk gebruikelijk is, in vier termijnen betaald. Gerrit laat meerdere malen aan de Veenstraat (ver)bouwen, waarbij iedere keer een andere aannemer de bouwwerkzaamheden verricht. Architect is in alle gevallen zijn zwager, getrouwd met zijn zuster Catharina, Hendrik Engbert Zeggelink.

In 1904 worden voor de aannemingsom van *f* 5636,- drie woonhuizen gebouwd. In 1906 voor het verbouwen van het woonhuis met winkel *f* 4180,-. En tenslotte in 1910 voor het bouwen van een woonhuis nogmaals *f* 5737,-.

In 1910 vindt er een hermeting voor het kadaster van een gedeelte van de Gemeente Enschede plaats. Gerrit Elhorst krijgt bericht welke percelen "te uwen name zijn gebracht". In totaal acht percelen, alle gelegen aan de Veenstraat, waarvan zeven "huis en erf" en de achtste een weiland.

Locatie huis aan de Haverstraat

Bouwkosten

Bij enige certificaten van betaling van de aanneemsom, zijn meerdere rekeningen gevoegd. O.a. voor gedaan meerwerk, maar ook een kladje met de berekening van de totale kosten voor de bouw. Voor de drie woningen van 1904 komt de totale bouwsom op *f* 6076,25. Daarvan is "opgenomen bij Hopink *f* 4000,- en uit eigen kas betaald *f* 2076,25". Aan zijn zwager, de architect is hij *f* 236,- kwijt.

Deze rekeningen geven een goed beeld wat materiaal en arbeidsloon een eeuw geleden kostten. Van het meerwerk is bv. betaald "voor stoep, hekke *f* 66,25⁵". Deze kosten bestaan o.a. uit "950 klinkers à 14.69" en "89 uur arbijsloon a 21 ct p.u. = *f* 18,69". Ook de aanleg van gas- en waterleiding moet apart betaald worden. Kosten *f* 58,76. Aan de oude woning worden reparaties verricht, waarbij o.a. het werkloon wordt opgevoerd. Voerloon van zwarte grond à *f* 10,-, grondwerker 49⁵ à 19 cent per uur maakt *f* 9,40⁵, timmerloon 148 uur à 22 cent per uur maakt *f* 32,56, metselloon 139⁵ à 21 cent per uur *f* 28,29⁵. En wat te denken van "44 stuks gebloemde tegels à 7 ct per stuk", "680 harde stenen met specie voor *f* 16,80" en "36 stuks 1 duims houtschroeven voor *f* 0,20".

In 1910 is een uitgebreide rekening toegevoegd "van het bijwerk aan het woonhuis van den Weled. Heer G. Elhorst aan de Veenstraat". De kluis voor de brandkast kostte *f* 18,46⁵, "95 stuks tegeltjes schoorsteenen Suite 15,65". Eikenhout was duur. Voor de schutting waren nodig "16 stuks eiken palen 10 x 12 cm lang 2.80m à *f* 24,-". En wat te denken van "39 Liter Carboleum Avenaris à *f* 10,53". Het kolenhok kostte *f* 30,67 en "Riolering in den tuin" in totaal *f* 25,73.

De arbeidskosten waren enigszins gestegen ten opzichte van zes jaar geleden. Per uur voor de timmerman 23 ct, metselaar 25 ct, opperman 21 ct, grondwerkers 22 ct en voor "Westerhof 5 dagen grond varen (tuin) *f* 20,-". Voor het verplaatsen van de brandkast was men nog eens *f* 8,68 kwijt.

Voor het berekenen van de waarde van de toenmalige gulden, kun je uitgaan van de volgende berekening: *f* 10,- in het jaar 1910 heeft een koopkracht van € 106,- in het jaar 2012.

Uitgaande van een totaal van *f* 22.000,- voor koop en bouw van de woningen, komt dit uit op € 514.279,-. De bakkerij bracht kennelijk behoorlijk wat op. Het uurloon van 22 ct., geeft nu een loon van € 5,14. Arbeid was relatief goedkoop.

Leverantie en werklon aan de over oorde vrommen
van den heer G. Schout aan de Stenothed.

16 Augustus Gemaakt en geleverd

aan prievest 61 voet $3\frac{1}{2} \times 20$ a 6 $\frac{1}{2}$ p voet	f 396 $\frac{1}{2}$
51 voet 8×13 of meerkant	f 63
guernu 13 cent per voet	
7 voet $2\frac{1}{2} \times 8$	f 014
17 voet $2\frac{1}{2} \times 12$	f 051
7 voet $3\frac{1}{2} \times 20$ aanrecht	f 046 $\frac{1}{2}$
12 huwasten prievest	f 120
128 voet plaat aan de schijlings pualen en prievest waeroff	f 28
34 voet 3×17 aanrecht blaaden	f 196
9 voet $2\frac{1}{2} \times 12$ duren en prievest	f 028
$3\frac{1}{2}$ voet 8×12 koringaantassen	f 044
een duimhensel een nieuwoggan	f 018
13 H S plaatloot a 22 cent per	f 286
44 stuks gebloemde tegels a 7 cent per stuk met spere	f 308
$1\frac{1}{2}$ H S rood wand	f 150
680 harde steenen met spere	f 1680
voer loon van de wertegrond	f 1000
een rooster op de zirk put	f 250
4 paar oplijers $2\frac{1}{2}$ drums	f 088
een piskruk aanrecht	f 018
3 stuks eengolfpenen	f 015
3 lisingen aan prievest en een ex van aande dune	f 020

30	$\frac{1}{2}$	duzens hantschoenen	/	
		aan prievetrekfels en wervels		f 0 25
36		staks 1 duims hantschoenen		f 0 20
2		rooster voorde porbusen groot 20		f 0 60
6		lentris per busen wijf 10		f 2 40
2		roosters ex aroor		f 0 50
	$\frac{1}{2}$	drie K L spijkers		f 0 56
		lootgiter bijpen aan de oude gootsten		f 0 22
		grondsverken ^{maken} 49 $\frac{1}{2}$	a 19 cent per uur	f 9 40 $\frac{1}{2}$
		timmerloon 1 48	uur a 22 cent per uur	f 32 56
		metstulloon 1 39 $\frac{1}{2}$	a 21 cent per uur	f 28 29 $\frac{1}{2}$
4		lieker karpelenn voor prievetrekfel		f 0 68
		voor f menni en voorschoten betide		f 1 75
		verfuen		
				<hr/>
				132 61
				f 12 16 1
	$\frac{1}{2}$	K L teker koment Yner		f 0 39 $\frac{1}{2}$
				<hr/>
				Totaal f 122 05 $\frac{1}{2}$
				<hr/>
				G. Tijman f 133.00. -
				<hr/>

(G. Tijman)
(K. L. teker koment)
(Yner)

H. J. G. J. J.
18

Fragment genealogie Elhorst:

1. **Jan Elhorst** gehuwd met Geertruid Egberink

Kinderen uit dit huwelijk: Jan (1734), Gerrit (1737).

Volkstelling 1748 Enschede: Geertjen Egberink, wed. Elhorst, kinderen ouder dan 10 jaar: Hendrik, Jan.

2. **Jan Elhorst**, doop 22-12-1734 Lonneker (dorp) gehuwd met Janna Kordink doop 05-05-1737 Enschede, begr. 1808 Enschede. Beiden fabriekarbeiders.

Kinderen uit dit huwelijk: Jannes (1761-1827), Berent (1764-1827, rouwer), Gerrit (1768), Gerrit (1771), Anneke (1775), Anneke (1777).

3. **Jannes Elhorst**, doop 27-12-1761 Enschede, ovl. 18-05-1827 Enschede, wever, bakker, tr. 31-12-1789 Enschede met Hendrika Hiddink, doop 24-05-1759 Eibergen, ovl. 14-12-1822 Enschede, vroedvrouw.

Kinderen uit dit huwelijk: Johanna (1791-1856, naaister), Gerrit Jan (1792-1830, wever), Jacobus (1794-1877, kleermaker), Annetje (1796), Albertus (1797), Hendrik Jan (1799-1869, schoolmeester), Anna (1801), Gerrit (1803-1881, bakker).

4. **Gerrit Elhorst**, doop 18-09-1803 Enschede, ovl. 30-01-1884 Enschede, bakker, tr. 20-04-1826 Enschede met Geertruid Kuijpers, geb. 02-11-1796 Neede, ovl. 25-02-1840 Enschede, dienstmeid.

Kinderen uit dit huwelijk: Hendrika (1827), Arend (1829-1902, bakker), Jannes (1831-1881, bakker), Marten (1834-1835), Maria (1836-1837), Marten (1838-1838).

Hij hertrouwt 09-02-1841 met Henders Kuipers (1804-1842), zuster van zijn eerste vrouw.

Kind uit dit huwelijk: Geertruid (1841-1842).

5. **Jannes Elhorst**, geb. 04-11-1831 Enschede, ovl. 19-10-1881 Enschede, trouwt 29-07-1864 Enschede met Gerritdina Gellekink, geb. 18-06-1853 Eibergen, ovl. 29-12-1871 Enschede.

Kinderen uit dit huwelijk: Gerrit (1865-1935, bakker), Christina (1868-1964), Geertruid (1870-1870), Sara Geertruid Catharina (1871-1872).

6. **Gerrit Elhorst**, geb. 31-12-1865 Enschede, ovl. 20-04-1935 Enschede, bakker, trouwt 11-10-1888 Delden (Stad) met Berendina Bannink, geb. 25-09-1866 Delden (Stad), ovl. 15-04-1950 Enschede.

Bronnen documenten:

Oud-Archief: SE (Stad Enschede) 238-245 en 269-279

DTB-boeken van Eibergen, Enschede en Neede

Twentebestand van Henk Zorn.

BS Enschede, zowel via Wiewaswie, als Genver

Graftombe.nl

Parlementairdocumentatiecentrum

Het Oud-Archief van de Oudheidkamer Twente maakt deel uit van het museum

TwentseWelle, De Verdieping.

Een bijzonder remplaçeringscontract

Door: Hennie Kok

Inleiding

Om na de fatale veldtocht in Rusland in 1812 als dienstplichtige te worden opgenomen was voor niemand aantrekkelijk, ook niet binnen de hoogste kringen. Dat gold ook voor Rutger Jan Schimmelpenninck raadspensionaris van het Bataafs Gemenebest van 1805 tot 1806.

Portret van Rutger Jan Schimmelpenninck en zijn familie
Pierre-Paul Prud'hon omstreeks 1810

Rutger Jan had twee kinderen; Catharina geboren in 1790 en Gerrit, die op 25 februari 1794 zijn eerste levenslicht zag in Amsterdam. De carrière van Gerrit zou eveneens aanzienlijk zijn, hij werd onder meer directeur van de Nederlandse Handelmaatschappij en in maart 1848 de eerste voorzitter van de ministerraad. Twee maanden later zou hij door Thorbecke worden opgevolgd. In de tweede helft van 1813 woonde hij op het kasteel Nijenhuis in Diepenheim en bij de keuring van de twintigjarigen begin 1814 was er een redelijke kans dat hij als dienstplichtige zou worden opgenomen in het Franse leger. Dat wilde Schimmelpenninck tot elke prijs voorkomen en vrij snel werd er in Diepenheim een leeftijdsgenoot gestrikt die bereid was om als vervanger te gaan dienen. In dit verhaal wordt geschetst hoe die mogelijke vervanging in zijn werk ging.

Kasteel Nijenhuis Diepenheim

Het contract

Gosen Koop, geboren op 9 november 1793 was in juli 1813 te Goor goedgekeurd voor de militaire dienst. Hij had het gunstige lot 116 getrokken en werd daardoor niet opgeroepen. Een ideaal figuur om voor Gerrit in dienst te treden. Op 21 oktober 1813 werd hij tezamen met zijn vader Jan ontvangen op het kasteel Nijenhuis. Van de tegenpartij waren aanwezig Gerrit Schimmelpenninck *minderjarig dog geëmancipeerde zoon* en Gerrit Schimmelpenninck Abraham zoon, landeigenaar wonende in Almelo. Deze laatste vertegenwoordigde de vader Rutger Jan Schimmelpenninck. De voormalige raadspensionaris was afwezig doordat hij in Parijs senator was geworden. Napoleon had hem betiteld als Z.E. den Heere Rijksgraaf Commandant van 't Legioen van Eer, Grootkruis der Keizerlijke order der Reunie. Onder leiding van notaris Jalink geassisteerd door de getuigen Hendrikus van den Enk en Gerrit Ensenk werd een remplaçeringscontract opgesteld.

De voornaamste condities waren dat Gosen zich zou houden aan de voorwaarden die aan een dienstplichtige werden gesteld en dus niet zou deserteren. Hij zou daarentegen onmiddellijk een zilveren horloge ontvangen en een nieuw stel kleren ter waarde van fl. 75. Mocht Gosen daadwerkelijk in dienst treden dan zou hij Fl. 1500 ontvangen plus een rente van 5% jaarlijks. Een werkelijk vorstelijk aanbod. Behalve het horloge en de nieuwe kleren kwam er verder niets van terecht. Daar zorgden de woeste paardrijders uit Rusland voor.

Het vervolg

Nog geen maand later waren de Kozakken al in Twente. De lichtung waaraan Gerrit Schimmelpenninck zou deelnemen, begin 1814, was van de baan. In plaats daarvan werd er een Nederlands leger opgericht. Gosen moest zich melden bij 2de Bataljon Artillerie. Daar had hij weinig zin in. Op 26 Mei 1814 werd gemeld dat hij afwezig was. Twee maanden later, bevreesd voor maatregelen, meldde hij zich opnieuw. Daarna verliep het leven van de 1,75 meter lange dagloner op een wijze zoals vele anderen. In 1817 zwaaide hij af, bleef in Diepenheim wonen, huwde met Aaltjen Koldeweide en na haar overlijden met Geertjen Stokkers. Op 12 augustus 1864 overleed hij in Diepenheim.

HCO Inventaris 122 Inventaris van de archieven van de notarissen in Overijssel 1811-1825 Jalink 1362 no 166 24-10-1813.

**HONDERDEN REPRODUCTIES VAN OUDE LANDKAARTEN
EN STADSPLATTEGRONDEN**

www.oudelandkaarten.eu

LIJSTENMAKERIJ KISTEMAKER, DRIENERBEEKWEG 30, 7557 AN HENGLO,
074-242 37 57, www.lijstenmakerijkistemaker.nl, email: info@lijstenmakerijkistemaker.nl

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Tussen Dinkel en Regge

Twente ligt tussen Dinkel en Regge, tussen spelt en rogge, zegt het volkslied. Het lied spreekt ook over golvende graanvelden en als je vraagt wat is dat: spelt c.q. dinkel? dan wordt er ferme mystieke taal gesproken: dat is een heel oud graan, wat nu, vooral in de natuurvoedingswinkels, weer op de markt gebracht wordt.

Je krijgt bij de blik en de stem van de spreker de indruk dat het om iets heel oorspronkelijks en goeds gaat waar het huidige tarwemeel niet aan kan tippen. Het zou ook oorspronkelijk zijn omdat tarwe van spelt afkomstig is. Dergelijke sprekers staan ook niet alleen, de Limburgse firma Kollenberger o.a. geeft

deze informatie en zegt dat hij deze informatie op zijn beurt van het Nederlandse Bakkerijcentrum heeft.

Bij uitspraken over oud, oorspronkelijk en (dus) beter krijg ik vaak de neiging om dat eens uit te zoeken. En omdat brood sowieso mijn thema is dit jaar heb ik dat ook gedaan.

Wat is spelt? Het is een graansoort die de lastige eigenschap heeft dat bij het dorsen de graankorrel niet vrij gegeven wordt en dus voordat hij gemalen kan worden eerst gepeld moet worden. Daar dankt hij zijn naam ook aan. Verder is hij gewoon nabije familie van tarwe. Alleen is onduidelijk hoe de familierelatie ligt. Er zijn alleen waarschijnlijkheden. De verwarring begint al bij het woord 'spelt'. Spelt komt van het latijnse spelta, de officiële naam is triticum speltae. Opmerkelijk is echter dat het latijnse woord spelta waarschijnlijk een van de eerste germaanse leenwoorden in het latijn is. Het werd voor het eerst 330 na Chr. genoemd en komt van het Germaanse woord 'Spelze', wat omhulling betekent. Maar in plaats van het woord spelt, om deze graansoort te benoemen, wordt in de Duitse taal het woord 'Dinkel' gebruikt. Dinkel/Spelt werd vooral in Zuid-Duitsland en in de Alpen verbouwd.

Het woord Dinkel is van oorsprong alleen in het Hoogduits in Zuid-Duitsland bekend. In 1220 op 5 november wordt het ook in Nordrhein-Westfalen gebruikt door de Abt van Corvey, met zijn zetel vlakbij Detmoldt. Hij vermeldt in een bericht dat hij de tienden van Upspringe in erfpacht geeft. Hier wordt over vermeld: "Wir setzen aber fest, dass jährlich davon bezahlt werden 20 Horhuser Müdde, von denen 6 von Roggen, 4 von Gerste, einer von Erbsen und einer von Dinkel, der im Volksmund *thinkel* genannt wird ... sein sollen".

Er zijn ook zaken die niet verwarrend zijn. Zowel spelt als rogge gedeien beter op schrale grond dan tarwe en dat is ook de reden dat spelt en rogge in de noordelijke gebieden van Europa meer verbouwd werden dan tarwe.

Hoe zit dat nu met die oorsprong. In archeologische vondsten duikt het graan spelt voor het eerst op in Trans-Causasië en Kurdistan en wel 4500 jaar voor Christus. Dat kun je met recht

oud noemen. Maar tarwe duikt nog eerder op in de archeologische onderzoeken in Anatolië en wel 6500 jaar voor Christus. Daar zit 2000 jaar verschil in, dat is net zoveel als onze gehele jaartelling. De waarschijnlijkheid is dus heel aannemelijk dat spelt later ontwikkeld is dan tarwe.

Hoe komt dan het idee in de wereld dat spelt de voorloper is van tarwe. Een reden zou kunnen zijn omdat een DNA onderzoeker, Junhua Peng, dit als theoretische mogelijkheid aangegeven heeft, samen met het idee dat granen in wilde vorm geen naaktgranen waren, en dat Emmer, de voorloper van tarwe, eerst na zijn domesticatie naakte granen kreeg. Later is echter ook aangetoond, door collega genetici, Jan Dvorak e.a., dat de waarschijnlijkheid groter is dat spelt een hybridisatie is van tarwe met een ander gras en van naaktgranig weer bedektgranig is geworden. Wat ook opvalt is dat er van spelt nooit een wilde versie gevonden is. Jan Dvorak toont eigenlijk overtuigend aan dat spelt de jongere is en tarwe de oudere. Een gedachte die overeenkomt met de archeologische bevindingen.

Wat nu wel als zekerheid wordt aangenomen is dat tarwe als voorloper het wilde emmer graan heeft. Wilde emmer graan werd rond 8.000 jaar voor Christus gedomesticeerd en veranderde daarbij van bedekt naar naakt. Dit was een verandering die in de loop van zo'n duizend jaar door de mens gemaakt is. Dit was niet de eerste keer dat mensen zich met graanzaden en hun bewerking bezig hielden. Dat deden ze al vanaf 28.000 jaar voor Christus, zegt Ewen Callaway. Na de domesticatie van emmer graan ontstond er een spontane hybridisatie met geitegras, *aegilops tauschii*, die tot de graansoort tarwe leidde. Daarna is waarschijnlijk op meerdere plekken weer een hybridisatie ontstaan waarbij de eigenschap dat het kaf aan de graankorrel vast zit weer hersteld is. En dit graan hebben we spelt genoemd. Er bestaat niet één soort spelt, er zijn meerdere oorsprongsplaatsen voor spelt met ieder een onderscheiden DNA opbouw en er is maar één streek waar tarwe ontstond. Namelijk daar waar het geitegras groeide. En dat is bij de Caspische Zee.

Rogge is een heel ander verhaal. Rogge was al heel vroeg gedomesticeerd, 11.000 v.Chr., om daarna voor duizenden jaren te verdwijnen. Daarna is rogge gewoon onkruid. Het kwam in de Romeinse tijd met de tarwe mee van het Middellandse zeegebied naar Noord-Europa. De tarwe kon hier niet goed gedeien, terwijl de roggeplant het in het noorden wel naar zijn zin had, evenals de gerst- en haverplant.

Dus rogge won het van de tarwe. Bovendien kon je van rogge ook brood maken, alleen geen witte brood zoals van tarwe. In Duitsland en Twente is er tot 1900 hoofdzakelijk roggebrood gegeten. Spelt/dinkel kwam vooral rond de Alpen en Zuid-Duitsland voor en als onbeduidend graan kwam het ook in onze omgeving voor. Dit roept natuurlijk de vraag op waarom er een riviertje naar genoemd is. Als iemand iets weet over de ontstaansgeschiedenis van de riviernaam Dinkel zou ik dat op prijs stellen hier van te horen.

Triticum aestivum, tarwe, kwam uiteindelijk succesvol naar Nederland via Frankrijk en kreeg rond 1200 in Zeeland zijn Nederlandse naam: tarwe. In het noorden van Nederland heette het weit of weet, genoemd naar de kleur wit naar het witte brood dat er van te maken is. De witte kleur is ook de naamgever in het Duits: Weizen en in het Engels: wheat. Opmerkelijk is dat het in Twente witweet heette om het van boekweit te onderscheiden. Hoe het woord tarwe ontstaan is is onbekend.

Ook al was rogge de sterkere plant in vergelijking met tarwe, ook de aanbouw van rogge was niet zonder risico's waarbij vooral vorst en hagel de vijanden waren. Om deze dreiging te keren was er ieder jaar, tenminste vanaf 1672, in Twente, op de es van Agelo, op de maandag na Pinksteren een brooduitdeling voor de armen. En volgens de overlevering hielp dit ook, omdat op de es van Agelo sindsdien geen graan meer door bevrozing of hagel verloren is gegaan.

Van Deinsen schrijft hier uitgebreid over in zijn boek 'Uit het Land van Katoen en Heide'. Je ziet hier een mooi voorbeeld van het idee uit de agrarische culturen dat alles met alles samenhangt. En hij beschrijft de eigenschappen van het ritueel. Een ritueel dat, net als oorlog, alleen werkt als je er naar toe gaat. Het was geen gerichte bezorgheid om de arme

mens, je dient de arme mens te helpen omdat God anders je oogst vernielt. Een van de boeren verklaart aan van Deirse dat de boeren het brood uitdelen om: "zoodoende het bevroezen der rogge te voorkomen en dat dit middel uitstekend hielp".

DE BROODUITDEELING IN DEN AGELER ESCH.

Het ging om de oogst. Het brood werd uitgedeeld aan de armen die aanwezig waren. Daarom kwamen families ook met alle familieleden opdraven, omdat iedere aanwezige zijn portie kreeg. Als van Deinse bij dit ritueel aanwezig is blijkt een oude vrouw die wel recht heeft op het brood niet in staat is “den verren weg naar het boaken af te leggen”.

Na enig overleg tussen de boeren wordt besloten dat het altijd zo geweest is dat het brood alleen verdeeld wordt tussen de mensen die aanwezig zijn. Armen die te ziek waren om te komen kregen niets omdat ze er niet bij aanwezig waren.

Toen de boeren er toe over gingen niet meer in hun eigen bakspiker te bakken maar het meel naar een lokale bakker brachten ging het gebruik nog enige tijd door. Maar zonder aanwezigheid van de boer bij het ritueel, hij had dan bericht gegeven dat er bij die of die bakker brood beschikbaar was voor de armen. Het ritueel, waarbij uitgebreid in het open veld voor de goede oogst gebeden werd, was in 1922, toen van Deinse dit gebruik beschreef, net bezig op zijn retour te geraken.

Wat voor broden werden er uitgedeeld. Het waren roggeboden. Nu denken we in Nederland bij roggebrood vooral aan het zwarte brood, dat in Duitsland pompernickel genoemd wordt. Als je naar de foto's kijkt lijkt het daar niet op. Het waren grote, zware broden tussen de 24 en 26 pond. Ze werden gedragen aan een stok over de schouder zoals op de foto te zien is. De grote aandacht die nu voor vers brood bestaat was er toen nog niet.

Was er geen tarwe, natuurlijk wel, dat werd gezien als een lekkernij die je alleen op zondag at als je het geld er voor had. Wat als gebak diende was het krenten- en rozijnenbrood. Een bekend voorbeeld hiervan is de krentenwegge die bij de geboorte van een kind gegeven werd. Na 1940 kwam het Hollandse gebruik van de banketbakker ook naar Twente. Hiermee verminderde het gebruik van krentenbrood als feestgebak

DE BROODUITDEELING IN DEN AGELER ESCH.

Bronnen:

- Callaway, W; Stone Age flour across Europe; Nature 18 oct 2010.
 Deirse van, J.J.; Uit het land van katoen en heide; 1922
 Dvorak, J.; The Journal of Heredity, Vol. 103, Issue 3 Pp 426-441, 2012
 Hillman, G.; Ancient Natufian farmers in Syria, at Abu Hureyra; 2008
<http://www.kollenbergerspelt.nl/oorsprong.html>
 Kluge, Etymologisches Wörterbuch, 1967
 Miedaner, T; Longin,F; Unterschätzte Getreidenarten, 2012
 Peng, Junhua; Wild Emmer Wheat in Australian Journal of Crop Science blz 1127-1143 - 2011
 Philippa, M; Etymologisch woordenboek van het Nederlands, 2009
 Schütte, L: Wörter und Sachen aus Westfalen 800 bis 1800

Rode bolus

Een herinnering door een vakantie

Door: Els Geerdink

We waren dit voorjaar in Zuid-Frankrijk. In het departement Vaucluse ligt het dorp Roussillon, waar we o.a. de oker afgravingen bezochten. Het dorp is beroemd vanwege haar rijkdom aan [okers](#), gele en rode verfstoffen die worden gewonnen uit ijzerhoudende klei. De grote okergroeves van Roussillon werden geëxploiteerd sinds het einde van de [18e eeuw](#). Tot aan 1930 vonden hier duizenden mensen werk. Vandaag de dag is het verboden om er oker te delven. Dit verbod is ingesteld om te voorkomen dat de gehele plek zou worden afgegraven en dus zou verdwijnen. Vroeger werden de huizen ermee beschilderd. In de voormalige okerfabriek Mathieu, die nu is ingericht als 'Conservatoire' konden we alles van het proces bekijken. Er is een werkplaats met een museale functie en met kleurenlessen voor belangstellenden. Uiteraard in het Frans. De groeven en fabrieken lagen vroeger verspreid over verschillende gemeenten. Behalve in Roussillon, waren deze ook te vinden in Villars, Gargas, Rustrel en Gignac. Nu worden al die kleuren synthetisch gemaakt en zijn de okermijnen en afgravingen bezienswaardigheden. In de 20e eeuw was men door modernere delftechnieken in staat andere, meer rendabele mijnen te exploiteren. Dit zorgde er voor dat alle mijnen in het gebied rond Roussillon langzamerhand werden gesloten. Dit alles bracht mij weer in herinnering dat ik lang geleden wat gelezen had over een roodbruine verf die hier in Twente werd gebruikt. Die verf werd gemaakt van ijzeroer wat hier in de beekjes als afzetting te zien is, maar ook onder het maaiveld lagen rode aardlagen. Het pigment hiervan, werd met lijnolie aangeroerd. Men verfde hier mee o.a. de eikenhouten banken in de kerk. Napoleon hief nl. belasting op ongeverfd eikenhout. Geschilderd was het niet meer als eikenhout te herkennen. Ook de huisdeuren en al het hout wat zichtbaar was werd geverfd. Deze verf werd rode bolus genoemd.

Ergens heb ik ook de naam Roodmolen op een kaart van Enschede en omgeving gezien en bij mij rijst nu de vraag of men hier de brokken zand of steen vermaalde en er het pigment uithaalde. Wie hier belangstelling voor heeft kan terecht bij de enige verfmolen in Nederland die in de Zaanse Schans staat. De verfmolen De Kat verkoopt nog rode bolus aan schilders.

Documentatie voor de liefhebber

1.

<http://www.geologievannederland.nl/zwerfstenen/beschrijvinge/n/ijzeroer>

Hier stond in de laatste zin iets over verf: De oudste toepassing van ijzeroer is echter die als kleurstof. Al duizenden jaren worden ijzermineralen als limoniet en hematiet gebruikt voor het kleuren van bijvoorbeeld verf, aardewerk of rubber.

2. Over verfmolens is niets te vinden behalve :

http://www.verfmolendekat.com/nl/verkoopadressen/de-winkel.html?page=shop.product_details&flypage=flypage_ask.tpl&product_id=645&category_id=7&vmcchk=1

3. <http://nl.wikipedia.org/wiki/IJermolen>

4. Ik vond iets over hematiet. Schilderingen aangebracht op rotswanden en zolderingen van grotten door de eerste mensen. Deze prehistorische mensen brachten verf aan met hun handen of door middel van spugen. De verf bestond uit een mengsel van [speeksel](#) en mineralen zoals [rode](#) of [gele oker](#) en [hematiet](#) (rood) en koolstof (zwart). <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hematiet>

5. [Kunstenars](#) gebruiken geperste stiften van hematiet voor [tekeningen](#) en [schetsen](#). Zulke stiften zijn zacht en kleuren goed. Rode bolus is een sterk [kleihoudende](#) hematietsoort, wordt veel gebruikt als grondlaag bij [vergulden](#).

6. <http://www.regiocanons.nl/overijssel/twente/enschede/de-maere-> staat in de laatste alinea iets over een verfmolen voor de textielindustrie.

7. http://www.atelier-st-andre.net/nl/pagina/techniek/ikoon_techneik/bolus.html

HOFLAND
 OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
 WEER OP SCHERP**

**DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
 OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE**

**Contactlensspecialisten a.n.v.c.
 Optometristen o.v.n.**

www.hoflandoptiek.nl

Sanderman of Legtenberg?

Door: Jan Oude Munnink

No 5

Op heden den negentienden Jannarius des jaars achttien honderd en achttien, des Achtermiddags ten Een uren, compareerden voor mij Hermannus Bonke verwalter Schout der Gemeente Losser Provincie Overijssel, waarnemende functiën van Officier van den Civielen Staat, Jan Lutke Beverborg oud twee en vijftig Jaren van beroep Landbouwer, woonachtig in deze gemeente wijk Lutte en Berend Stuthoff oud acht en veertig Jaren van beroep Landbouwer, woonachtig in deze gemeente wijk Lutte dewelke mij hebben aangegeven, dat Jan Sanderman oud vijfenzeventig Jaren laatst Echtgenoot van Geertken Olde Grote Beverborg zoon

van Jan Hendrik Legtenberg uit Weerselo en van Fenne Stuthoff uit de Lutte. Wonende te Losser wijk Lutte op den achttienden Jannuarus overleden is, des voormiddags ten vijf uren, ten zijnen huize staande in de gemeente Losser wijk Lutte

No 231

Ten gevolge van welke aangave ik deze Akte geformeerd heb, en na gedane voorlezing, geteekend door ons en eerste getuige, verklarende de tweede getuige niet te kunnen schrijven

N° 231

Op heden den negentienden Jannuarus des jaars achttien honderd en achttien, des N^ochterniddags ten ~~veef~~ uren, compareerden voor mij Hermanus Bonke verwaald Scheut der gemeente Loos, Provincie Overijssel, waarnemende de functiën van Officier van den Civielen Staat, Jan Lutke Beverborg oud twee en vijftig Jaeren van beroep Landbouwer woonachtig in deze gemeente wijk Lutte en Berend Stuthoff oud acht en veertig Jaeren van beroep Landbouwer woonachtig in deze gemeente wijk Lutte dewelke mij hebben aangegeven, dat Jan Panderman oud vijfen veertig Jaeren laatt Eelgenoot van Geercken Olde Grote Beverborg Zoon van Jan Hendrick Legtenberg uit Weerselo, en van Fenne Stuthoff oud de Lutte wonende te Loos wijk Lutte op den achttienden Jannuarus overleden is, des voormiddags ten ~~veef~~ uren, ten ~~zijnen~~ huize staande in de gemeente Loos wijk Lutte

N° 231

Ten gevolge van welke aangave ik deze Akte geformeerd heb, en, na gedane voorlezing, geteekend door ons en eerste getuige, verklarende de tweede getuige niet te kunnen schrijven.

Jan Lutke Beverborg

H. Bonke

(De afbeelding is als pdf te bekijken op de website van de NGV afdeling Twente)

De overledene heet Jan Sanderman en zijn vader heet Jan Hendrik Legtenberg. Alle reden dus om wat verder te zoeken. Bovendien, in de tekst van de overlijdensakte staat aangegeven dat hij "laatst" echtgenoot is van Geertken Olde Grote Beverborg.

Geertken is gedoopt op 29 juni 1765 (Bron: Doopboek Statie Rossum-De Lutte). Haar ouders zijn Jan Beverborg en Swenne Bessink. Ze overlijdt op 84-jarige leeftijd op 20 februari 1848 in De Lutte (overlijdensakte 24 Losser).

Als partner wordt aangegeven Jan Frielink en als vader Jan Olde Groote Beverborg. In het trouwboek van de statie Rossum-De Lutte wordt in 1788 vermeld: *14 br Jan Vrielinck in Sanderink ex Lutte et Gertrudis Old Beverborg ex Lutte, cum dispensatione in 3 tio consanguinitatis, testbus Aleida Peuler et Hermina Steggink*. Het trouwboek Oldenzaal Nederduits Gereformeerd vermeldt het volgende: Man: Jan Vrielinck, weduwnaar uit Rossum. Weduwnaar van Geertken Sanderman Vrouw: Geertken Beverborg, uit de Lutte. Ondertrouw: 31-8-1788. Huwelijk: 14-9-1788. Het eerste huwelijk tussen Jan Berend Vrielinck en Geertruid Sanderink, gedoopt op 28-1-1753 (Statie Rossum-De Lutte), vond volgens het Trouwboek Oldenzaal N.G. plaats op 16-4-1780.

Jan Berend Vrielinck (Frielink) alias Sanderman is gedoopt op 29-10-1754 (Statie Rossum-De Lutte). Zijn ouders zijn Jan Hendrik ten Legtenberg alias Vrielinck en Joanna Stuthof.

In de overlijdensakte worden als ouders van Jan Sanderman vermeld: Jan Hendrik Legtenberg en Fenne Stuthoff. Hendrik (Jan Hendrik) trouwde in Oldenzaal N.G. op 16-10-1735 met Janna Vrijlink (Vrielinck). Na dit eerste huwelijk trouwde hij met Janna Stuthof uit De Lutte op 28 juni 1738. De namen Jenne (voor Janna) en Fenne liggen voor een verschrijving voor de hand. Hiermee doel ik op de voornaam in de overlijdensakte.

Wat is nu de moraal van dit verhaal? We zien dat Hendrik ten Legtenberg bij het tweede huwelijk de achternaam van zijn eerste vrouw Vrielinck als de zijne laat opschrijven. Jan Berend Vrielinck doet dat eveneens. Bij zijn tweede huwelijk laat hij zich schrijven als Sanderink. Zo verandert de naam Legtenberg in

twee generaties in Sanderman. Maar ook dat gaat weer niet in alle gevallen op. Onder andere kinderen komen onder verschillende namen voor. Ook heeft u kunnen constateren dat bij het overlijden van Geertken Olde Grote Beverborg de naam van haar man niet Sanderink-Sanderman of Legtenberg is, maar Vrielink.

(Op de website van het Twentebestand treft u over de beschreven namen nog meer genealogische informatie.)

Kock van Benthem
 ◀ Makelaars ▶

Bisschopstraat 18
 7571 CZ Oldenzaal
 Tel. 0541 – 522022
www.kvbm.nl

Trouwen vanaf het ziekbed?

Door: Harry Zanting

In *Twente Genealogisch* 2013 nr. 1 stelde ik bovenstaande vraag omdat ik in het trouwboek van Nieuwleusen bij de huwelijksregistratie van Gerrit Janzen en Jennigjen Berendz op 20 april 1703 de volgende aantekening vond: *'na voorgaande onverhinderde kerkelijke proclamatie en bij toeval van de ongesteldheid des bruids voor desselfs ziekbedde in den h. staat des huwelijks bevestigd zijnde uit de E. kerkenraad aldaar tegenwoordig geweest Berent Geertz als ouderling en Gascho Janzen als diaken*

Ik kreeg daarop telefonische en schriftelijke reacties. Olga Hendriks, al twintig jaar buitengewoon ambtenaar van de Burgerlijke Stand in de gemeente Zaanstad, schrijft al verschillende malen een huwelijk aan een ziekbed te hebben voltrokken en refereert aan het 'trouwen met de handschoen' zoals dat voor en in de oorlog wel gepraktiseerd werd.

Els Geedink-van de Worp noemt in dat verband ook de sterke kerkelijke betrokkenheid in vroeger tijden en de zekerstelling van de opvolging op het familiale erf. Als op een afgelegen boerderij de dood op de loer lag (ernstige ziekte of een problematische bevalling) waardoor het moeilijk was om naar de kerk te gaan, maar er wel getrouwd moest worden om de partner zekerheid te geven, kon met volmacht wel elders getrouwd worden.

Bouwe van der Meulen te Leeuwarden schrijft een brief te bezitten waarin verteld wordt over Haring Bouwes van der Meulen (zoon uit het tweede huwelijk van Bouwe Daniëls van der Meulen met Trijntje Klazes Feenstra), die 'op bed getrouwd is met een Wijbenga van Garijp en kort daarna is overleden'. Volgens 'AlleFriezen Tietjerksteradeel 1842' (akte nr. 60) heeft de grietman Hobbe Baerdts van Sminia het huwelijk voltrokken 'in het huis gequoteerd met nummer drie en tachtig te Garijp uit hoofde de bruidegom zich in zeer zwakken toestand bevindende verhinderd wordt zich naar het huis der gemeente te begeven gelijk zulks aan ons ambtenaar en na te melden getuigen ten volle is gebleken'. Van der Meulen refereert ook aan het nog ongewijzigde artikel 1.64 van het Burgerlijk Wetboek: *'Indien een der partijen uit hoofde van een behoorlijk bewezen wettig beletsel verhinderd wordt zich naar het gemeentehuis te begeven, kan het huwelijk worden voltrokken in een bijzonder huis binnen dezelfde gemeente, mits dit in tegenwoordigheid van zes meerderjarigen geschiedt.'*

Uitnodiging Afdelingsledenvergadering 2013 / 2

Hierbij nodigen wij u uit voor de tweede
Afdelingsledenvergadering van 2013.

Deze zal gehouden worden op **zaterdag 14 december 2013**
om **13:15 uur**

in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Agenda Afdelingsledenvergadering

1. Opening en vaststelling agenda.
2. Ingekomen stukken en mededelingen.
3. Bestuurszaken.
4. Verslag van de Afdelingsledenvergadering van 13 april 2013.
5. Begroting afdeling 2014. Ligt ter inzage tijdens de vergadering.
6. Verslag van Algemene Vergadering NGV van november 2013.
7. Rondvraag.
8. Sluiting vergadering.

Na afloop van de vergadering zal, na een korte pauze, de
bijeenkomst voortgezet worden met een lezing over 'Ons
dagelijks brood' door Otto Huizinga.

Marieken Scholten-Sijses, secretaris

Verslag van de Afdelingsledenvergadering van de NGV afdeling Twente gehouden op zaterdag 13 april 2013 in de Stephanshof te Borne.

1. Opening vergadering

Om 13:15 uur opent de voorzitter, de heer Oude Munnink, de afdelingsledenvergadering en heet de aanwezigen hartelijk welkom. Hij geeft enige uitleg over de problemen die in het hoofdbestuur van de vereniging spelen met betrekking tot de verkiezing van een nieuwe voorzitter.

Hij merkt op dat er problemen zijn met het vervullen van bestuursfuncties in de afdeling Drenthe en NW-Overijssel, waardoor deze wel eens zou kunnen omvallen.

2. Ingekomen stukken en mededelingen

Aangezien we bij het Stadsarchief Enschede vanwege verbouwing een aantal zaken moesten opruimen, zijn oudere periodieken voor een klein bedrag te koop.

3. Verslag van de Afdelingsledenvergadering d.d. 10 november 2012

Het verslag wordt ongewijzigd goedgekeurd.

4. Jaarverslag 2012

Het verslag wordt, na het wijzigen van een jaartal van 2010 in 2012, ongewijzigd goedgekeurd met dank aan de secretaris.

5. Financieel verslag 2012

De penningmeester presenteert m.b.v. een PowerPoint presentatie de verschillende onderdelen van de uitgaven.

- Zaalhuur is wat hoog als gevolg van een groot aantal bezoekers bij de lezingen. De huur is afhankelijk van het aantal bezoekers minus de gebruikte consumpties.

Vraag: Is er wel eens over nagedacht om niet-leden voor toegang te laten betalen.

Antwoord: Zolang we het ons als afdeling kunnen veroorloven om het gratis te doen, wil het bestuur het zo houden.

- TG: Afdracht losse abonnees is verplicht en daar wil het bestuur zich niet aan onttrekken.

- GIT: Huur was voor het tijdelijk opslaan van het archief Küpers.

Inbindkosten zijn gedaan voor een aantal jaargangen TG.

Komend jaar zullen een aantal boeken van Davina opnieuw ingebonden worden, maar nu met de tekst van de inhoud op de rug.

Afgesproken is dat wat het Stadsarchief Enschede doet, de afdeling niet ook nog zal doen.

Vraag: Kan de afdeling geen lidmaatschap van het Streekarchief Delden voor de leden verzorgen.

Antwoord: Er was in het verleden altijd een toegangskaart voor twee bestuursleden.

Bestuur zal hier niet toe overgaan, aangezien er ook veel Heemkunde Verenigingen zijn waar leden apart lid van zijn.

- Begroting: Bij de begroting voor 2013 is uitgegaan van de begroting van 2012. Geen vragen.

6. Verslag Kascontrolecommissie

De kascontrole is dit jaar gedaan door Henk Huiskes en Ben Snijders.

Henk Huiskes geeft verslag van de bevindingen van de commissie waaruit blijkt dat de kascommissie haar goedkeuring heeft gegeven aan de stukken en de vergadering

voorstelt de penningmeester en bestuur decharge voor het gevoerde beleid te verlenen. De vergadering gaat daarmee akkoord.

7. Benoeming kascommissie

Voorgesteld worden Ben Snijders en Henk op de Haar, waarmee de vergadering akkoord gaat.

8. Budget 2013

Al besproken bij punt 5.

9. Bestuursverkiezing

Volgens rooster was de secretaris Marieken Scholten-Sijses aftredend. Zij heeft zich herkiesbaar gesteld. Aangezien er geen tegenkandidaten zijn gesteld, wordt zij als zodanig benoemd.

10. Verkiezing afgevaardigden Algemene Vergadering

Het bestuur stelde voor Ton Boswerger als afgevaardigde en Jan Aaldenberg als plaatsvervanger te benoemen. De vergadering gaat hiermee akkoord.

11. Toelichting op belangrijke punten AV op 20 april a.s.

Er zijn twee kandidaten voor de benoeming tot voorzitter: Robert Filippo en Hans Duitgenius.

Voor de benoeming tot lid is kandidaat dhr. Bauer.

Jan Oude Munnink geeft toelichting op beide voorzitterskandidaten en stelt daarna voor om de afgevaardigde als advies mee te geven de benoeming van Robert Filippo te steunen. De vergadering gaat daarmee akkoord.

Ton Boswerger vraagt of er iemand mee gaat naar Utrecht, aangezien Jan Aaldenberg afwezig is.

Helaas, er zijn geen gegadigden.

12. Rondvraag

Frans Agterbosch bedankt voor alle getoonde belangstelling tijdens zijn ziekte.

Hij was lid van de gebruikersgroep bij het HCO, evenals Hennie Scholten. Deze gebruikersgroep wordt echter opgeheven en gaat onder een andere noemer verder. Wie belangstelling voor deze functie heeft, kan informatie inwinnen bij het HCO.

Ton Boswerger vraagt applaus voor het fijne afdelingsbestuur. Theo Leuwerink heeft nog steeds problemen met WieWasWie. Kan de afdeling daar iets aan doen?

13. Sluiting vergadering

Rond 14.15 uur sluit de voorzitter de vergadering. Aanwezig waren, inclusief bestuur, 21 personen

COPY- & PRINTSERVICE
R-DESIGN

ZW PRINTS
FULL COLOR PRINTS
INBINDEN
GROOTFORMAAT FULL COLOR PRINTS TOT A0
BOUWTEKENINGEN ZW/W TOT A0
SPANDOEKEN
SNIJLETTERS
TEXTIELBEDRUKKING
DRUKWERK
GEBORTEKAARTEN
VERENIGINGSBOEKJES
SCRIPTIES
JAARVERSLAGEN
STEMPELSERVICE
FAXSERVICE
SELFSERVICE

printen
digitaal
copieren

Schuttersveld 44 - 7514 AL Enschede
(op woonboulevard Enschede)
Tel. 053-4308622 / Fax 053-4308624
e-mail: info@rdsign.nl
www.RDsign.nl

Bijeenkomsten 4^e kwartaal 2013

Voor het komende winterseizoen kunt u voor onze bijeenkomsten de volgende data noteren.

Zaterdag 12 oktober 2013

Dhr. Rijnhart uit Oldenzaal zal een vervolglezing geven over de genealogie en zijn website over Avereest.

Zondag 10 november 2013

Op deze zondag zal in samenwerking met de bibliotheek Hengelo en vele anderen wederom de Twentse Voorouderdag worden gehouden.

Er is een markt voor stamboomonderzoek en alles wat daarmee samenhangt; ditmaal in het teken van 'Ons verleden'.

Zaterdag 14 december 2013

Afdelingsledenvergadering.

Aanvang: 13.15 uur, einde: 14.00 uur. Alleen toegankelijk voor leden.

Na een korte pauze is er een lezing.

Onderwerp: Ons Dagelijks Brood.

Spreker: Otto Huizinga

De bijeenkomsten vinden plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur, met uitzondering van 14 december.

De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur

Tijdens de bijeenkomsten kunt u informatie verkrijgen over: periodieken van heemkunde verenigingen in onze regio; algemene afdelings- en NGV-informatie; onderzoeksgegevens van de NGV Contactdienst en de Genealogische Databank Twente (GDT). Meestal zijn boeken van de Overijsselse Bibliotheekdienst, die betrekking hebben op het onderwerp van de lezing, aanwezig.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website: twente.ngv.nl en dan klikken op Afd. agenda

TG nummer 4 – 2013

De volgende TG verschijnt eind december. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 15 november.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

Oude ansichten
munten - poststukken

INKOOP
GOUD - ZILVER
SIERADEN

Firma den Riet
Heutinkstrat 20
7512 Gm Enschede
Tel: 053 4312567
Email: denriet@home.nl
WWW.VERZAMELSTEK.NL
WWW.COLLECTABLE4ALL.COM
WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDA.NL

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holtten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774. e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256. e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bgjschothuis@home.nl (privé)
- Lid : B.J.M. Nijkamp, webmaster.
Koslaan 8, 7577 LA Oldenzaal. 0541-514577. e-mail: bijnijkamp@home.nl
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag en plaatsvervangend
afgevaardigde.
Rembrandtlaan 84, 7606 GN Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswerger, Kamille 7, 7621 AV Borne, 074-3490969, tonboswerger@kpnmail.nl

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershóftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Paula Frieling eindredacteur, Titia Tjeerdma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede, Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot

Kwartaalblad van de Nederlandse Genealogische Vereniging
Afdeling Twente, 29^e jaargang 2013 nr.4

Inhoud

Even bijpraten	blz. 126
Twentse Geert en bijbelse namen	blz. 128
Opmerkelijk	blz. 129
Digitalisering bidprentjes	blz. 138
De Twentse mariniers van Cherbourg lichting 1812	blz. 139
Het ontstaan van het kerkdorp St. Isidorushoeve	blz. 143
Doopvont in de paardenstal	blz. 145
Digitale toegang tot de bronnen in het NGV Verenigingscentrum en meer	blz. 148
Kasboekje van Gabriël Davina over de jaren 1845 t/m 1869, deel 1	blz. 150
Zwolse Jan	blz. 159
Contributie abonnementen TG 2014	blz. 160
Bijeenkomsten 1 ^e kwartaal 2014	blz. 161

Kock van Benthem
◀ Makelaars ▶

Bisschopstraat 18
7571 CZ Oldenzaal
Tel. 0541 – 522022
www.kvbm.nl

Even bijpraten

Door: Jan Oude Munnink, voorzitter

Het heeft maar kort geduurd en toen moest Robert Philippo al het veld ruimen. Er wordt beweerd dat hij niet wilde samenwerken. Misschien kan er evengoed beweerd worden dat er medebestuurders zijn geweest die niet een slag naar 2020 hebben willen of kunnen maken. Hebben ze misschien vast willen houden aan bestaande situaties en waren ze wel bereid om een discussie op basis van argumenten aan te gaan over de landelijke vereniging met discutabele zaken zoals het blad Gens Nostra en het centrum in Weesp? Twee mijns inziens geldverslindende zaken binnen de NGV. Een aantal jaren geleden heeft onze afdeling een onderzoek gedaan naar wat de leden van de afdeling vonden van de landelijke organisatie in relatie tot de afdeling Twente. Daarbij zijn onder andere vragen gesteld naar de verdeling van financiën, het centrum in Weesp en Gens Nostra. De uitslag van dit onderzoek hebben we gestuurd naar het hoofdbestuur en naar de andere afdelingen. Ook heeft u de resultaten kunnen lezen in Evaluatie enquête denktank van Twente Genealogisch 2010, afl.2. Van het toenmalige hoofdbestuur kwam er geen reactie.

Misschien zijn er nu afdelingen die zich zorgen maken over het uiteenvallen van de eens zo trotse landelijke organisatie. Dat zou niet hoeven als de landelijke organisatie in een veranderende tijd een beleid op hoofdzaken zou ontwikkelen en niet dat doet wat afdelingen ook kunnen. De landelijke organisatie zou afdelingen moeten ondersteunen op die terreinen, waar afdelingen het alleen niet kunnen. Met andere woorden wat regionaal kan, hoeft niet landelijk te gebeuren.

Het gebeurt nog steeds dat er in Gens Nostra uitvoerige kwartierstaten gepubliceerd worden van iemand uit bijvoorbeeld Rotterdam. U mag zich afvragen of ik daarin geïnteresseerd ben. Neen dus, die data kunnen heel eenvoudig op de website gepubliceerd worden. Daardoor neemt de leesbaarheid van een artikel alleen maar toe.

De leden van onze afdeling hebben in het onderzoek aangegeven dat er procentueel veel meer geld van hun bijdrage naar de afdeling zou moeten gaan.

Vergoedingen voor sprekers op de maandelijkse landelijke bijeenkomsten zouden in natura uitgekeerd kunnen worden. Dat is toch een blijk van waardering en het kost minder. Eén bijkomstigheid nog wel, Gens Nostra verscheen niet en u mag zich afvragen hoeveel mails e.d. ik daarover heb gehad. U raadt het goed: niet één.

Intussen lijkt het erop dat alle perikelen binnen het hoofdbestuur een goed onderwerp voor een klucht zijn of, in moderne termen, een soap kunnen vormen. Het aftreden van bestuursleden lijkt een besmettelijke ziekte te zijn. De vraag is in hoeverre dit bij de soap hoort en hoe serieus je dat allemaal moet nemen.

Het lijkt me dan ook het beste dat het bestuur van de afdeling Twente en de leden in allerlei werkgroepen zich concentreren op hun taken en de door hen opgenomen werkzaamheden. Zo is er 10 november jl. op initiatief van Jan Aaldenberg weer een Twentse Voorouderdag georganiseerd. Het was de tiende keer dat de afdeling een dergelijke dag - die belangrijk is voor genealogisch onderzoek - georganiseerd heeft. Talloze verenigingen waren aanwezig, ook uit het grensgebied van Duitsland. Er waren twee lezingen. Eén door Robert Philippo en één door Ben Wubbels. Beide stonden in het teken van DNA.

De genoemde Twentse Voorouderdag met als thema "Ons Verleden" trok 270 bezoekers. De Twentsche Courant – Tubantia - ondersteunde onze activiteit met prima bericht.

Met onze afdeling lijkt het beter te gaan dan met de landelijke organisatie. Heeft u zich wel eens afgevraagd wat een landelijke organisatie zou zijn zonder afdelingen? Maar de landelijke organisatie moet meer zijn dan de som van de delen. Duidelijk voor mij is dat een landelijke organisatie een stevig fundament zou moeten zijn voor de afdeling. We hebben elkaar immers nodig om optimaal te functioneren.

U heeft gelijk, ik draag niets bij om de problemen binnen de landelijke organisatie op te lossen. Maar ik vind dat onze afdeling, in het belang van de leden, meer inzet van mij en andere vrijwilligers mag verwachten dan dat die energie in de landelijke organisatie wordt gestoken. Hopelijk komt het binnen het bestuur van de landelijke organisatie ooit nog eens goed.

Tenslotte vind ik dat ik ook moet opmerken dat er de laatste jaren initiatieven ontwikkeld zijn die wél goed lopen. Ik denk daarbij aan de website die afdeling voldoende vrije ruimte geeft en het inscannen van bidprentjes.

Twentse Geert en bijbelse namen

Door: Harry Zanting

Op 20 februari 1729 zijn in Giethoorn getrouwd (ondertrouw aldaar 4 februari) Abraham Geerts en Margje Wichers Broer. Bruidegom Abraham wordt ook wel vermeld als Abraham Geerts van Ootmarsum of Abraham Geerts Twent en/of Smit. Bij de volkstelling van 1748 in het schoutambt Giethoorn worden zij geregistreerd met drie kinderen ouder dan 10 jaar (Geert, Willempien en Jacobjen) en drie kinderen jonger dan 10 jaar (Wicher, Gerrit en Gergien). Hun dochter Aaltje is dan al niet meer thuiswonend.

Bruidegom Abraham Geerts is op de trouwdag 27 jaar. Zijn doop op 29 januari 1702 als zoon van Geert Lamberts alias 'Twentsche Geert' heb ik in Giethoorn gevonden. Wie zijn moeder was heb ik niet kunnen vinden. Andere kinderen gedoopt te Giethoorn zijn: 1692 Agnette, 1694 Lambert, 1698 Dirk. Alhoewel ik van hen geen doop gevonden heb, wil ik veronderstellen dat ook een Harmen, Sara, Isaac en Elisabeth kinderen van genoemde Geert Lamberts waren.

Op basis van zijn patroniem, alsook de naamgeving van zijn zoon, mag je aannemen dat Twentse Geert een zoon was van ene Lambert. In Giethoorn heb ik van die Lambert niets kunnen vinden. Maar ligt het niet voor de hand dat zijn komaf in Ootmarsum gezocht moet worden? Minstens zo boeiend vind ik de vraag waarom men die bijbels-/joodse namen gegeven heeft.

Wie weet is er een lezer van Twente Genealogisch die meer weet dan ik heb kunnen vinden...

Reacties graag sturen naar Harry Zanting; e-mail: h.g.zanting@casema.nl

Van ontvangen reacties zal ik graag verslag doen in Twente Genealogisch

Opmerkelijk

Door: Otto Huizinga

Wittebrood

Tot 1900 werd er in Nederland structureel honger geleden door de lagere bevolgingsklassen. De industrialisering van de broodproductie heeft een belangrijke rol gespeeld om deze honger op te heffen. Wittebrood is hier het symbool van.

Je buik is als een hoop graan. Rond 1100 na Christus werd dit in het Oudnederlands geschreven als: "Thin wamba is samo weizes houph". De reden waarom iemand het opschreef en de samenhang waarin dit gebeurde is onbekend. Weizes betekent hierbij tarwe, weizen zoals de Duitser zegt; wheat zegt the Engelsman. In Noord- en Oost-Nederland schreef men weit, weet of witweet. Dit zijn woorden die een relatie hebben met het woord wit. Er bestond in die tijd dus al idee van wittebrood, en wittebrood werd gemaakt van tarwe.

Tarwe was aan het begin van de jaartelling met de Romeinen meegekomen als graan om de hogere functionarissen mee te voeden en toen de Romeinen verdwenen, verdween de tarwe ook weer. Later in 750 kwam het als aan te bouwen plant via Frankrijk ook naar Nederland. Zeeland was de provincie waar de beste tarwe verbouwd werd en waar het woord tarwe voor het eerst in 1189 opduikt in de plaatsnaam Tarwedic (Tarwedijk). In 1240 wordt het als zelfstandig woord tarwe gevonden.

Waar het me hier om gaat is het wittebrood. Thuis aten we altijd bruin tarwebrood, en wittebrood was "brrr", tenminste dat was de stemming. En mijn moeder zei dan met opgetrokken neus: "Daar zit niks in".

Maar met schoolreisjes kreeg je naast een paar krentebollen ook spierwitte uiterst slappe kadetjes mee. Wit was dus duidelijk voor bijzondere dagen. Wittebrood was bij de Romeinen al bekend en werd in de betere kringen gegeten. De gewone man at gerstebrei of brood gemaakt van emmergraan. Het wittebrood was bij de Romeinen waarschijnlijk nogal geel

omdat de maling met de watermolen of de rosmolen niet toeliet dat de zemelen en het zetmeel geheel van elkaar gescheiden werden. Ook de zeeftechnieken waren nog niet goed ontwikkeld. Toch was er bij de Romeinen reeds een discussie over de gezondheid van wittebrood tegenover bruin- of volkorenbrood. Het inzicht was dat wittebrood ongezond was omdat het aanleiding gaf tot verstopping en bruinbrood deze verstopping weer oploste.

Wat is dan het motief om toch wittebrood te prefereren boven bruinbrood? Wittebrood is nobel! Wit is rein en rein is goed, dus is het beter om wittebrood te eten. En wittebrood was duur, dus exclusief. Allemaal redenen om wittebrood als ideaal voedsel te hebben.

Zowel bij de Romeinen als in latere culturen kon gezegd worden: "Vertel me welk brood je eet en ik kan je zeggen wie je bent". In de 18e eeuw, bijvoorbeeld, heette wittebrood in Leiden professorsbrood. De stand waarin je leefde bepaalde welk brood je at en ... of überhaupt brood gegeten werd. De aardappeleters van Van Gogh aten naast de aardappelen waarschijnlijk geen brood, maar misschien wel brei waar granen in verwerkt waren. Daar hoefde je geen broodbelasting over te betalen.

De Romeinen brachten in eerste instantie tarwegraan naar Noord-Europa maar niet om het hier te verbouwen. Tarwe werd gehaald uit Egypte, Turkije, Noord-Afrika en uit Sicilië. Het begin van het uiteenvallen van het Romeinse Rijk werd aangekondigd door de weigering van Constantinopel, Carthago en Alexandrië om hun tarwe aan Rome af te geven, waardoor ze het voor eigen gebruik konden behouden. Toen het Romeinse Rijk in 400 uiteenviel verdween het tarwemeel en verdween ook de watermolen uit Noord-Europa. De niet-christelijke geloofsovertuiging die tussen 400 en 900 overheersend was in Noord-Europa verbood het gebruik van deze natuurlijke krachten omdat dan de geesten van de rivier kwaad konden worden. In 1671 werd in Estland nog een molen afgebrand omdat de molen de rivier beledigde. Met de komst van het Christendom in Europa werd ook de watermolen weer in ere hersteld.

De tarwe-aanbouw komt na 750 via Frankrijk naar Nederland en had vooral in Zeeland enige betekenis. Vanaf 1300 moest echter het meeste graan - rogge, dinkel en tarwe - ingevoerd worden en wel uit de Oostzeestaten. 80% hiervan was rogge, de andere 20% was opgedeeld in 10% tarwe en 10% dinkel. Dus tarwe was echt elitevoer. De bevolking die te eten had, at vooral rogge. Andere argumenten waarom wittebrood zo weinig gegeten werd, was dat tarwe veel duurder was dan rogge, gerst of haver. Ten eerste was het een kwetsbaarder plant om te verbouwen en ten tweede ging er om wittebrood te maken door de uitmaling 30 tot 50% van het graan verloren. Brood was sowieso duur omdat het zo bewerkelijk was, eerst het bewerken van de aarde en het uitzaaien, dan het oogsten, vervolgens het bewerken van het graan om een schone graankorrel te krijgen en daarna het malen en bakken. Dit waren allemaal langzame arbeidsintensieve processen die de prijs van brood veel hoger maakten dan die van bonen en aardappels.

Industrialisatie

Tot aan 1880 bleef de traagheid van het verwerken van het graan in stand. Er moest, ondanks de inzet van de stoommachine waardoor onafhankelijkheid van de natuurlijke krachtbronnen water en wind verkregen werd, toch nog steeds langzaam gemalen worden omdat gemalen werd met kwetsbare basalten molenstenen. Dit veranderde vanaf 1880. De walsstoel werd toen succesvol in het productieproces ingezet. Hierbij worden hardstalen walsen gebruikt, kan er op veel hogere snelheid gemalen worden en kan er veel gedifferentieerder met de mate van uitmaling omgegaan worden. Daarnaast was in de Verenigde Staten de techniek en praktijk ontwikkeld hoe de vele halfproducten tijdens het productieproces van brood op een machinale wijze in de fabriek getransporteerd konden worden. Door deze veranderingsprocessen die van de broodproductie een industrie maakten in plaats van een ambachtelijk vak werd het wittebrood goedkoop en voor de massa beschikbaar.

De industrialisatie in de VS had effect op de boer, de molenaar en de bakker in Noord-West Europa. Het graan en meel uit de VS was goedkoper dan het eigen geproduceerde graan. Door gebruik van het industrieproduct graan en meel ontstond ook

een essentiële verandering in de infrastructuur. In plaats van boer, bakker, burger dicht bij elkaar werd het de fabriek die geplaatst werd op het kruispunt van aan- en afvoermogelijkheden en de boot en trein om de aan- en afvoer van grondstoffen en eindproducten mogelijk te maken.

Ward Baking Company Brooklyn

Goedkoper worden van wittebrood creëerde zijn eigen problemen. De honger werd wel bestreden, de voedingstoestand bleef echter gebreken vertonen. Rond 1900 waren in de Verenigde Staten de ziektes ten gevolge van tekort aan voedingsingrediënten, vitamines en mineralen in volle bloei. Je kunt zeggen dat de grote beschikbaarheid van wittebrood aanleiding was voor de eerste life-style ziektes. In wittebrood wordt het calorierijke deel van de graankorrel aan de mens gevoerd en het deel dat rijk is aan voedingsstoffen, de zemel en de kiem, wordt weggelaten en tot veevoer verwerkt. Alsof je de vetranden van vlees aan de mens geeft en de spiermassa aan de hond voert. De Verenigde Staten waren zowel in het industrialiseren van de broodproductie als in de deficiëntie ziektes ten gevolge van het wittebrooddieet voorlopers.

Na de verandering van de wet op de broodzetting, het van overheidswege vaststellen van de broodprijs en het afschaffen van het accijns op het malen kon in Nederland de industrialisering van de broodproductie beginnen. Dit gebeurde eerst in de grote steden, bijvoorbeeld door de fabriek van

Samuel Sarphati in Amsterdam. Sarphati was van oorsprong huisarts. Hij vond dat hij wat aan de slechte voedingstoestand van zijn patiënten moest doen en begon van de weersomstuit samen met enkele medestanders een broodfabriek. Sarphati begon hieraan na zijn bezoek aan de Wereldtentoonstelling in het Crystal Palace in Londen. Hij werkte in 1856 dan ook met geavanceerde technieken als heteluchtovens en kneedmachines. Het malen ging echter met molenstenen en de verplaatsing van halfproducten was niet geautomatiseerd. In het oosten en noorden van Nederland bleef vooral rogge het broodgraan. In Twente veranderde dat pas op grotere schaal na 1945.

Een belangrijke ontwikkeling in het witter maken van wittebrood was “the New Process Milling”. Hierbij werd het graan en meel meerdere keren door het maalproces geleid met behulp van verschillende maalstenen zodat de scheiding van de onderdelen van de graankorrel beter kon plaats vinden. Dit werd in 1860 uitgevonden door de Fransman Perrigault en 10 jaar later door de Amerikanen in de praktijk gebracht. De “New Process Milling” werd geoptimaliseerd toen de stalen “roller mill”, de walsstoel, geïntroduceerd werd in het industriële productieproces. De roller mill kon in 1880 al een tien maal grotere productie opbrengen dan het malen met de molensteen. Door zijn snelheid gingen er echter belangrijke voedingsstoffen verloren, o.a. door de hoge temperaturen die tijdens het malen optreden. Er was nu dus voor vrijwel iedereen wittebrood beschikbaar, calorierijk en arm aan voedingswaarde.

Het principe “Reinheid is Goed” was nog steeds de drijfveer. Bovendien had de kleur wit ook de betekenis verkregen van “progressief”, “wetenschappelijk” en “onder controle”. De kwaliteitskenmerken van het brood waren vanaf 1916: spierwit met een absoluut regelmatige kruim. Onregelmatigheden waren een teken van het falen van de wetenschap. Wit had ook nog de religieuze connotatie van maagdelijkheid tegenover onrein en gevallen. De werving voor deze moderne broodsoort werd gedaan met duidelijk xenofobe, discriminerende argumenten: het waren “de stinkende, vuile Italianen die in onhygiënische kelderruimtes met zwerende handen en voeten het brood bereiden” dat als contrasterend beeld in de werving voor fabrieksbrood gebruikt werd.

Een heldere demonstratie van het falen van het wittebrood als voedsel kwam naar voren in het Kronprinz Wilhelm incident tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het stoomschip Kronprinz Wilhelm was een zeer snel en luxueus Duits lijnschip waar modern Amerikaans voedsel geserveerd werd. Bij het uitbreken van de oorlog was het op de Atlantische Oceaan en werd het schip in Zuid-Amerika omgebouwd tot een handelskruiser. In de 255 dagen dat het onafgebroken op zee was wist het 16 schepen aan te houden, de lading over te nemen en de schepen tot zinken te brengen. Dit gebeurde zonder menselijke slachtoffers te maken. Door gebrek aan brandstof en de vele ernstig zieken, een derde van de bemanning was zwaar ziek geworden, moesten ze in april 1917 een neutrale (Amerikaanse) haven binnenlopen. Toen de Verenigde Staten later in 1917 partij werd in de oorlog werd het schip onmiddellijk geconfisqueerd.

Het eten voor de bemanning bestond uit wittebrood, witte aardappelen, rood vlees en ingeblikte groente. Gebrek aan vitamine C (ingeblikte groente) en vitamine B1 (witte brood) waren het gevolg. Het Amerikaanse luxe dieet had de Duitse bemanning op zijn knieën gebracht. De tegenstander van wittebrood, dr. McCann in de Verenigde Staten, onderzocht deze mensen en greep dit aan om zijn afkeer van wittebrood te onderbouwen.

Dit bracht de industrie echter niet op andere gedachten. In 1923 was het brood niet alleen wit, het werd ook nog machinaal verpakt. Ook hier werden de, door de overheid ondersteunde, hygiëne argumenten gebruikt: "stof, zwaar belast met tuberculosebacillen, verstuipt makkelijk op onverpakt brood; als je onverpakt brood eet dan eet je vuil en ziekte". Deze argumenten verwezen weer naar de kleine bakkers in de grote steden die veelal Italiaanse immigranten waren.

Vanaf 1880 was het technisch mogelijk om witmeel te maken zonder dat het aangeraakt werd door mensenhanden, dat duurde nog wel vijftig jaar voordat het als productiemethode over de hele Verenigde Staten verspreid was, maar dan had je ook wat. Brood dat niet met mensenhanden of voeten aangeraakt was en dat vanaf 1929 niet alleen machinaal verpakt werd, maar ook machinaal gesneden was "wrapped sliced bread" werd het begrip voor modern, vooruitgang en

wetenschap. Iedere boterham precies identiek aan de andere, met een volledig regelmatige kruim, dat was gezond en veilig. Om het brood aan te prijzen werd ook het moderne argument gebruikt: “weet waar je brood vandaan komt”. Toen was het ideale antwoord: “uit de fabriek”. Het enige smetje erop was dat de witte kleur verkregen werd door het meel te bleken met chloor.

Vanaf 1929 was brood, het basisvoedsel voor de burger in de Verenigde Staten, buiten het bereik gekomen van de directe tast- en smaakindrukken van vers brood. Het was reukloos in plastic verpakt. De kwaliteitsnorm werd dat het zacht was.

Om zeker te zijn van de indruk “zacht” werd het gesneden brood in iets te ruime verpakking aangeboden, zodat ook oud brood in de verpakking nog zacht voelde. Dit was een groot succes. In 1936 was 90% van het brood in de VS wit, gesneden en verpakt fabrieksbrood. In Engeland was dit 66%. Samen met Engeland heeft Nederland het gevoel “zacht” overgenomen voor de kwaliteit van brood. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland waar “zacht” brood alleen als toastbrood bekend is.

De Verenigde Staten volhardden in hun industriële broodkwaliteit. Dit was geen probleem zolang de Verenigde Staten geen oorlog voerden. Het probleem werd echter duidelijk in de Tweede Wereldoorlog. De Duitse soldaten waren gewend aan bruin en volkoren rogge- en tarwebrood. De Amerikanen deden het op onverrijkt wittebrood. Het viel de Amerikaanse officieren op dat de fysieke fitheid van de Amerikaanse soldaat duidelijk achterbleef ten opzichte van de Duitse soldaat. De Verenigde Staten losten dit probleem op door kunstmatig vitaminen en mineralen toe te voegen aan het wittebrood. Dit werd na de oorlog gecontinueerd. Engeland nam de andere oplossing. De regering stelde een uitmaling van 90% verplicht zodat iedereen meer zemel en kiem en daarmee meer vitaminen en mineralen binnenkreeg. Dit wordt gezien als de reden dat in Engeland de algemene gezondheidstoestand van de bevolking verbeterde in de eerste jaren van de Tweede Wereldoorlog. Iets dergelijks gebeurde ook in Nederland. De uitmaling werd opgehoogd naar 85% en het tarwemeel werd met rogge- en aardappelmeel vermengd. Dit werd “regeringsbrood” genoemd, een oplossing die ook in de Eerste Wereldoorlog was toegepast..

Einde van het wittebroodtijdperk

Rond 1960 was het hoogtepunt van het wittebrood. Verrijkt met mineralen en vitaminen was het in de hele Anglo-Saksische wereld het meest geliefde brood geworden. In de Verenigde Staten werd het zelfs als ultiem wapen in de strijd tegen de communisten geadverteerd: de gezonde strijdvaardige Amerikaan die zijn mannetje staat tegen de communist. Het werd als product in vele landen geproduceerd, ook bijvoorbeeld in broodland Frankrijk; niet in Duitsland, wel in Nederland.

Rond 1970 met de komst van de alternatieve subcultuur, met zijn hang naar terugkeer naar de basis en natuurlijke voeding, ontstaat er weer meer belangstelling voor volkoren brood. Bovendien treedt het paradoxale verschijnsel op dat door de grote beschikbaarheid en lage prijs van het wittebrood, het in betekenis als voedingsmiddel afneemt. Volkoren brood komt weer in zwang en wordt cultvoedsel.

In 2009 betekende wittebrood in de VS: falen en onverantwoord zijn. In 2011 werd er in de VS meer bruin- en volkorenbrood verkocht dan wittebrood.

Wittebrood wordt nu in de westerse cultuur vooral gebruikt om er ander voedsel mee in te pakken, zoals de sandwich, de hotdog, de hamburger, het pitabroodje etc. Het smakeloze wittebrood heeft de neiging de smaak van zijn omgeving aan te nemen en het absorbeert vet veel beter dan volkorenbrood en dat maakt het brood uitermate geschikt om er ander voedsel mee vast te houden.

In de VS lag het centrum van de graanindustrie in de stad Minneapolis. Een bijzonder bijproduct van de stoommachine als krachtbron was de opkomst van de prothesenmakerijen. De krachtoverbrenging van de stoommachine naar de walsstoelen "vrat" lichaamsdelen van de arbeiders. De aandrijfriemen dienden namelijk bij lopende machines vernieuwd te worden.

Nederland speelt in de ontwikkeling van de broodindustrie geen bijzondere rol. Er is wel een klein bijrolletje weggelegd voor Nederland in de wittebroodgeschiedenis.

Ben je in Engeland en bestel je “scones with cream and jam”, dan eet je iets dat van Nederlandse oorsprong is. Het is als schoonbrood (schoonbrood), dat wil zeggen: fijn wittebrood, vanuit Nederland naar Engeland gekomen. Dat moet voor 1500 gebeurd zijn.

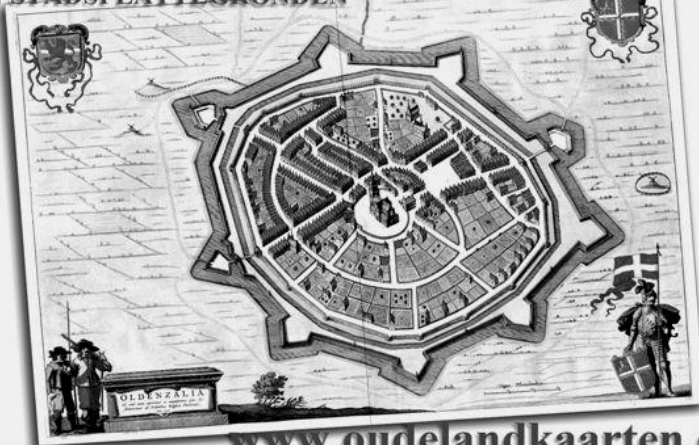
Digitalisering bidprentjes

Door: Marieken Scholten-Sijses

Tijdens de Twentse Voorouderdag op 10 november jl. heb ik aan veel bezoekers het resultaat kunnen laten zien van het scannen van onze bidprentje. Een aantal bezoekers heeft daarbij toegezegd aan ons hun verzameling bidprentjes te schenken. Hiervoor bij voorbaat dank.

De heer Gerrit Welberg uit Hengelo heeft al de daad bij het woord gevoegd en verblijdde ons met een behoorlijk aantal bidprentjes. Ook hem wil ik daarvoor langs deze weg bedanken.

**HONDERDEN REPRODUCTIES VAN OUDE LANDKAARTEN
EN STADSPLATTEGRONDEN**

www.oudelandkaarten.eu

LIJSTENMAKERIJ KISTEMAKER, DRIENERBEEKWEG 30, 7557 AN HENGELO,
074-242 37 57, www.lijstenmakerijkistemaker.nl, email: info@lijstenmakerijkistemaker.nl

De Twentse mariniers van Cherbourg lichter 1812

Door: Hennie Kok

Wanneer dienstplichtigen, tijdens de Franse overheersing (1810-1813) werden geselecteerd, dan wisten ze, als ze een laag nummer trokken, dat ze of naar de landmacht gingen of naar de marine. De verdeelsleutel was een derde voor de marine en twee derde voor de landmacht. De ervaring was dat als de dienstplichtige geselecteerd was voor de marine de kans voor overleving groot was zo ook bij de lichter van 1812. Ruim 20 jongelingen uit Overijssel, waarvan 10 uit Twente, werden geselecteerd voor de marine en na een lange voettocht kwam de groep op 8 mei 1813 aan in Cherbourg.¹ Een van de weinige personen die het schrijven machtig was, Jans Wilge uit Deventer², zond aan zijn ouders de volgende brief:

Cherbourg den 15 May 1813

Zeerwaarde Vader en Moeder zusters

Hope dat gij deeze mijne Letter in staat van gezondheid moogt ontfangen en door Gods goedheid mogen 't zamen lange tijd gezond zijn. Daar wij gelukkig in Cherbourg zijn gelukkig gearriveerd maar op de mars veel van ons met de schurft zijn aangekomen. Zo moesten wij dadelijk na de Reede op een schip dat is een hospitaal Maar wij behoeven niet werken en bekomen daagelijks 2 keer soep en vlees zoodat het hier nogal redelijk goed hebben en als wij weer hersteld zijn moeten wij weer aan de wal en moeten wij exerceren leeren zodat wij niet zeker weten op te land komen of op zee blijven, maar koomen wij te land en blijven daar, en ik weet het vast weet, zo zal ik dadelijk weder een letter over zenden en

¹ Chateau de Vincennes, Répertoires des sous-séries 20 et 21 Y^c département de l'armée de terre, 21 Yc 864 122ème Régiment d'infanterie de ligne 05-11-1813 jusque 01-1814.

² HCO Zwolle Toegang 22.1 Onderprefect te Deventer

verwagt zoo spoedig als het mogelijk is UE lieve antwoord waar mijn hart zal naar verlangen verder bijzonderheden kan ik niet op 't heden melden als de groeten aan Hermanus Bruns en vrouw en oude boer en aan Jans Hermen en vrouw en kinderen en schrijf mij dan hoe oud dat zij in Holland weg moeten want men zegt hier dat zij weg moeten in Frankrijk van 21 tot 40 jaren en zeggen hier dat het in Holland ook zoo is Ben met vele agting uw zoon en broer Jan Wilge

*Adres van Jans Wilge
Aboord de Cabaar
La Rohan
15 equipage Cherbourg*

PS zo gij de brief afzend moet gij me 2½stuiver bij doen dan hoef ik niet voor de brief betalen

Een deel van zijn informatie is opmerkelijk. Allereerst verneemt hij dat er ook dienstplicht op komst is voor personen in de leeftijdsklasse van 21 tot 40 jaar, de zogenaamde 2de Ban. Dat zou inderdaad gebeuren en de gekozen personen kregen een taak voor ofwel lokale verdediging of voor de landsverdediging. Voor dat laatste werd het Texelse Regiment opgericht. Koning Willem I zou dat later uitbouwen tot de Landstorm en Landmilitie. Verder was het Jan niet duidelijk of de groep wel bij de marine zou blijven of wellicht ingedeeld zou worden bij de landmacht. Napoleon had namelijk veel troepen nodig om na de nederlaag in Rusland orde op zaken te stellen in Duitsland. Dat laatste werd bewaarheid. Ze werden ingedeeld bij het 122ste Infanterie Regiment van Linie en meldden zich daar op 16 oktober 1813. Verder verhaalde hij dat de groep schurft kreeg. Een akelige ervaring. Maar het kon nog veel erger. Dat ervoeren ook de 10 Twentse dienstplichtigen die net als Wilge in de groep zaten die op 8 mei in Cherbourg was aangekomen.

Het lot van de 10 Twentse mariniers

Het beleid van Napoleon was om een aantal vestingen te verdedigen teneinde daardoor veel vijandelijke troepen te binden. In het huidige Polen was dat te Stettin en te Modlin. Langs de Elbe waren dat Hamburg, Torgau, Wittenburg. In

Nederland onder andere Deventer, Naarden, Gorkum en Coevorden. Ook langs de Rijn waren er verdedigingspunten als Wesel, Mainz en Koblenz. Wat de krijgsvrachten van het 122ste Regiment zijn geweest, is na de slag bij Leipzig niet direct duidelijk. Wel stierf er een aantal Twentse mariniers van dat regiment in het Universitair Hospitaal te Mainz. In een aantal van die vestingen was vlektyfus uitgebroken.

Vlektyfus wordt veroorzaakt door besmetting met de bacterie *Rickettsia*. De belangrijkste besmettingsbron zijn kleeuizen en rattenvlooiën die ook door mensen worden overgedragen. De militairen die de veldtocht van en naar Rusland hadden overleefd wisten zich zelden vanwege de ellendige weersomstandigheden en hadden veelal geen andere kleren. Zij waren de oorzaak van die uitbraak van vlektyfus. Het totaal aantal slachtoffers bedroeg in 1813 en 1814 bijna 120.000³. De meeste slachtoffers waren te betreuren in het Rijnland.⁴ Negen van de tien Twentenaren werden in Mainz slachtoffer. Het waren Harm Schepers uit Delden (16 december 1813), Lucas Heutink uit Enschede (4 januari 1814); Johannes Poll uit Delden (7 januari 1814), Hindrik Merkslag uit Hengelo (6 februari 1814), en Gerrit Hendrik Aal uit Elsen bij Rijssen (1 maart 1814). Het aantal personen dat in het hospitaal lag was blijkbaar zo hoog dat de legerleiding op 24 februari 1814 er een appel hield. Ze meldde dat Albert Veldscholte⁵ uit Ootmarsum in het hospitaal lag maar dat Gradus Wermers en Gerrit Nijhof uit de Esmarke er niet aangetroffen werden. Van alle drie is verder niets meer vernomen. Martin Wessels overleed op 8 februari 1814 in de kazerne of beter er staat vermeld *mort a la chambre*.

³ Kohn, George Childs. "Mainz typhus epidemic." *Encyclopedia of Plague and Pestilence*, Third Edition. New York: Facts On File, Inc. *Modern World History Online*. <http://www.fofweb.com/activelink2.asp?ItemID=WE53&iPin=ENPP411&SingleRecord=True> (accessed August 2, 2013).

⁴ Zamoyski, Adam, *De ondergang van Napoleon*, (Amsterdam, 2008) 119.

⁵ Archief Ootmarsum: Inv. Nr. 619 Registers en staten van de nationale militia, lichteningen 1814-17. Alfabetische lijst der voor de Nationale Militie ingeschrevenen van de Gemeente Ootmarsum 1815 geboren van 1792 tot 1799 militair district Coevorden. Nr. 114 Albertus Veltschulten: *Fransse dienst nog geen levensteken*.

Het moet in Mainz vreselijk zijn geweest. In totaal stierven er van november 1813 tot mei 1814 17.000 militairen en ruim 2.000 burgers. Een dokter verwoordde het als volgt⁶:

Ik vond er levenden en doden, gewonden en zieken, door elkaar in verwarring overal. De zieken lagen uitgestrekt op de grond, lagen zelfs niet op stro, bedekt met vuil. De zieke mensen vertelden dat zij er op deze wijze al twee, drie en zelfs vier dagen lagen zonder dat ze een druppel water hadden gehad.

De situatie werd hopeloos toen begin 1814 de Russen, 30.000 man sterk, de vesting Mainz belegerden. Niemand kon er nog in of uit. Niet alleen de hospitalen waren overvol, maar ook de straten lagen vol met zieke, stervende en dode militairen, zoals een lithografie van Raffet laat zien.

Denis Auguste Marie Raffet: De typhus epidemie in Mainz begin 1814

Er was ook nog een positieve uitzondering. De tiende militair: Gerrit Jan Reinders uit Oldenzaal keerde behouden terug,

⁶ Kohn, ibidem

werd landbouwer en huwde op 30 november 1820 met Berendina Teggeler. Hij overleed op 14 november 1843

Samenvatting

Dat de kans op overleving voor dienstplichtigen die bij de marine kwamen groot was, bleek uit het grote aantal dat teruggekeerd is. Helaas gold dat niet voor diegenen die na de nederlaag van Napoleon in Rusland in het leger moesten dienen. En vooral als in de vestingen niet de schurft heerste maar de gevreesde vlektyfus. Dat is 9 van de 10 Twentenaren die voor de Marine waren geselecteerd noodlottig geworden.

Het ontstaan van het kerkdorp St. Isidorushoeve

Door: Georges Schafraad

Ik heb er nooit bij stilgestaan maar keek er toch van op dat de geschiedenis van St. Isidorushoeve nog niet eens zo oud is. In feite zou je kunnen zeggen dat de bouw van de RK parochiekerk in 1927 het begin is geweest van het ontstaan van St. Isidorushoeve. Voor die tijd was er alleen maar sprake van platteland met hier en daar een boerderijtje. De kerk werd gebouwd nabij de buurtschapschool op de kruising van de Goorseweg en Beckumerweg. Dit was het punt waar de buurtschappen Boekelo, Eppenzolder en Holthuizen samenkwamen. Het initiatief om een kerk te bouwen werd in 1918 genomen door molenaar Antoon Groothuis, Gradus ten Vregelaar en wethouder Ten Broeke. Uiteraard heeft er het nodige overleg plaatsgevonden tussen het bisdom en andere belanghebbenden, maar nadat gebleken was dat er voldoende startkapitaal was en nadat Antoon Groothuis had toegezegd de benodigde grond voor de bouw van de kerk te zullen schenken, werd kapelaan Bernard Wirtz uit Delden in april 1926 als bouwpastoor benoemd. Het was Jans ten Vregelaar of misschien ook wel Antoon Groothuis die met het voorstel kwam om de heilige Isidorus, patroon van de landbouwers, te kiezen als naam voor de kerk.

Het kerkdorp dat op deze lokatie ontstond kreeg de naam St. Isidorushoeve. Het gebruik van de oude markenamen kwam hiermee te vervallen.

St. Isidoruskerk

De opdracht voor het ontwerp van de kerk met 600 zitplaatsen ging naar architect J.H. Sluymer te Enschede. De fa. Ribberink uit Hengelo mocht de bouw uitvoeren en deken J.A. Berendsen mocht de eerste steen leggen op 20 februari 1927. De inwijding vond plaats op 27 september van dat zelfde jaar. St. Isidorushoeve, amper 86 jaar oud, is dus een kerkdorp dat ontstaan is rond de RK kerk van dezelfde naam en maakt deel uit van de gemeente Haaksbergen. Anno 2013 telt het ca. 1800 inwoners.

Ruim assortiment in comfort schoenen
 Diverse breedtematen: E t/m M
 Eerlijk advies
 Uitstekende service o.a. huisbezoek
 Bijna alle modellen geschikt voor eigen (steun)zolen

Oostwal 6, Oldenzaal, T 0541-537011
www.schoenmaker-voetcomfort.nl

Doopvont in de paardenstal

Door: Harry Zanting

In april 2004 kampeerden wij in de mooie omgeving van Den Ham. We bezochten daar ook de kerk. Ik realiseerde mij dat mijn voorouders daar ooit zelf gedoopt zijn ofwel hun kinderen hebben laten dopen. Als zij in Den Ham woonden lag dat voor de hand, maar als soms maandenlang het pad vanuit hun woonplaats Daarle naar Hellendoorn in een vrijwel onbegaanbare modderpoel veranderde, kregen zij van de kerkelijke gezagsdragers fiat om de doop in de kerk van Den Ham te laten bedienen. Ik vroeg mij af: "Stonden mijn voorouders toen rond hetzelfde doopvont dat ik nu voorin de kerk zag staan en waarvan verteld werd dat het uit de middeleeuwen stamde?". Mijn speurtocht leverde het volgende op.

Voor tien gulden

In 1808 wordt het oeroude doopvont van de Hammer kerk verkocht. De boer van “Het Janshuis” laadt het op zijn ossenwagen en betaalt tien gulden. Waarschijnlijk stond het (oorspronkelijk roomse) doopvont al sedert de Reformatie ongebruikt in een hoek van de kerk en werd het toen zonder historisch besef ingeruild voor een handvol guldens. Van enige piëteit is ook bij de boer geen sprake; hij gaat het aloude doopvont gebruiken als voerbak voor zijn stalvee.

De transactie raakt vergeten. Juffrouw Schutte, die in het begin van de vorige eeuw onderwijzeres is aan de Daarler school, heeft – zo lees ik – in die voerbak wel de kerkelijke komaf geconstateerd, maar daar blijft het bij.

In september 1927 maakt meester Ter Kuile een fietstochtje in de omgeving van Daarle. Hij krijgt een lekke band. Om hulp te vragen stapt hij bij de eerste de beste boerderij de openstaande paardenstal binnen. Daar valt zijn blik direct op het eigenaardige voerbakje. Hoewel het goeddeels is ingemetseld en maar voor een kwart zichtbaar is, herkent hij het – door de in Bentheimer steen uitgevoerde versiering – als een oud romaans doopvont. Hoe het met die lekke band afgelopen is, vermeldt de historie niet, wel dat Ter Kuile na tactvol loven en bieden de eigenaar van het voerbakje wordt. Hij laat het voorzichtig uithakken en onderzoeken door de toenmalige Twentsche Oudheidkamer. Daar wordt vastgesteld dat het ooit als doopvont in de kerk van Den Ham heeft gestaan. Het wordt niet in de kerk teruggeplaatst, maar komt terecht in het Rijksmuseum Twenthe te Enschede, waar het in 2004 (ook nu nog?) een van de pronkstukken is.

Offerblok

Bij het doopvont zoals we dat zagen in de Hammer kerk en waarvan verteld werd dat het uit de middeleeuwen stamt, hoort ook een verhaal:

In het jaar 1223 werden op last van de Utrechtse bisschop in alle kerken zogeheten offerblokken geplaatst. Aanvankelijk bestemd voor bijdragen ten bate van de kruistochten, later veelal voor de eigen parochie of een ander giftwaardig doel.

De eerste offerblokken waren van hout, soms niet veel meer dan een uitgeboord stuk eikenstam met ijzerbeslag en slot.

Het mag een wonder heten dat het daar gebleven is, al beleefde niemand meer iets van de oorspronkelijke functie, laat staan van de cultuur-historische waarde. Het heeft nog enige tijd dienst gedaan als “brandkast” van de diaconie en kwam uiteindelijk terecht in een verloren hoek van het kerkgebouw. Als het in 1930 door een architect herontdekt wordt als uniek middeleeuws kerkmeubilair, probeert de kerkvoogdij het te verkopen, maar over een prijs zijn ze het niet eens geworden. Kort daarna staat “het ding” in de weg en belandt het buiten tegen de torenmuur, waar het elk jaar een stukje dieper in de grond zakt.

Pas bij de aanleg van een nieuwe kerkverwarming – in de veertiger jaren van de vorige eeuw – komt het letterlijk weer in het zicht en dankzij doortastendheid van enkele attente dorpsbewoners wordt het uitgegraven, zorgvuldig schoongemaakt en... op zijn kop gezet om als doopvont dienst te gaan doen. De achtkantige bovenzijde wordt voetstuk en in de holte van de ronde onderkant (nu dus de bovenkant) wordt een metalen doopbekken geplaatst. En zo zagen we het in april 2004 staan in de dorpskerk van Den Ham.

NB Het vorenstaande heb ik gedistilleerd uit “Ontsloten verleden van Den Ham” (1979) door H. Konijnenberg.

TG nummer 1 – 2014

De volgende TG verschijnt eind maart. Mocht u kopij willen aanleveren, dan is de sluitingstermijn hiervoor 14 februari 2014.

Artikelen het liefst als platte tekst aanleveren, dus zonder opmaak. Foto's en dergelijke s.v.p. separaat meesturen als jpg bestand.

U kunt uw bijdrage mailen naar twentegenea@gmail.com

Digitale toegang tot de bronnen in het NGV Verenigingscentrum en meer ...

Door: Jaap van Zweeden

We gaan de archieven van het verenigingscentrum in Weesp via internet toegankelijk maken!

Digitaliseren archief

Al 65 jaren verzamelt de vereniging bronnen voor genealogisch onderzoek. In al die jaren hebben vrijwilligers veel tijd en energie gestopt in het toegankelijk maken van die bronnen. Maar het is voor de leden niet eenvoudig om in de archieven te zoeken en er iets te vinden. Daarvoor moet je naar Weesp reizen en ook veel tijd hebben. Dat gaan we nu belangrijk verbeteren door het digitaliseren van de archieven, te beginnen met genealogische brondocumenten. Zo kunt u thuis direct gegevens vinden, zonder te reizen en zonder beperkte openingstijden. Via de NGV website zijn de gedigitaliseerde bronnen namelijk 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar.

Hoe gaat dat in zijn werk?

In het verenigingscentrum worden de archiefstukken gebundeld en daarna wordt van elk archiefstuk, door het te scannen, een foto gemaakt. Die foto wordt in een soort voorportaal op internet gezet. Elke foto wordt vervolgens gelezen en de namen waarop straks gezocht kan worden, worden ingetoetst, dat noemen we indexeren. Na een eindcontrole worden deze gegevens op internet gezet en zijn ze toegankelijk voor alle leden.

Er is een grote computercapaciteit voor het opslaan van de foto's (voor de kenners: 3TB) en de NGV website is aangepast voor de nieuwe mogelijkheden. We kunnen nu op grote schaal werken aan de opbouw van de digitale archieven. Het bundelen en scannen wordt gedaan door medeleden in Weesp en we vragen aan alle leden de hulp bij het indexeren. Een klein beetje tijd van elk van ons, geeft een samen reuze kracht.

Onder het motto:

10 documenten per dag - 2 dagen per week - 50 weken per jaar - met 1000 leden = 1 miljoen documenten

(Naar Peter-Paul Kolber, afdeling Zuid-Limburg):

Bij actieve deelname van 10% van onze leden kunnen we zo al heel snel enorme vorderingen maken.

Hoe kunt u helpen?

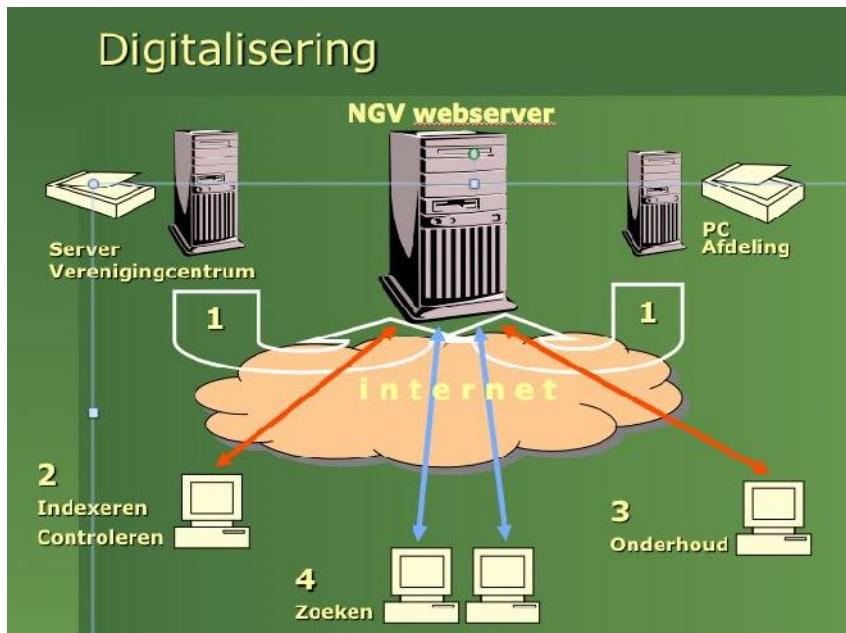
U heeft een computer met een internet aansluiting nodig.

Meldt u aan per e-mail bij dolf.houtman@gmail.com,

Dolf zorgt ervoor dat u toegang krijgt tot de gedigitaliseerde documenten (het "voorportaal") en hij vertelt u in detail hoe het indexeren in zijn werk gaat,

U kunt altijd bij het team terecht met vragen of onduidelijkheden.

Dat is alles!

Kasboekje van Gabriel Davina over de jaren 1845 t/m 1869, deel 1

Door: Marieken Scholten - Sijses

Het oud archief van de Oudheidkamer Twente, bevat kopieën van het familiearchief Davina zoals dit op de Hof te Espelo bewaard was.

Dit archief was, na de verkoop van de Hof in 1887, verkocht aan G. Jordens voor de somma van f45. Deze heeft het geschonken aan de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis (VORG). Tenslotte is dit archief in het bezit van het HCO te Zwolle gekomen.

Bernard Gerhard Cromhoff kocht het gehele landgoed in één koop voor f40.000. Van zijn hand zijn een flink aantal afschriften aanwezig. Daarnaast zijn van de documenten veel kopieën gemaakt. Al met al zijn er een kleine 300 documenten aanwezig.

Een van de documenten is een boekje dat gebruikt werd door de eerwaarde heer Franciscus Davina, in 1760 aartspriester in Twente. Deze was een broer van Gabriel Davina (1798-1884), hofmeijer op Espelo. Voorin zijn enige bladzijden met Latijnse teksten beschreven en van achter naar voren is een genealogie Davina van ca. 1600 tot 1796 genoteerd. Daar tussenin staat nog een "Anales off Enige denkwaardige geschiedenissen in het seventiende secul (=eeuw) omtrent Oldenzaal ten tijden van".

In dit boekje noteerde Gabriel Davina, tussen de andere inschrijvingen in, de uitgaven en inkomsten van en voor de Hof te Espelo, zoals personeelskosten e.d., opbrengsten van hout- en wolverkoop, verhuur van weefgetouwen, etc. Het wordt dit keer dus een erg cijfermatig verhaal.

De knechten

Zoals overal wisselde op 1 mei het personeel van werkgever. Dan werd bepaald wat iemand verdiende. Daar werden allerlei kosten van betaald en op 1 mei werd de rekening opgemaakt. Zo weten we niet alleen wat het personeel verdiende, maar in

samenhang daarmee ook wat voor verschillende zaken betaald moest worden.

Een van de knechten was **Hindrikus Engberink**. Hij was al vóór 1846 in dienst zoals blijkt uit de volgende inschrijving: *“Hindrikus Engberink verdiend van Maji 45 tot maji 1846 de somma van f 50 en niets daarbij. Hij heeft ontvangen te zien in het andere boek de somma van f 56,25 dus is tot maji 1846 voldaan en zes gulden vijf en twintig cent blijven op het volgende Junij f 6,25.”*

In 1848 worden voor hem twee schapen voor f 7,50 vergoed. Ook van 1849 tot 1851 was hij nog in dienst. Geregeld werden aan hem enkele (Pruisische) daalders (= f 1,80) uitbetaald. In 1850 nam hij f 36,10 op.

In 1847 werd **Mannes ten Hove** ingehuurd:

“1847 Junij 10 Mannes ten Hove gehuurd voor een jaar als knecht ingaande op maji 1847 voor den somma f 25,00”.

Daarnaast verkocht Davina aan zijn personeel ook producten van zijn boerderij. De Hof was in feite een grote boerderij, waar in vroeger tijden het hofrecht aan verbonden was. Vandaar de naam Hof te Espelo.

Bij Mannes ten Hove staat op de rekening onder andere: *“Aan hem verkogt een schaap met lam voor 6,50”*. Tussendoor werd geregeld een aantal stuivers of daalders “gedaan”.

Gevolg hiervan was dat hij op 1 mei 1850 over twee jaar f 45,80 ontvangen had. Daar staat bij vermeld: *“Mannes verdiend van mei 49 tot mei 1850 f 25 en dan in het vervolg dertig gulden”*.

“Van maji 1852 tot 53 verdiend Mannes f 32,00”, waar het bij blijft.

Mannes bouwt in de loop der jaren een aardig voorschot op. In mei 1857 heeft hij al f 84,15 tegoed. Het blijft gewoon staan. Daaruit werden bv. een paar laarzen betaald à f 6,10. Uit andere rekeningen blijkt dat een paar schoenen (voor de knechten) f 3,00 kostte en een paar klompen had je al voor 25 tot 30 cent. Ieder jaar werd aan hem en de overige personeelsleden een paar schoenen vergoed.

Mannes bouwde een pensioentje op. Na tien jaar bij Davina in dienst had hij aan loon en enkele toeslagen een tegoed

opgebouwd van f 244,25 (1865). Hiervan laat hij f 200 staan tegen een intrest van 3%. In 1868 is dit kapitaal opgelopen tot f 300 tegen 3%. Zijn jaarlijks loon is f 33,00 plus een paar schoenen.

Een andere knecht was Jan **Hendrik Vonder**:

“op Majj 1852 bij ons in dienst gekomen en verdient het eerste jaar f 50 en het tweede jaar f 47”.

Het derde t/m vijfde jaar was dit gezakt naar f 40. In totaal in vijf jaar f 232. In mei 1857 werd afgerekend. Hendrik had nog f 84,15 tegoed.

In 1861 was Jan Hendrik Vonder langere tijd ziek. Davina noteert in het boekje:

“Maart 10 is Hindrik ziek geworden en tot den 30 deze, zijnde drie weken dat hij niet heeft kunnen werken. Hij heeft nog wel 14 [dagen] langer zijn werk niet kunen verrigten. In junij: nog weer 8 dagen en langer koorts gehad en niet kunnen werken. In julij: het gaat nog zo met hem voort, zoo dat hij de eene dag iets kan doen en weer den anderen niets gedaan – 10 is het opgehouden”.

Desondanks ging hij er financieel op vooruit: *“Met Hindrik geaccordeerd hij zal verdienen van Majj 1862 tot majj 1863 de som van f 40”.*

In 1867 (in tien jaar) had Hindrik f 301,62½ opgenomen, maar kennelijk was er geen reden om af te rekenen. Hindrik kreeg tot dan alleen geregeld een paar daalders uitbetaald. In 1867 kwamen daarbij: *“Julij 27 aan hem gedaan tot laarzen f 7,20”* en *“Houtverkoop op den 28 Febr 1867 voor hem betaald aan Blijdenstein f 11,10”.*

In 1869 had Hindrik nog f 199,12½ tegoed, dat hij op 11 oktober 1869 liet uitbetalen.

De meiden en het kindermeisje

Bleven de mannen lange tijd in dienst, bij de vrouwen zat er een groot verloop in.

*“1848 Junij 28. Gehuurd **Gezina Engberink**. Voor een Jaar ingaande op Majj 1848 voor de som f 12,00 en niets daarbij”.* Gezina kocht “een pond wolfe” voor 40 cent. In mei werd afgerekend en Gezina vertrok.

Johanna Beumers diende van 1849 tot 1850. Ze verdiende de gebruikelijke *f* 16 en een paar schoenen.

*“1845 Augustus 30 gehuurd als werkmeid **Bernadien Schopman** uit de Lutte voor een jaar ingaande op maj 1846 voor de somman *f* 16 daarboven zoo als gewoonlijk meidenrecht. Niet gediend.”*

Bernadiena (Diene) Grondkamp kwam tweemaal een jaartje werken.

*“Bernadien Grondkamp bij Hengelo woonende gehuurd voor een jaar ingaande op 1 Maj 1846 voor de somma *f* 16 en verder zoo als gewoonlijk”.*

Op 1 mei 1847 werd afgerekend, en opgemerkt werd: “de schoenen zijn aan haar ook betaald”.

Van mei 1850 tot 1851 kwam ze weer in dienst op dezelfde voorwaarden. In deze periode werd voor haar “twee pond schapewol aan Hengelo, 80 cent” vergoed.

Aan **Mien Palast** werd in 1856 allerlei vergoed.

*“twee spind houtasch *f* 0,30; aan haar gedaan op de begrafenis van haar zuster *f* 4,05; aan Rijkhof schoenmaker bet. 7½ cent; een paar schoenen bij Rijkhof; een kar vol aardappels naar de markt gebracht 50 cent”.*

Ze kreeg extra betaald boven de *f* 17 waarvoor ze was ingehuurd: “In 1855 de spintijd gebleven, daarom *f* 1,50 betaald”.

Alijda Wijman werd in 1854 ingehuurd voor “een somma die ons goeddunkt en voor haar te betalen tot kleding , bepaald op *f* 8,00”. Dat geeft inzicht in de kledingkosten van een dienstmeid.

*“Op oct voor jak, rok, klompen enzovoort betaald *f* 2,50; Feb 10 voor kaarzen en klompen 62½ cent; April 9 Een nieuw kleed *f* 1,30; Maj 20 voor twee hemd *f* 1,00, een paar klompen 25 cent; Nov kaarsen 50 cent; Julij 23 voor klezes (?) bet. *f* 2,30, 1855 een schoteldoek 45 cent, August 1 een paar schoenen *f* 1,50, voor jak, mus en kaarzen en zoo voort *f* 7,90”.*

In dit jaar werd acht keer 25 tot 30 cent aan klompen betaald!

Geertruid kocht pootaardappels ad 80 cent per spind. De "gewone" aardappels kostten f 1,00 per schepel. Het lijnzaad varieerde per spind in prijs van f 1,20 tot f 1,70.

De wol kostte 40 tot 50 cent per pond. Ze kreeg het met korting: "aan haar gedaan drie pond wol, waarvan zij moet betalen twee pond ad 50 cent".

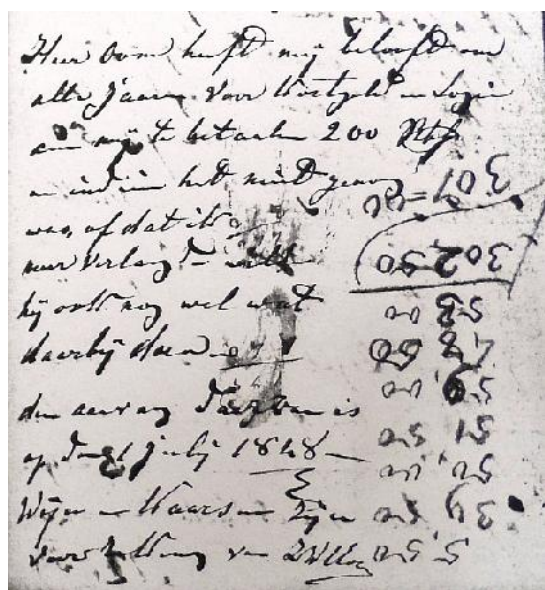
Bijzondere posten waren: een kist van de scheper f 7,00, een "paraplui" f 1,80 en drie paar schoenen ad f 1,50. De laatste hoorden bij de normale vergoeding.

Tot zover het dienstpersoneel.

Heer Oom

Davina onderhield een kapel op de Hof. Heer Oom wisselde van woonplaats tussen Ahaus en Espelo. Hij betaalde wel voor het logies:

"Heer Oom heeft mij beloofd om alle jaaren voor het kostgeld en logies aan mij te betalen 200 gulden, en indien het niet genoeg was of dat ik meer verlangde, wil hij ook nog wel wat daarbij doen en den aanvang hiervan is 1 julij 1848. Wijn en kaarsen zijn verstrekking van ZWEerw".

Voor Heer Oom werd van alles op rekening betaald, zoals:

“Een pond tabak, 35 ct.

de heer Wilderink voor twee keer een Voorspan tot Enschede ad. f 1,00

2p. kaarsen op altaar, 60 ct

met heerom een reis na Ahaus, f 4,00

met de wagen na Enschede, f 1,00

lucifer, 50 ct.

een expr[es] na Ahaus, 60 ct.

een reis met paard en wagen na Oldenzaal met heerom en ..., f 1,80

Heer oom na Enschede gebracht en 's avonds weerom gehaald, f 1,50

een expr[es]. na Oldenzaal met Peerenboom, 40 ct.”

Kaarsen en flessen wijn à 60 cent komen veelvuldig op de rekening voor.

“1852 April 4 aan heer gedaan vier fleschen wijn bij gelegenheid van ZWEerw Verjaaring, f 2,40

twee flessen wijn aan heer Oom gedaan bij gelegenheid van het aankopen van den dennenbos door Theodoor Joenke, f 1,20”

Maar niet alleen bij bijzondere gelegenheden; in juli 1852 tel ik acht keer een fles wijn en 2 maal kaarsen.

Dan was er nog een **scheper** in dienst en inkomsten uit de schapen en lammeren, de wol en het weven. Ook uit houtverkoop en landbouwgewassen werden inkomsten verworven. Dat bewaar ik tot deel 2. Het zou u anders gaan duizelen van alle getallen.

GENEALOGIE DAVINA

1. Gabriel DAVINA, * 16.01.1726 in Oldenzaal, + 1808 in Espelo; hofmeijer

geh. 12.06.1748 met

Maria Agnes HOFMEYER, * ca. 1724 in Espelo, + 1808 in Espelo

Kinderen uit dit huwelijk:

2a. Hermannus Bernhardus * 1749 in Espelo, + 4-4-1819 in Espelo; hofmeijer

2b. Catharina * ca. 1750 in Espelo

2c. Gerhardus Adrianus * in Espelo; Rooms Priester

2d. Franciscus * in Espelo; Rooms Priester
 2e. Gradus * ca. 1752 in Espelo, + 10-01-1820 in Espelo

2a. Hermannus Bernhardus DAVINA, * 1749 in Espelo, +
 04.04.1819 in Espelo

eigenaar Hof te Espelo, markerigter Lonneker
 geh. 02.10.1797 in Enschede met

Agatha Clara Gertrudis Anna KIRCH, * 11.03.1775, +
 17.01.1848 in Espelo

Kinderen uit dit huwelijk:

3a. Gabriel * 14-10-1798 in Espelo, + 17-01-1884 in Espelo

3b. Maria Francisca * 01-10-1799 in Espelo, + 25-10-1843 in
 Losser

3c. Anna Margaretha * 28-10-1801 in Espelo, + 25-01-1849 in
 Leeuwarden

3d. Maria * 1805 in Espelo, + 11-01-1880 in Espelo

3e. Euphemia Geertruida * 1807 in Espelo, + 03-04-1884 in
 Espelo

3a. Gabriel DAVINA

* 14.10.1798 in Espelo, + 17.01.1884 in Espelo

eigenaar Hof te Espelo, markerigter Lonneker

geh. 06.05.1843 in Leeuwarden met Josijna NAUTA

* 23.01.1816 in Leeuwarden, + 09.08.1884 in Espelo

Kinderen uit dit huwelijk:

Anna Clara Maria Francisca * 05-06-1844 in Espelo, + 06-09-
 1926 in Lemselo

Gudula Maria Geertruida * 12-02-1846 in Espelo, + 01-08-
 1922 in Enschede

Francisca Sophia * 28-11-1847 in Espelo, + 03-01-1848 in
 Espelo

Francisca Sophia Maria * 29-11-1848 in Espelo, + 10-01-1895
 in Haaksbergen

Maria Cornelia Hermanna * 23-10-1850 in Espelo, + 06-12-
 1868 in Espelo

Euphemia Johanna Christina * 28-11-1852 in Espelo, + 01-12-
 1882 in Ochtrup

Hermannus Henricus Christianus * 29-10-1854 in Espelo, +
 29-07-1942 in Hengelo

Theodorus Sybrandus Hermannus * 03-11-1856 in Espelo, +
 13-10-1890 in Enschede

Johannes Hendrikus Cornelis * 16-09-1858 in Espelo,
+ 10-10-1943 in Oldenzaal

Bronnen

Oudarchief Oudheidkamer Twente, Kasboekje van Gabriel Davina over de
jaren 1845 t/m 1869. (OHK: GE L 335)

J. Wiefker, "Hof Espelo te Lonneker en vier generaties Davina", in 'n
Sliepsteen, jaargang 1987, nr. 12, p.6 – 10. (OHK: D7 S56 sl).

Mr. G.J. ter Kuile "Geschiedenis van den hof Espelo, zijn eigenaren en
bewoners", Zwolle, 1918, publicatie in VORG (OHK: C W48 23)

Bronnen genealogie

<http://www.online-ofb.de>, Plaatselijk familieboek Nordhorn

Genealogiesche Databank Twente: bestand Davina

Voor de voorouders van de eerste Gabriel en zijn vrouw, zie het Twente
Bestand van Henk Zorn:

<http://www.twentebestand.nl/>

Zwolse Jan

Door: Gerda Schepers

Veel mensen zal dit gezicht bekend voorkomen. Deze man, Zwolse Jan, was jarenlang het gezicht van Hengelo bier. Zijn afbeelding kwam veel voor op affiches, bierpullen en viltjes.

Ik had zijn gezicht wel eens vaker gezien. Maar laatst vond ik een artikel uit 1980 van J.G. Oude Vrielink. Oude Vrielink geeft aan dat hij op 15 april 1864 als Adrianus Bos is geboren in Zwolle, en reeds op 12-jarige leeftijd werkte in een steenfabriek. Vanaf 1881 is hij acht jaar lid geweest van de gele ridders, de rijdende artillerie. Daarna is hij naar Albergen gekomen. Ook heeft hij een periode gewerkt voor de directeur van de Hengelose bierbrouwerij. En deze man zag in het mooie en vriendelijke gezicht van Jan wel iets dat geschikt zou zijn voor reclame. Hij moest zijn baard laten staan en er werd een foto van hem gemaakt. Jan stond met een zware baard en een kroes in de hand op de foto. Hij verdiende er f 7,50 mee. Deze afbeelding hing in menig café. Vanaf 1938 woonde Jan in het Sint Joseph-gesticht in Tubbergen, een bejaardenhuis van de zusters Franciscanessen. Hij was graag bij de zusters en de zusters mochten Zwolse Jan graag. Hij knapte veel karweitjes voor ze op. Tijdens de Tweede Wereldoorlog haalde hij voor veel Tubbergenaren de distributiebescheiden van het distributiekantoor. Jan was een man vol humor en blijdschap en mede daarom een graag geziene gast in het dorp.

Naar aanleiding van dat artikel, heb ik geprobeerd uit te zoeken waar Jan gewoond heeft. In het gemeentearchief van Tubbergen kan ik geen bewijs van inschrijving vinden van Jan. Maar in het bevolkingsregister van 1890-1900 is Jan samen met zijn broer Cornelis ingeschreven in Albergen. Zijn broer was al op 5 mei 1885 ingeschreven in de gemeente Tubbergen. En dat zou voor Jan de reden kunnen zijn dat hij na zijn diensttijd naar Albergen is gekomen. Albergen had in die tijd enkele steenbakkerijen en hij zou gewerkt hebben op de veldoven op het Loo. Deze lag aan het kanaal Almelo-Nordhorn dat vanaf 1889 bevaarbaar was. In het dienstboderegister en in de bevolkingsregisters is te zien dat hij slechts korte tijd op een plaats woonde. Ook verhuisde hij wel eens naar Almelo, Borne en Enschede. Vanaf 1938 woonde hij in het Sint Joseph-gesticht in Tubbergen waar hij op 2 februari 1958 op 94-jarige leeftijd overleed.

Bronnen: Van hoes tot hoes, J.G. Oude Vrielink, 21 mei 1980 en gemeentearchief Tubbergen.

Informatie over de gele ridders zie http://www.41afdva.net/Rijdende_Artillerie.htm

Contributie abonnementen Twente Genealogisch 2014

Wil iedereen die een abonnement heeft op Twente Genealogisch en geen lid is van de landelijke NGV de contributie overmaken voor 1 februari 2014?

Het bedrag is ongewijzigd € 12,50 en kan worden overgemaakt op ING-rekening 5582643 ten name van NGV afdeling Twente te Almelo onder vermelding van contributie 2014.

(IBAN nr.: NL98 INGB 0005 5826 43)

Namens de penningmeester hartelijk dank.

Bijeenkomsten 1^e kwartaal 2014

Voor de tweede helft van het winterseizoen kunt u voor onze bijeenkomsten de volgende data noteren.

Zaterdag 11 januari 2014

Op 11 januari komt Wil Schackmann, de auteur van de boeken "De Bedelaarskolonie" en "De Proefkolonie". We hebben allemaal wel voorouders die opgenomen waren in de kolonies van de Maatschappij van Weldadigheid. Dit wordt daarom beslist een interessante lezing.

Zaterdag 8 februari 2014

Op 8 februari geeft Dick Schlüter een lezing over: "De waarde van de kroniek van Sweder Schele van het Weleveld voor genealogisch onderzoek".

En verder

De erop volgende bijeenkomsten zijn op 8 maart, 12 april en 10 mei 2014.

Locatie

De bijeenkomsten vinden plaats in de Stephans-Hof, Grotestraat 207 te Borne.

Het vrije gedeelte van de bijeenkomsten begint om 13:00 uur, met uitzondering van 12 april. De lezingen beginnen om 14.00 uur en eindigen om 16.00 uur

Tijdens de bijeenkomsten kunt u informatie verkrijgen over: periodieken van heemkunde verenigingen in onze regio; algemene afdelings- en NGV-informatie; onderzoeksgegevens van de NGV Contactdienst en de Genealogische Databank Twente (GDT). Meestal zijn boeken van de Overijsselse Bibliotheekdienst, die betrekking hebben op het onderwerp van de lezing, aanwezig.

Zie voor verdere informatie over de lezingen onze website: twente.ngv.nl en dan klikken op Afd. agenda.

 Verzamelstek.nl
Collectable4all.com

**Inkoop / verkoop
Verzamel-objecten
Goud & zilver**

Opberg en verzamel-systemen voor alles wat u wilt verzamelen.

<p>Oude ansichten munten - poststukken</p> <p>INKOOP GOUD - ZILVER SIERADEN</p>	<p>Firma den Riet Heutinkstrat 20 7512 Gm Enschede Tel: 053 4312567 Email: denriet@home.nl WWW.VERZAMELSTEK.NL WWW.COLLECTABLE4ALL.COM WWW.GOUD-INKOOP-ENSCHEDENL</p>
---	--

HOFLAND
 OPTIEK

Nummer één in oogzorg en mode.

**MET HOFLAND
WEER OP SCHERP**

**DENEKAMP • EIBERGEN • ENSCHEDE • LOSSER
OLDENZAAL • HAAKSBERGEN • BORNE**

**Contactlensspecialisten a.n.v.c.
Optometristen o.v.n.**

www.hoflandoptiek.nl

COPY- & PRINTSERVICE
R-DESIGN

printen
digitaal
copieren

ZW PRINTS
FULL COLOR PRINTS
INBINDEN
GROOTFORMAAT FULL COLOR PRINTS TOT A0
BOUWTEKENINGEN ZW/W TOT A0
SPANDEKEN
SNIJLETTERS
TEXTIELBEDRUKKING
DRUKWERK
GEBORTEKAARTEN
VERENIGINGSBOEKJES
SCRIPTIES
JAARVERSLAGEN
STEMPELSERVICE
FAXSERVICE
SELFSERVICE

Schuttersveld 44 - 7514 AL Enschede
(op woonboulevard Enschede)
Tel. 053-4308622 / Fax 053-4308624
e-mail: info@rdsign.nl
www.RDsign.nl

 De Financiële Managers

Persoonlijk maatwerk
volgens de financiële managers

HYPOTHEEK & FINANCIERINGEN VERZEKERINGEN, BELASTING ADVIES

Reygerhofftehoek 68 Telefoon 053 4782053
7546 KC Enschede Mobiel 0653960460
info@definancielemanagers.nl
www.definancielemanagers.nl

Nederlandse Genealogische Vereniging. Opgericht 1946.

Correspondentieadres: NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.
Bibliotheek en andere diensten: Papelaan 6, 1382 RM Weesp.

Afdeling Twente. Opgericht 1984. De afdeling omvat de volgende gemeenten:
Almelo, Avereest, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hardenberg, Hellendoorn,
Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal, Ommen, Rijssen-Holtten, Tubbergen,
Twenterand, Wierden, Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en de voormalige gemeente Bathmen.
Afdelingswebsite: <http://twente.ngv.nl>

Bestuur van de afdeling:

- Voorzitter : Jan Oude Munnink, aanspreekpunt in het bestuur m.b.t. de website,
Twente Genealogisch en Iustrum 2014. Afgevaardigde van de afdeling.
Koppelboerweg 2, 7587 NV De Lutte. 0541-511774. e-mail: koppelboer@hetnet.nl
- Secretaris : Marieken Scholten-Sijjes.
Anjelier 7, 7621 AK Borne. 074-2670256. e-mail: secretaris@twente.ngv.nl
- Penningmeester : Ben Schothuis, coördinator cursussen.
Het Loo 39, 7608 DM Almelo. 0546-862675
e-mail: penningmeester@twente.ngv.nl (functioneel) bjgschothuis@home.nl (privé)
- Lid : B.J.M. Nijkamp, webmaster.
Koslaan 8, 7577 LA Oldenzaal. 0541-514577. e-mail: bjnikamp@home.nl
- Lid : Jan Aaldenberg, coördinator Twentse Voorouder Dag en plaatsvervangend
afgevaardigde.
Rembrandtlaan 84, 7606 GN Almelo. 0546-815950. email rails@hetnet.nl

Afgevaardigde Algemene Ledenvergadering NGV:

- Ton Boswerger, Kamille 7, 7621 AV Borne, 074-3490969, tonboswerger@kpnmail.nl

Genealogisch correspondent:

- Anton Hilgerink, Reygershóftehoek 68, 7546 KC Enschede, 053-4765253
e-mail: correspondent@home.nl

Redactie Twente Genealogisch (TG)

Paula Frieling eindredacteur, Titia Tjeerdma, Georges Schafraad, Hennie Kok en Otto Huizinga.

Kopij TG: de redactie behoudt zich het recht voor om bijdragen voor TG in te korten, aan te passen of te weigeren. Dit geschiedt vanzelfsprekend alleen in/na overleg met de auteur. E-mail redactie: twentegenea@gmail.com

Genealogisch Informatiecentrum Twente (GIT). Stadsarchief gemeentehuis Enschede, Langestraat 24.

Bezorging en adreswijziging

Voor informatie over bezorging kunt u contact opnemen met de redactie van Twente Genealogisch. Adreswijzigingen, opgave nieuwe leden en opzeggingen uitsluitend naar de NGV, Postbus 26, 1380 AA Weesp.

Dit mededelingenblad wordt gratis toegezonden aan de leden van de NGV - afdeling Twente en aan de NGV-leden van andere afdelingen, die een bijkomend lidmaatschap zijn aangegaan.

Abonnementen op dit blad kunnen worden aangegaan door overmaking van 12,50 euro uitsluitend op girorekening 5582643 t.n.v. penningmeester NGV te Almelo.

Het in dit contactblad gepubliceerde mag slechts worden overgenomen met toestemming van de schrijver en vermelding van de bron Twente Genealogisch ISSN 138-0787.

Omslag: mevr. G. Beltman – de Groot